CISTU
วิทยาลัยสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วารสารสหวิทยาการ

JOURNAL OF INTEGRATED SCIENCES

ISBN: 1685-2494

มกราคม-มิถุนายน 2564

วารสารสหวิทยาการ

วิทยาลัยสหวิทยาการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Volume 18,Issue 1
(Jan.-Jun. 2021)

ปีที่ 18
ฉบับที่ 1

Journal of Integrated Sciences
College of Interdisciplinary Studies
Thammasat University

วารสารสหวิทยาการ

Journal of Integrated Sciences

ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

Volume 18, Issue 1 (Jan.-Jun. 2021)

ISBN: 1685-2494

เจ้าของ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์

กองบรรณาธิการและผู้ช่วยบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ ทิพคุณ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.มงคลชัย วิริยะพินิจ	คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สามารถ ทองเฝือ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาโนชญ์ อารีย์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา	สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ ดร.สมพันธ์ เตชะอธิก	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุ่งนภา เทพภาพ	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬณี ตันติกุลานันท์	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขานุการวารสาร

นางสาวหฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นางสาววลิตพร จิโนทา	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ออกแบบปก

นางสาวหฤทัยรัตน์ ศรีจันทร์ขำ	วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พิมพ์ที่ : นิติธรรมการพิมพ์

76/251-3 หมู่ 15 ต.บางม่วง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

โทร. 0 2403 4567, 0 2449 2525, 08 1309 5215

E-mail : niti2512@hotmail.com, niti2512@gmail.com

ข้อมูลทางบรรณานุกรม
สหวิทยาการ : ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์, (บรรณาธิการ)
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2564
จำนวน 70 เล่ม

ติดต่อกองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการวารสารสหวิทยาการ
วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เลขที่ 2 ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง
เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพฯ 10200
E-mail : ci.journal@tu.ac.th
โทรศัพท์ 0 2613 2841 (ท่าพระจันทร์)
โทรศัพท์ 054-237-999 ต่อ 5338 (ศูนย์ลำปาง)

ส่งบทความเพื่อขอลงตีพิมพ์ในวารสารสหวิทยาการ
ได้ที่ https://ci.tu.ac.th/journal

**บทความทัศนะ ข้อคิดเห็น ภาพที่ปรากฏ
ในวารสารเล่มนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน
บรรณาธิการและกองบรรณาธิการ ไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย
และไม่ถือเป็นความรับผิดชอบ
ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียน และวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
การตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียน
และวิทยาลัยสหวิทยาการโดยตรงและเป็นลายลักษณ์อักษร**

วารสารสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Journal of Integrated Sciences

วัตถุประสงค์ของวารสาร

วารสารสหวิทยาการเป็นวารสารที่มุ่งนำเสนอองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งในและต่างประเทศในแต่ละห้วงเวลานับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังตระหนักดีว่า ปรากฏการณ์ทางสังคมในโลกปัจจุบันได้ทวีความซับซ้อนขึ้นทุกขณะ การทำความเข้าใจโลกหรือปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นด้วยมุมมองแบบเชิงเดี่ยวอาจไม่เพียงพออีกต่อไป ดังนั้น วารสารสหวิทยาการ จึงเปิดพื้นที่ให้นักวิชาการในหลายสาขาความรู้ได้มีโอกาสแบ่งปันข้อมูล ความคิดและจุดยืนของตนต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อร่วมกันสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ทางวิชาการและงานวิจัยทางด้านสหวิทยาการ ซึ่งวารสารมีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม)

อนึ่ง วารสารฯ ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไปในการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ และสร้างเครือข่ายทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

● ประเภทของผลงานวิชาการที่จะรับตีพิมพ์

1. บทความวิชาการ (Academic Article)
2. บทความวิจัย (Research Article)

● ขอบเขตของสาขาวิชาที่เปิดรับ

วารสารสหวิทยาการเปิดรับบทความด้านสังคมศาสตร์และด้านสหวิทยาการที่เกี่ยวข้องกับรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ นิเทศศาสตร์ การศึกษา และสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ

● กำหนดการออกวารสาร

วารสารสหวิทยาการ ของวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 ระหว่างเดือนมกราคม-เดือนมิถุนายน และฉบับที่ 2 ระหว่างเดือนกรกฎาคม-เดือนธันวาคม

● ข้อกำหนดและการพิจารณาผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร

1. ผลงานวิชาการที่รับพิมพ์ในวารสารนี้ต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร รายงานหรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน ยกเว้นเป็นผลงานที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการแบบไม่มีเรื่องเต็ม (Proceeding)
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในส่วน “คำแนะนำสำหรับผู้เขียน”
3. ผลงานวิชาการที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์สามารถเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ แต่ผลงานดังกล่าวต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4. ผลงานวิชาการจะต้องผ่านการประเมินคุณภาพทางวิชาการจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวนอย่างน้อย 2 ท่าน (Double-blind peer review)

5. กรณีที่ผู้ส่งผลงานวิชาการไม่สามารถปรับหรือแก้ไขตามผลการประเมินจากผู้ประเมินบทความให้แล้วเสร็จในเวลาที่กำหนด กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์พิจารณายกเลิกกระบวนการเพื่อการตีพิมพ์

การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ และการแจ้งยกเลิกหรือถอนบทความ

- ส่งผ่านช่องทางอีเมล : ci.journal@tu.ac.th
- ผู้ที่ประสงค์ที่จะส่งบทความเพื่อขอตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสหวิทยาการ สามารถส่งได้ที่ https://ci.tu.ac.th/journal
- การยกเลิกบทความ หรือ การถอนบทความ มีรายละเอียดดังนี้
  - การยกเลิกบทความ คือ การเพิกถอนบทความก่อนที่จะมีการตีพิมพ์เผยแพร่
  - การถอนบทความ คือ การถอนบทความที่ดำเนินการตีพิมพ์และเผยแพร่เรียบร้อยแล้ว
  - ในกรณี การยกเลิกบทความ หรือ การถอนบทความ สามารถติดต่อกองบรรณาธิการที่ Email : ci.journal@tu.ac.th

บทบรรณาธิการ
Editorial

สำหรับวารสารสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 นี้ประกอบได้ด้วยบทความจำนวน 5 เรื่องที่มุ่งนำเสนอแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในหลายสาขาวิชาในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมในปัจจุบัน เริ่มจากบทความแรกที่ได้รวบรวมการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีเพื่อใช้ประโยชน์ในการเตรียมความพร้อมในการขอทุนวิจัย และวางแผนกระบวนการทำงานวิจัย เรื่องที่สองบทความเกี่ยวกับนวัตกรรมแผนที่ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐในยุค 4.0 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการบริหารงานของภาครัฐให้มีความทันสมัยสอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีในยุคดิจิตอล บทความที่สามเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษา การดำเนินงานรวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภาคประชาชนเป็นผู้จัดตั้ง แต่มีการสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทความที่สี่เป็นการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย โดยใช้การจัดทำหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกรณีศึกษา บทความสุดท้ายเกี่ยวกับการก่อตัวของวัฒนธรรมกระแสเคป๊อปและสินค้าวัฒนธรรมในฐานะอาวุธทางการเมือง เป็นการอธิบายให้เข้าใจถึงการแปลวัฒนธรรมเป็นสินค้า การใช้ประโยชน์จากกระแสสินค้าวัฒนธรรม

กองบรรณาธิการวารสารสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของวารสารฯ ฉบับนี้ รวมทั้งขอขอบคุณท่านผู้อ่านที่ได้ให้ความสนใจติดตามวารสารฯ และหากท่านมีข้อเสนอแนะ ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อการปรับปรุงวารสารให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไปทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์
บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า 12 บทที่ 1

ประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีอย่างไร เมื่อต้องยื่นขอทุนวิจัย

How to Evaluate Technology Readiness Level (TRL) in Submitting Research Grants

- *วรางคณา ปัญญากรวงศ์*
  Warangkana Punyakornwong
- *สุพัตรา ละออรัตนศักดิ์*
  Supattra Laorrattanasak
- *สุดารัตน์ ลือพงศ์พัฒนะ*
  Sudarat Luepongpattana

หน้า 64 บทที่ 2

นวัตกรรมแผนที่ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐในยุค 4.0

Good Governance Mapping Innovation and Public Administration in 4.0 Era

- *อภิญญา ดิสสะมาน*
  Apinya Tissamana

หน้า 86 บทที่ 3

การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

Operation and Management Problems and Obstacles of Community Family Development Centers (CFD)

เรวดี ศรุตนนท์
Raewadee Sarudnon
มาดี ลิ่มสกุล
Madee Limsakul

หน้า 118 บทที่ 4

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย: กรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

Relationship between the Social Constructions of Target Populations with Building the Policy Advocacy Coalitions: Case Studies of the Struggle to Advance Educational Curriculum in Southern Thailand Border Provinces.

ชัชวินธ์ ตันติเวชวาณิชย์
Chardchawin Tantivejjavanichaya

หน้า 154 บทที่ 5

การก่อตัวของวัฒนธรรมกระแสเคป๊อปและสินค้าวัฒนธรรมในฐานะอาวุธทางการเมือง

The Emergence of South Korean Pop Culture and Cultural Products as Political Weapon

อภัสณา อัศวรังสิตแสง
Apasana Ausavarangsitsang

1

ประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีอย่างไรเมื่อต้องยื่นขอทุนวิจัย

How to Evaluate Technology Readiness Level (TRL) in Submitting Research Grants

- *วรางคณา ปัญญากรวงศ์*[1]
  Warangkana Punyakornwong
- *สุพัตรา ละออรัตนศักดิ์*[2]
  Supattra Laorrattanasak
- *สุดารัตน์ ลือพงศ์พัฒนะ*[3]
  Sudarat Luepongpattana

รับบทความ 4 มีนาคม 2564 แก้ไขบทความ 30 พฤษภาคม 2564 ตอบรับบทความ 4 มิถุนายน 2564

---

1 ดร.,นักวิจัยนโยบาย ฝ่ายบริหารกลยุทธ์และนโยบายองค์กร สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

2 นักวิเคราะห์ ฝ่ายพัฒนาคุณภาพการวิจัย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

3 นักวิเคราะห์ ฝ่ายพัฒนาคุณภาพการวิจัย สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
Corresponding author e-mail: warangkana@nstda.or.th

บทคัดย่อ

ระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดยองค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (The National Aeronautics and Space Administration: NASA) เป็นเครื่องมือหนึ่งในการบริหารจัดการวิจัยที่ใช้ในการประเมินและสื่อสารระดับการพัฒนาของเทคโนโลยีของผลงานวิจัย ซึ่งมีประโยชน์สำหรับการเตรียมความพร้อมของงานวิจัยในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย แผนการดำเนินงานวิจัย ตลอดจนผลผลิตที่จะส่งมอบ และสามารถใช้ในการประเมินและยืนยันคุณภาพของผลงานวิจัยที่จะส่งมอบ นอกจากนี้ การประเมิน TRL ยังช่วยให้เกิดการสื่อสารระหว่างนักวิจัยกับผู้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเป็นการผลักดันให้ผลงานวิจัยถูกนำไปสู่การใช้ประโยชน์มากยิ่งขึ้น และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่างานวิจัยได้ดำเนินการตามมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่ดีที่เกี่ยวข้องแล้ว ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา หน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยหลายแห่งในประเทศไทย ได้กำหนดให้การประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) เป็นเกณฑ์ข้อหนึ่งสำหรับการพิจารณาจัดสรรทุนวิจัย ด้วยเหตุนี้ บทความนี้จึงนำเสนอภาพรวมของการศึกษาในปัจจุบันเกี่ยวกับความเป็นมาของ TRL การประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศและประเทศไทย คำจำกัดความ

ของ TRL ทั้ง 9 ระดับ ตลอดจนหลักฐานเพื่อยืนยันระดับ TRL ณ ปัจจุบัน และระดับ TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น เพราะเป็นสิ่งที่จึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินระดับ TRL

คำสำคัญ:

ระดับความพร้อมของเทคโนโลยี ทุนวิจัย คุณภาพของผลงานวิจัย TRL ณ ปัจจุบัน TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น

Abstract

Technology Readiness Level (TRL) originally developed by The National Aeronautics and Space Administration (NASA) is one of the research management tools which can be used to assess and communicate the technology maturity level of research outputs. It is useful in preparing each step of the research process such as identification of research objectives, formulation of a research plan, determination of research outputs and evaluation the quality of research. In addition, TRL assessment is to facilitate the dialogue between researchers and adopters of new technologies/products to commercialize technologies and products and ensure that research will comply with related regulations/standards/good practices. Over recent years, TRL has been required as a new criterion for allocating research grants by several research funding agencies in Thailand. Therefore, this article aims to present an overview of the findings in the current literature focusing on the origin of TRL, the application of TRL and the definitions of nine TRLs along with the evidence based on specifying the current TRL

and the expected TRL in the research proposal because it is necessary for grant applicants to gain a clear understanding of how to evaluate TRL in submitting research grants.

Keywords:

Technology Readiness Level (TRL), research grants, the quality of research, the current TRL, the expected TRL

บทนำ

ในการดำเนินงานวิจัยตามแนวทางปฏิบัติที่ดีนั้น สามารถเริ่มได้ตั้งแต่การวางแผนงานวิจัยที่ครอบคลุมหลักการและเหตุผล เพื่อให้ได้ผลงานที่ตอบโจทย์กับเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีการศึกษาข้อมูลทางด้านกฎหมาย ข้อกำหนดหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการมีจริยธรรมในการวิจัย เช่น การดำเนินการทดลองกับสัตว์ทดลอง การวิจัยในมนุษย์ การชี้แจงครอบครองพันธุ์พืช เชื้อโรคที่มีการควบคุมโดยกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผลงานที่เกิดจากการวิจัยมีความน่าเชื่อถือ รวมถึงการใช้อุปกรณ์การวิจัยที่มีมาตรฐาน และการตรวจสอบความพร้อมใช้งานของเครื่องมือวิจัย ก็จะช่วยทำให้ผลการทดลองมีความแม่นยำ นอกจากนี้ ในระหว่างการดำเนินการวิจัยควรมีการบันทึกข้อมูลงานวิจัยตามแนวทางที่ดี เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับข้อมูล กระบวนการยืนยันผลผลิตของงานวิจัยควรเป็นไปตามคุณลักษณะที่ระบุไว้ รวมถึงมีคุณภาพที่เป็นไปตามความต้องการ โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ ขณะเดียวกัน งานวิจัยก็ควรมีความสามารถในการทำซ้ำได้ (Reproducibility) ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงงานวิจัยที่มีคุณภาพ

ปัจจุบัน มีหลายองค์กรในต่างประเทศใช้การประเมินระดับความพร้อมด้านต่าง ๆ เพื่อผลักดันให้ผลงานวิจัยมีคุณภาพ และพร้อมสำหรับการนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในเชิงพาณิชย์ (Doussineau, Arregui-Pabollet, Harrap and Merida, 2018; Schildorfer, Walter and Hasenauer, 2017; Blank, 2014) เช่น การประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) ระดับความพร้อมของนวัตกรรม (Innovation Readiness Level: IRL) ระดับความพร้อมของทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Readiness Level: IPRL) ระดับความพร้อมของการตลาด (Market Readiness Level: MRL) ระดับความพร้อมของธุรกิจ (Business Readiness Level: BRL)

ระดับความพร้อมของการผลิต (Manufacturing Readiness Level: MRL) หรือ ระดับความพร้อมของสังคม (Societal Readiness Level: SRL) ฯลฯ ทั้งนี้ การประเมินระดับความพร้อมต่าง ๆ ก็ล้วนมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน และมีข้อจำกัด ดังนั้น หน่วยงานควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละหน่วยงาน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประเมินระดับความพร้อมด้านต่างๆ

ตัวอย่างวิธีการประเมินระดับความพร้อมด้านต่างๆ	คำอธิบาย	ข้อจำกัด
1. ระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL)	ระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) คือ การบ่งชี้ระดับความพร้อมและเสถียรภาพของเทคโนโลยีตามบริบทการใช้งาน ตั้งแต่เป็นวัตถุดิบ องค์ประกอบสำคัญ กระบวนการทำงาน และอุปกรณ์ ก่อนที่จะมีการบูรณาการเทคโนโลยีเป็นระบบ	การประเมินเน้นที่เทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่ง และเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์มากกว่าความสามารถในการผลิต

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประเมินระดับความพร้อมด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ตัวอย่างวิธีการประเมินระดับความพร้อมด้านต่างๆ	คำอธิบาย	ข้อจำกัด
2. ระดับความพร้อมของทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Readiness Level: IPRL)	การพิจารณาระดับความพร้อมของทรัพย์สินทางปัญญา ประกอบด้วย 9 ระดับ ตั้งแต่การจัดทำสมมติฐานเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์ที่สามารถจดเป็นสิทธิบัตรได้ ระบุสิ่งประดิษฐ์หรือทรัพย์สินทางปัญญาประเภทอื่น ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและมีศักยภาพที่จะจดเป็นสิทธิบัตรได้ จนถึงระดับที่ได้รับการจดสิทธิบัตรในประเทศนั้น ๆ และในประเทศอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองในการจัดทำธุรกิจ	การประเมินเฉพาะด้านทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น ซึ่งการประเมินจะเกิดขึ้นได้ เมื่อทราบก่อนว่า จะวิจัยเพื่อสร้างเทคโนโลยีด้านใด
3. ระดับความพร้อมของนวัตกรรม (Innovation Readiness Level: IRL)	การประเมินระดับความพร้อมตามระดับขั้นของวัฏจักรชีวิตของนวัตกรรม ประกอบด้วย 6 ระดับ	แนวคิดนี้เน้นการประเมินผลงานที่เป็นนวัตกรรม

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประเมินระดับความพร้อมด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ตัวอย่างวิธีการประเมินระดับความพร้อมด้านต่างๆ	คำอธิบาย	ข้อจำกัด
4. ระดับความพร้อมของการผลิต (Manufacturing Readiness Level: MRL)	การประเมินระดับความพร้อมของการผลิต ประกอบด้วย 10 ระดับ ส่วนใหญ่ใช้ในอุตสาหกรรม และเป็นการพิจารณาความสามารถในกระบวนการผลิตของบริษัทที่จะผลิตสินค้าให้กับหน่วยงาน (Supplier)	การประเมินระดับความพร้อมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงและเหมาะสมกับภาคอุตสาหกรรม
5. ระดับความพร้อมของการตลาด (Market Readiness Level: MRL)	ระดับความพร้อมของตลาด ประกอบด้วย 10 ระดับ เริ่มต้นจากระบุโอกาสทางธุรกิจ วิเคราะห์ตลาด/อุตสาหกรรมและคู่แข่ง จนถึงระดับการสร้างแบบจำลองทางธุรกิจ	การประเมินระดับความพร้อมที่เน้นด้านการวิเคราะห์ตลาดและสร้างแบบจำลองทางธุรกิจ มีความเหมาะสมกับบริษัทมากกว่าหน่วยงานของรัฐ เพราะมีบุคลากรและหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญ สนับสนุนด้านการตลาด

ตารางที่ 1 ตัวอย่างการประเมินระดับความพร้อมด้านต่าง ๆ (ต่อ)

ตัวอย่างวิธีการประเมินระดับความพร้อมด้านต่างๆ	คำอธิบาย	ข้อจำกัด
6. ระดับความพร้อมของสังคม (Societal Readiness Level: SRL)	เมื่อมีโครงการทางสังคม เทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ หรือนวัตกรรมถูกบูรณาการเข้ามาในสังคม จะมีการประเมินระดับการปรับตัวของสังคม ซึ่งประกอบด้วย 9 ระดับ	แนวคิดนี้ยังไม่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง และเป็นเรื่องยากที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะประเมินโครงการตาม 9 ระดับ
7. ระดับความพร้อมของการลงทุน (Investment Readiness Level: IRL)	การพิจารณาระดับความพร้อมของการลงทุนของวิสาหกิจเริ่มต้น หรือการลงทุนของบริษัทขนาดใหญ่ในผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ประกอบด้วย 9 ระดับ ซึ่งประยุกต์มาจากแนวคิดแบบจำลองทางธุรกิจของ Canvas	การประเมินที่เน้นการพิจารณาความเป็นไปได้ในการลงทุน และจัดตั้งเป็นวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งเหมาะสมกับบริษัท
8. ระดับความพร้อมของธุรกิจ (Business Readiness Level: BRL)	การพิจารณาสถานภาพปัจจุบันของธุรกิจ ประกอบด้วย 9 ระดับ ตั้งแต่สร้างแนวคิดในการทำธุรกิจ แนวทางแก้ปัญหา สร้างทีม วางแผน กำหนดกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย จนถึงระดับที่ผลิตสินค้านำร่อง ขยายขนาด และเป็นธุรกิจที่มีความมั่นคง	การประเมินที่เหมาะสมกับการสร้างวิสาหกิจเริ่มต้นใหม่ ๆ

เมื่อพิจารณาตัวอย่างการประเมินระดับความพร้อมด้านต่าง ๆ ตามตารางที่ 1 พบว่า ระดับความพร้อมหลายด้านเหมาะสมกับบริษัท และเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถลงทุนในธุรกิจและจัดตั้งเป็นวิสาหกิจที่ประสบความสำเร็จ เช่น ระดับความพร้อมของการลงทุน (Investment Readiness Level: IRL) และระดับความพร้อมของธุรกิจ (Business Readiness Level: BRL) ส่วนการประเมินระดับความพร้อมของทรัพย์สินทางปัญญา (IPRL) มีความเกี่ยวข้องกับการเตรียมความพร้อมด้านการวิจัยและพัฒนา แต่จำเป็นต้องมีการประเมินร่วมกับการประเมิน TRL จึงจะได้ประโยชน์ เพราะการประเมินเฉพาะด้านทรัพย์สินทางปัญญาจะเกิดขึ้นได้ เมื่อทราบก่อนว่า จะวิจัยเพื่อสร้างเทคโนโลยีด้านใดก่อน ขณะที่การประเมินระดับความพร้อมของนวัตกรรม (Innovation Readiness Level: IRL) นั้นเหมาะสมกับผลงานที่เป็นนวัตกรรมเป็นสำคัญ ซึ่งผลงานส่วนใหญ่จะเป็นผลงานที่ไม่ใช่นวัตกรรมมากกว่าผลงานที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรม

แม้ว่าการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) จะมีข้อจำกัดที่เน้นการประเมินเทคโนโลยีใดเทคโนโลยีหนึ่ง และเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์มากกว่าความสามารถในการผลิต แต่ระดับ TRL ก็ถูกพิสูจน์และได้รับการยอมรับในการใช้ประโยชน์ทั้งในองค์กรวิจัยและพัฒนาและหน่วยงานให้ทุนต่าง ๆ หลายประเทศในโลก โดยหน่วยงานต่าง ๆ ได้นำไปประยุกต์ใช้และปรับนิยามให้เหมาะสมกับบริบทและวัตถุประสงค์การใช้งานของตนเอง เช่น องค์การด้านการวิจัยและเทคโนโลยีของยุโรป (European Association of Research and Technology Organizations: EARTO) ได้พัฒนาคำจำกัดความ TRL ให้รวมเรื่องความสามารถในการผลิต (Manufacturability) และกระทรวงสุขภาพและบริการมนุษย์สหรัฐ (The United States Department of Health and Human Services) ได้ปรับนิยาม TRL ให้มีขั้นตอนที่สามารถ

ประเมินสถานภาพของการพัฒนายาได้ อาทิ การผลิตระดับโรงงานต้นแบบที่ได้รับ Good Manufacturing Practice (GMP) การยื่นขออนุญาตการวิจัยยาใหม่ และการทดสอบทางคลินิก (EARTO, 2014) ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมในประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่มีผู้ขอรับทุนเป็นนักวิจัยในมหาวิทยาลัยหรือในสถาบันวิจัยและพัฒนา จึงได้กำหนดให้การประเมิน TRL เป็นข้อกำหนดข้อหนึ่งในการยื่นข้อเสนอโครงการ เพราะแต่ละระดับของ TRL สามารถบ่งบอกได้ถึงขั้นตอนการวิจัย ผลการทดสอบ และหลักฐานยืนยันการทดสอบจริงในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เมื่อผลงานมีความพร้อมในแต่ละระดับ TRL ก็จะนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากการประเมินระดับความพร้อมด้านอื่น ๆ ต่อไป เพราะระดับความพร้อมหลายด้านก็ต่อยอดและประยุกต์มาจากระดับ TRL รวมถึงต้องใช้ประโยชน์ร่วมกับผลการทดสอบหรือความพร้อมในแต่ละระดับ TRL

ในบทความฉบับนี้ เน้นการอธิบายเรื่องการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) เป็นหลัก เนื่องด้วยคณะผู้เขียนเห็นว่า การอธิบายและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ TRL ตั้งแต่เรื่องคำจำกัดความ TRL การประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศและประเทศไทย และการเขียนอธิบายเพื่อยืนยันระดับ TRL รวมถึงการแนบเอกสารของ TRL ในแต่ละระดับ จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เตรียมขอทุนวิจัย นักวิชาการ และบุคลากรทั่วไปที่สนใจ

● ระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) ขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA) จาก 7 ระดับสู่ 9 ระดับที่ใช้อย่างแพร่หลาย

แนวคิดเรื่องระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) คิดค้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1974 โดย Stan Sadin นักวิจัยขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (National Aeronautics and Space Administration-NASA) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นและใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระดับความพร้อมของเทคโนโลยี ซึ่งต่อมาได้มีการกำหนดนิยามและแบ่งระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) 7 ระดับอย่างเป็นทางการครั้งแรกในปี ค.ศ. 1989 หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1995 องค์กร NASA ได้จัดทำสมุดปกขาวอธิบายการปรับรายละเอียดของ TRL เป็น 9 ระดับนี้มาเป็นทางการ (รายละเอียดตามตารางที่ 2) ซึ่งก็เป็นระดับ TRL ที่ใช้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

TRL คือ การบ่งชี้ระดับความพร้อมและเสถียรภาพของเทคโนโลยีตามบริบทการใช้งาน ตั้งแต่องค์ประกอบสำคัญ อุปกรณ์ และกระบวนการทำงานทั้งระบบก่อนที่จะมีการบูรณาการเทคโนโลยีเป็นระบบ โดยเริ่มตั้งแต่ระดับความพร้อมของเทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน (TRL 1) จนกระทั่งพัฒนาเป็นเทคโนโลยีที่มีความพร้อมใช้ในสภาวะแวดล้อมจริงอย่างสมบูรณ์ (TRL 9)

ตารางที่ 2 คำจำกัดความของระดับ TRL ขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA)

ระดับ TRL	TRL 7 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค. ศ.1989	TRL 9 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1995 จนถึงปัจจุบัน
TRL 1	Basic principles observed and reported	Basic principles observed and reported (หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน)
TRL 2	Potential application validated	Technology concept and/or application formulated (มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยี และ/หรือ การประยุกต์ใช้)
TRL 3	Proof-of-Concept demonstrated analytically and/or experimentally	Analytical and experimental critical function and/or characteristic proof-of-concept (มีการทดลองและวิเคราะห์หน้าที่หลัก และ/หรือ มีการพิสูจน์ความเป็นไปได้ของแนวคิด)
TRL 4	Component and/or breadboard laboratory validated	Component and/or breadboard validation in laboratory environment (การทดสอบองค์ประกอบ และ/หรือ บอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ในสภาวะแวดล้อมในห้องปฏิบัติการ)

ตารางที่ 2 คำจำกัดความของระดับ TRL ขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA) (ต่อ)

ระดับ TRL	TRL 7 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค. ศ.1989	TRL 9 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1995 จนถึงปัจจุบัน
TRL 5	Component and/or breadboard validated in simulated or real-space environment	Component and/or breadboard validation in relevant environment (การทดสอบองค์ประกอบ และ/หรือ บอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง)
TRL 6	System adequacy validated in simulated environment	System/subsystem model or prototype demonstration in a relevant environment (ground or space (การทดสอบแบบจำลองของระบบหรือระบบย่อย หรือต้นแบบในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นภาคพื้นดินหรืออวกาศ)
TRL 7	System adequacy validated in space	System prototype demonstration in a space environment (การทดสอบต้นแบบระบบในสภาวะแวดล้อมอวกาศ)
TRL 8	ไม่มี	Actual system completed and “flight qualified” through test and demonstration (ground or flight (ระบบจริงเสร็จสมบูรณ์และมีคุณสมบัติผ่านการทดสอบและสาธิตบนภาคพื้นดินหรือในอวกาศ)

ตารางที่ 2 คำจำกัดความของระดับ TRL ขององค์การบริหารการบินและอวกาศแห่งชาติ (NASA) (ต่อ)

ระดับ TRL	TRL 7 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค. ศ.1989	TRL 9 ระดับ ที่เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1995 จนถึงปัจจุบัน
TRL 9	ไม่มี	Actual system "flight proven" through successful mission operations (ระบบจริงได้รับการพิสูจน์ทางการบิน โดยภารกิจสำเร็จ)

ที่มา: Héder, M. (2017) และประยุกต์จากคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช.

การประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศ

ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานในต่างประเทศที่ประยุกต์ใช้ TRL เพื่อการบริหารงานวิจัย และเป็นเครื่องมือหนึ่งในการให้ทุนวิจัยและสื่อสารความพร้อมของงานวิจัยในแต่ละระดับ เช่น กระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร (U.S. Department of Defense/ Ministry of Defence, United Kingdom) กระทรวงพลังงานของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of Energy) กระทรวงความมั่นคงแห่งมาตุภูมิของสหรัฐอเมริกา (U.S. Department of Homeland Security: DHS), องค์การสนธิสัญญาแอตแลนติกเหนือ (NATO) ศูนย์ทดลองแห่งชาติซานเดีย (U.S. Sandia National Laboratories) องค์การอวกาศยุโรป (European Space Agency: ESA) องค์การด้านการวิจัยและเทคโนโลยีของยุโรป (European Association of Research and Technology Organizations: EARTO) สภาการวิจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแห่งสหราชอาณาจักร (Natural Environment Research Council, United Kingdom) องค์กรต่าง ๆ ในแคนาดา ยุโรป ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย มาเลเซีย รวมทั้งไทย (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการการประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศ

ในส่วนของคำจำกัดความของ TRL ขององค์การนาซ่า (NASA) นั้น หลายหน่วยงานในต่างประเทศได้นำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายสาขาวิจัย แต่ยังคงยึดถือคำจำกัดความ TRL หลักทั้ง 9 ระดับขององค์การนาซ่า (NASA) เพียงแต่ปรับเปลี่ยนรายละเอียดบางคำในบางระดับ เพื่อขยายความให้ชัดเจนและครอบคลุมเทคโนโลยีต่าง ๆ หรือบริบทที่หน่วยงานตนเองใช้ประโยชน์มากขึ้น สังเกตได้จาก ตัวอย่างคำนิยาม TRL จาก 6 หน่วยงานตามภาพที่ 2-3

NASA,USA.	US Department of Health and Human services	Office of Environmental Management, U.S. Department of Energy
TRL 1 Basic principles observed and reported TRL 2 Technology concept and/or application formulated TRL 3 Analytical and experimental critical function and/or characteristic proof-of concept TRL 4 Component and/or breadboard validation in laboratory environment TRL 5 Component and/or breadboard validation in a relevant environment TRL 6 System/subsystem model or prototype demonstration in a a relevant environment TRL 7 System prototype demonstration in a space environment TRL 8 Actual system completed and "flight qualifed" through test and demonstration (ground of flight) TRL 9 Actual system "flight proven" through successful mission operations	TRL 1 Review Scientific knowledge base TRL 2 Develeopment of hypotheses and experimental designs TRL 3 Target/Candidate indentification and characterization of preliminary candidate(s) TRL 4 Candidate optimization and non-GLP in vivo demonstration of activity and efficacy TRL 5 Advanced characterization of candidate and initiation of GMP process development TRL 6 GMP Pilot Lot Production, IND Submission, and Phase 1 Clinical Trial (s) TRL 7 Scale-up, Initiation of GMP Process Validation and Phase 2 Clinical Trial(s) TRL 8 GMP Validation Consistency Lot Manufacturing, Efficacy studies, Clinical Trials 3 and FDA Approved TRL 9 Post-Licensure and Post-Approval Activities	TRL 1 Basic principles observed and reported TRL 2 Technology concept and/or application formulated TRL 3 Analytical and experimental critical function and/or characteristic proof of concept TRL 4 Component and/or system validation in laboratory environment TRL 5 Laboratory scale, similar system validation in relevant environment TRL 6 Engineering/pilot-scale, similar (prototypical) system validation in relevant environment TRL 7 Full-scale, similar (prototypical) system demonstrated in relevant Environment TRL 8 Actual system completed and qualified through test and demonstration. TRL 9 Actual system operated over the full range of expected conditions.

ภาพที่ 2 ตัวอย่างคำจำกัดความ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศ (1)

ที่มา: NASA, (2012); EARTO, (2014); U.S. Department of Energy, (2010)

EARTO, Europe	Horizon 2020, Europe	Sandia National Lab, USA.
TRL 1 Basic principles observed TRL 2 Technology concept formulated TRL 3 First assessment feasibility comcept & technologies TRL 4 Validation integrated prototype in lab environment TRL 5 Testion prototype in user environment TRL 6 Pre-production product TRL 7 Low scale production demonstrated TRL 8 Manufacturing fully tested, validated and qualified TRL 9 Production & Product fully operated	TRL 1 Basic principles observed TRL 2 Technology concept formulated TRL 3 Experimental proof of concept TRL 4 Technology validated in lab TRL 5 Technology validated in relevant environment (industrially revant environment in the case of key enabling technologies) TRL 6 Technology demonstrated in relevant environment (industrially relevant environment in the case of key enabling technologies) TRL 7 System prototype demonstration in operational environment TRL 8 System complete and qualified TRL 9 Actual system proven in operational environment (competitive manufacturing in the case of key enabling technologies; or in space)	TRL 1: Basic principles observed and reported TRL 2: Concept and/or application formulated TRL 3: Concepts demontrated analytically or experimentally TRL 4: Key elements demonstrated in laboratory environment TRL 5: Key elements demonstrated in relevant environments TRL 6: Representative of the deliverabel demonstrated in relevant environment TRL 7: Final development version of the deliverable demonstrated in operational environment TRL 8: Actual deliverable qualified through test and demonstration TRL 9: Operational use of deliverable

ภาพที่ 3 ตัวอย่างคำจำกัดความ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศ (2)

ที่มา: EARTO, (2014); European Commission, (2014), Mitchell, J.A., (2007).

การประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในประเทศไทย

เมื่อศึกษาทบทวนจากเอกสารต่าง ๆ พบว่า การประยุกต์ใช้ TRL ของหน่วยงานในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของภาครัฐและนำไปใช้ในวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยของประเทศไทย นำ TRL มาประยุกต์ใช้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการพิจารณากลั่นกรองเพื่อจัดสรรทุนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงาน ขณะที่สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ประยุกต์ใช้ TRL เพื่อบริหารโครงการวิจัยและพัฒนาภายในหน่วยงาน และกองทัพอากาศ นำ TRL มากำหนดเป็นมาตรฐานของระดับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากเทคโนโลยีอาวุธยุทโธปกรณ์ที่จัดหาจากต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม มีตัวอย่างของ 4 หน่วยงานที่มีการศึกษาการกำหนดระดับ TRL ของหน่วยงานในต่างประเทศ แล้วได้เขียนระดับ TRL ทั้ง 9 ระดับเป็นภาษาไทย ได้แก่ 1) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) 2) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) 3) กองทัพอากาศ และ 4) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) รายละเอียดตามตารางที่ 3-4 ทั้งนี้ คำนิยามภาษาไทยของ TRL ทั้ง 9 ระดับ ของทั้ง 4 หน่วยงานก็จะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่า คำนิยามของหน่วยงานต่างประเทศที่แต่ละหน่วยงานศึกษา และวัตถุประสงค์ในการนำ TRL มาใช้

ตารางที่ 3 การประยุกต์ใช้ TRL
ของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)	สำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (วช.)
TRL 1 หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณา และมีการรายงาน (Basic principles observed and reported)	TRL 1 ระดับงานวิจัยพื้นฐาน (ScientificResearch)
TRL 2 มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยีและ/หรือการประยุกต์ใช้ (Technology concept and/or application formulated)	TRL 2 ระดับงานวิจัยประยุกต์ (Applied Research)
TRL 3 มีการทดลองและวิเคราะห์หน้าที่หลักและ/หรือ มีการพิสูจน์ความเป็นไปได้ของแนวคิด (Analytical and experimental critical function and/or characteristic proof-of concept)	TRL 3 ระดับการพิสูจน์แนวคิดของเทคโนโลยี (Proof of Concept)
	TRL 4 ระดับเทคโนโลยีมีความเที่ยงตรง (Validation)
	TRL 5 ระดับเทคโนโลยีเพื่อการใช้งาน (Application)

ตารางที่ 3 การประยุกต์ใช้ TRL ของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) (ต่อ)

สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)	สำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (วช.)
TRL 4 การทดสอบองค์ประกอบ และ/หรือ บอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ในสภาวะแวดล้อมในห้องปฏิบัติการ (Component and/or breadboard validation in laboratory environment) TRL 5 การทดสอบองค์ประกอบ และ/หรือ บอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง (Component and/or breadboard validation in relevant environment) TRL 6 การทดสอบแบบจำลองของระบบหรือระบบย่อย หรือต้นแบบในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นภาคพื้นดินหรืออวกาศ (System/subsystem model or prototype demonstration in a relevant environment (ground or space)) TRL 7 การทดสอบต้นแบบระบบในสภาวะแวดล้อมอวกาศ (System prototype demonstration in a space environment)	TRL 5 ระดับเทคโนโลยีเพื่อการใช้งาน (Application) TRL 6 ระดับต้นแบบห้องปฏิบัติการ (Lab Test Prototype) TRL 7 ระดับทดสอบกับ Lead User (Lead User Test) TRL 8 ระดับการผลิตต้นแบบ (Pilot Production) TRL 9 ระดับการผลิตเชิงอุตสาหกรรม (Mass Production)

**ตารางที่ 3 การประยุกต์ใช้ TRL
ของ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์
วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) และ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)** (ต่อ)

สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.)	สำนักงาน การวิจัยแห่งชาติ (วช.)
TRL 8 ระบบจริงเสร็จสมบูรณ์และมีคุณสมบัติผ่านการทดสอบและสาธิตบนภาคพื้นดินหรือในอวกาศ (Actual system completed and "flight qualified" through test and demonstration (ground or space))	
TRL 9 ระบบจริงได้รับการพิสูจน์ทางการบินโดยภารกิจสำเร็จ (Actual system "flight proven" through successful mission operations)	

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2563) และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (2562)

ตารางที่ 4 การประยุกต์ใช้ TRL ของกองทัพอากาศ และ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

กองทัพอากาศ	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
TRL 1 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในองค์ความรู้ระดับพื้นฐาน TRL 2 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในความรู้ขั้นประยุกต์ TRL 3 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในความรู้ขั้นประยุกต์เพื่อการพัฒนาต่อยอดขั้นต้น TRL 4 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในความรู้ขั้นประยุกต์เพื่อการพัฒนาต่อยอดขั้นสูง TRL 5 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในความรู้ขั้นประยุกต์เพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองระดับต้น TRL 6 การถ่ายทอดเทคโนโลยีในความรู้ขั้นประยุกต์เพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองระดับระดับกลาง	TRL 1 หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน (Basic principles observed and reported TRL 2 มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยี และ/หรือ การประยุกต์ใช้ (Concept and/or application formulated) TRL 3 แนวคิดได้ถูกสาธิตด้วยการวิเคราะห์ จำลอง หรือทดลอง (Concepts demonstrated analytically or experimentally) TRL 4 องค์ประกอบที่สำคัญหรือบอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ได้ถูกสาธิตและพิสูจน์ในระดับห้องปฏิบัติการแล้ว (Key elements and/or breadboard demonstrated in laboratory environment)

ตารางที่ 4 การประยุกต์ใช้ TRL ของกองทัพอากาศ และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) (ต่อ)

กองทัพอากาศ	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)
TRL 7 การถ่ายทอดเทคโนโลยีเชิงลึกเพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองระดับสูง TRL 8 การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ครอบคลุมการทดสอบคุณภาพขั้นสุดท้ายเพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองอย่างสมบูรณ์ TRL 9 การถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเองอย่างสมบูรณ์	TRL 5 องค์ประกอบที่สำคัญหรือบอร์ดทดลองอิเล็กทรอนิกส์จำลอง (Breadboard) ได้ถูกสาธิตและพิสูจน์ในสภาวะเลียนแบบที่ใกล้เคียงสภาวะแวดล้อมจริง (Key elements and/or breadboard demonstrated in relevant environments) TRL 6 ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่พร้อมเป็นสิ่งส่งมอบ ได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจริง (Representative of the deliverable demonstrated in relevant environments) TRL 7 ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการขั้นสุดท้าย ได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะทำงานจริง (Final development version of the deliverable demonstrated in operational environment) TRL 8 เทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการที่ส่งมอบจริงได้ผ่านการทดสอบและสาธิต (Actual deliverable qualified through test and demonstration) TRL 9 การใช้งานเทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการอย่างต่อเนื่อง (Operational use of deliverable)

ที่มา: กองทัพอากาศ. (2563)
และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2563)

การกำหนดเกณฑ์เรื่อง TRL ของหน่วยงานบริหารและจัดการทุนวิจัยของประเทศไทย

ในปี พ.ศ. 2562 ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปโครงสร้างของระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อววน.) ของประเทศ โดยรวมเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ซึ่งเป็นกระทรวงใหม่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบการบริหารและจัดการทุนวิจัยของประเทศไทย จากเดิมมีหน่วยงานบริหารและจัดการทุน 4 หน่วยงาน คือ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) (สวก.) และสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) ซึ่งแต่ละหน่วยงานจะมีนโยบายในการจัดสรรทุนตามพันธกิจของหน่วยงานตนเองเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการจัดตั้งหน่วยบริหารและจัดการทุนเพิ่มเติม 3 หน่วยงาน ได้แก่ 1) หน่วยบริหารและจัดการทุนวิจัยและนวัตกรรมด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) หรือ PMU “A” มาจาก Area-based 2) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) PMU “B” มาจาก Brain Power, manpower และ 3) หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (บพข.) PMU “C” มาจาก Competitiveness

ในภาพรวมทั้ง 7 หน่วยบริหารและจัดการทุน (Program Management Unit: PMU) ที่กล่าวมา ถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงบประมาณวิจัยภายใต้กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ของประเทศไทย โดยแต่ละหน่วยงานมีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำนโยบายและหลักเกณฑ์การจัดสรรทุนในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ รวมถึงการติดตามและประเมินผลงานวิจัย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การจัดสรรทุนวิจัยของทั้ง 7 หน่วย

ครอบคลุมตลอด Value Chain ตั้งแต่การดำเนินงานวิจัยพื้นฐาน การนำเอาองค์ความรู้งานวิจัยไปต่อยอดเพื่อสร้างเป็นผลิตภัณฑ์นวัตกรรม การผลักดันให้เกิดการพัฒนาไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ รวมถึงการเร่งให้เกิดการเติบโตทางการตลาด หน่วยบริหารและจัดการทุนหลายหน่วยงานจึงมีการนำเรื่องการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณากลั่นกรองเพื่อจัดสรรทุนตามวัตถุประสงค์ของแต่ละหน่วยงาน รวมถึงพิจารณาแผนการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ โดยในการเปิดรับข้อเสนอโครงการ กำหนดให้ระบุระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของผลงานที่ส่งมอบของแต่ละโครงการไว้ด้วย ได้แก่ 1) หน่วยงานที่จัดสรรงบประมาณในระดับงานวิจัยทางด้านพื้นฐานและการประยุกต์ (TRL1-3) คือ วช. บพค. และ 2) หน่วยงานที่จัดสรรงบประมาณให้กับงานวิจัยที่มุ่งเน้นการขยายผลสู่นวัตกรรม และการใช้ประโยชน์ แบ่งเป็น 2.1) การจัดสรรงบประมาณให้กับงานวิจัยระดับ TRL 4-6 คือ สวก. (ทางด้านเกษตร) 2.2) การจัดสรรงบประมาณให้กับงานวิจัยระดับ TRL4-7 คือ บพท. (ทางด้านชุมชน) บพข. (เชิงอุตสาหกรรม) และ 2.3) การจัดสรรงบประมาณให้กับงานวิจัยระดับ TRL 5 ขึ้นไป คือ สนช. (ภาพที่ 4)

ทั้งนี้ ในช่วงแรก ๆ หน่วยบริหารและจัดการทุนต่าง ๆ ได้อ้างอิงนิยาม TRL ฉบับภาษาไทยและข้อมูลสนับสนุน TRL ทั้ง 9 ระดับจาก สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

ภาพที่ 4 การกำหนด TRL เป็นเงื่อนไขของแหล่งทุนต่าง ๆ

การประเมิน TRL ของ สวทช.

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) เป็นหน่วยงานแรก ๆ ในประเทศไทยที่มีการศึกษาและประยุกต์ใช้การประเมิน TRL เป็นเครื่องมือในการสื่อสารระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของผลงานวิจัย ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายของโครงการวิจัยและประเมินความพร้อมของผลผลิตของโครงการวิจัยที่จะส่งมอบเมื่อปิดโครงการ

ในสมัยที่ ดร. ทวีศักดิ์ กออนันตกูล ดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ สวทช. ได้แต่งตั้ง “คณะทำงานพัฒนาแนวทางการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี” ในปี พ.ศ. 2555 โดยมอบหมายให้คณะทำงานศึกษาแนวทางการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) ขององค์การนาซ่า (NASA) ศูนย์ทดลองแห่งชาติซานเดีย (Sandia National Laboratories และหน่วยงานอื่น ๆ รวมทั้งพัฒนาคู่มือการประยุกต์ใช้ Technology Readiness Level: TRL ของ สวทช. ตลอดจนร่วมผลักดันให้เกิดการขยายผลการประยุกต์ใช้แนวทางดังกล่าว เพื่อการสร้างผลงานวิจัยและพัฒนาบนฐานนวัตกรรมแบบเปิด (Open Innovation) ทั้งนี้ คู่มือการประยุกต์ใช้ Technology Readiness Level: TRL ของ สวทช. ได้มีการพัฒนาและปรับปรุงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ เวอร์ชั่น 1 (ปี พ.ศ. 2556) เวอร์ชั่น 2 (ปี พ.ศ.

2557) เวอร์ชั่น 2.1 (ปี พ.ศ. 2558) และเวอร์ชั่น 2.2 (ปี พ.ศ. 2563) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการประเมินระดับความพร้อมของผลงานวิจัยของ สวทช.

คำจำกัดความ TRL 9 ระดับของ สวทช. ประยุกต์ใช้คำจำกัดความ TRL ของศูนย์ทดลองแห่งชาติซานเดีย (Sandia National Laboratories) สหรัฐอเมริกาเป็นหลัก เพราะคำจำกัดความดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้กับเทคโนโลยีที่หลากหลายและใกล้เคียงกับภารกิจของ สวทช. มากที่สุด คู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 ซึ่งเป็นฉบับล่าสุดของ สวทช. ได้เพิ่มเติมการอธิบายหลักฐานเชิงคุณภาพในแต่ละระดับให้ชัดเจนมากขึ้น โดยแบ่งเป็นข้อมูลที่มีในข้อเสนอโครงการ รายงานผลการทดสอบ และเอกสารรูปแบบอื่น ๆ (รายละเอียดตามตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 1	**นิยาม หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน** คำอธิบาย มีการพิจารณาหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ที่สนับสนุนหลักการสำคัญของเทคโนโลยี โดยมีการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	✓ สรุปผลสรุปผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (literature & IP review)

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 2	**นิยาม มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยีและ/หรือการประยุกต์ใช้** คำอธิบาย เริ่มทำการศึกษาวิเคราะห์เบื้องต้นเพื่อยืนยันหลักการพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้ โดยยังไม่มีการพิสูจน์หรือวิเคราะห์ในรายละเอียดเพื่อสนับสนุนสมมติฐาน	✓ ผลสรุปความเป็นไปได้ทางวิทยาศาสตร์ของแนวคิด/การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โดยมีการระบุ Technical challenge ✓ กำหนดโจทย์วิจัย, ขอบเขตของงานวิจัย และวิธีการดำเนินงานวิจัย ✓ ระบุ Specification และวิธีทดสอบที่น่าเชื่อถือ
TRL 3	**นิยาม แนวคิดได้ถูกสาธิตด้วยการวิเคราะห์ จำลอง หรือทดลอง** คำอธิบาย ผลการศึกษาวิจัย จำลอง ทดลอง หรือ วิเคราะห์ เพื่อพิสูจน์ว่าหลักการนั้นเป็นไปได้ (Proof-of-concept) โดยอาจเป็นการวิเคราะห์ จำลอง หรือ ด้วยการทดลอง วิเคราะห์ผลการทดลอง	✓ ผลการวิเคราะห์ จำลอง หรือทดลองที่แสดง proof-of-concept ✓ ผลการศึกษาว่ามาตรฐาน/กฎหมายอะไรที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่กำลังศึกษาวิจัย

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 4	**นิยาม องค์ประกอบที่สำคัญ ได้ถูกสาธิตในระดับห้องปฏิบัติการแล้ว** คำอธิบาย องค์ประกอบที่สำคัญ ได้ถูกประกอบเข้าด้วยกันเพื่อให้ชิ้นส่วนทำงานด้วยกันได้ และต้นแบบผ่านการสาธิตในระดับห้องปฏิบัติการ และสามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง รวมทั้งแสดงให้เห็นมุมมองของการทำงานหลัก ๆ ของต้นแบบว่าสามารถทำงานได้ตามที่คาดหวัง	✓ วิธีการทดสอบที่มีแหล่งอ้างอิงน่าเชื่อถือ ✓ ผลการทดสอบตาม Specification ในระดับห้องปฏิบัติการที่ยอมรับได้ทางสถิติ และทำซ้ำได้ (Reproducibility)

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 5	**นิยาม องค์ประกอบที่สำคัญ ได้ถูกสาธิตในสภาวะเลียนแบบที่ใกล้เคียงสภาวะแวดล้อมจริง** คำอธิบาย องค์ประกอบที่สำคัญได้ถูกประกอบเข้าด้วยกันกับองค์ประกอบสนับสนุนของต้นแบบจริง* และผ่านการทดสอบและสาธิตพิสูจน์การใช้งานในสภาวะแวดล้อมจริง (Simulated environments)	✓ วิธีการทดสอบที่มีแหล่งอ้างอิงน่าเชื่อถือ ✓ ผลการทดสอบตาม Specification ในห้องปฏิบัติการในสถานการณ์จำลอง/ในสภาวะเลียนแบบที่ใกล้เคียงสภาวะแวดล้อมจริง* สอดคล้องตามความต้องการที่จะประยุกต์ใช้งานของกลุ่มเป้าหมาย** รวมทั้งมีการเปรียบเทียบผลการทดสอบกับสมมติฐาน/ข้อกำหนดทางเทคนิค (Specification) ที่ตั้งไว้ พร้อมปัญหาที่พบ และทำซ้ำได้ (Reproducibility) * สภาวะแวดล้อมเลียนแบบที่ใกล้เคียงสภาวะแวดล้อมจริงของแต่ละเทคโนโลยีจะแตกต่างกัน เช่น ซอฟต์แวร์จะมีการทดสอบในระดับ Alpha versions เทคโนโลยีด้านพันธุ์พืชหรือสัตว์ จะหมายถึง การคัดเลือกประชากรที่มีลักษณะตามเป้าหมาย โดยการปลูกหรือเลี้ยงทดสอบในระดับสถานีทดลอง (แปลงที่มีการดูแล/ควบคุม) เป็นต้น ** กลุ่มเป้าหมาย เช่น Adopter ที่สนใจทดสอบต้นแบบ หรือ ผู้ที่คาดว่าจะเป็นผู้รับถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยผู้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีควรเป็นผู้กำหนด Requirement

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 6	**นิยาม ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่พร้อมเป็นสิ่งส่งมอบ ได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจริง** คำอธิบาย ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการที่พร้อมเป็นสิ่งส่งมอบได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจริง (Relevant environment) ซึ่งหมายถึง ปัจจัยของสิ่งแวดล้อมที่มีผลเกี่ยวข้องต่อความสำเร็จ/ล้มเหลวในการทำงานของระบบต้นแบบ ได้ถูกควบคุมให้เหมือนกับสภาวะทำงานจริง	✓ วิธีการทดสอบที่มีแหล่งอ้างอิงน่าเชื่อถือ ✓ ผลการทดสอบต้นแบบสามารถพิสูจน์การใช้งานในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการทำงานจริง (Relevant environment) เปรียบเทียบกับ (Specification) ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับความต้องการประยุกต์ใช้งานของกลุ่มเป้าหมาย* รวมทั้งสามารถทำซ้ำได้ (Reproducibility) ✓ หลักฐานแสดงการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย ที่มีต่อต้นแบบระดับ TRL 6

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 7	**นิยาม ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการขั้นสุดท้าย ได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะทำงานจริง** คำอธิบาย ต้นแบบของผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการขั้นสุดท้ายได้ผ่านการสาธิตและพิสูจน์การใช้งานในสภาวะทำงานจริง (Operational environment) ซึ่งหมายถึง สภาพแวดล้อมจริงในการทำงานของระบบ (ต้นแบบ) ที่ไม่สามารถควบคุมปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องต่อความสำเร็จ/ล้มเหลวในการทำงานของระบบได้	✓ วิธีการทดสอบที่มีแหล่งอ้างอิงน่าเชื่อถือ ✓ ผลการทดสอบที่แสดงให้เห็นว่าต้นแบบสามารถทำงานได้ในสภาวะแวดล้อมสภาวะทำงานจริง (Operational environment) เปรียบเทียบกับสมมติฐาน/ข้อกำหนดทางเทคนิค (Specification) ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับความต้องการประยุกต์ใช้งานของกลุ่มเป้าหมาย* รวมทั้งสามารถทำซ้ำได้ (Reproducibility) ในสภาวะทำงานจริง (Operational environment) ✓ หลักฐานแสดงการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย ที่มีต่อต้นแบบระดับ TRL 7

ตารางที่ 5 นิยามและหลักฐานเชิงคุณภาพของระดับ TRL 1–9 ตามคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2 (ต่อ)

TRL	นิยามและคำอธิบายระดับ TRL	หลักฐานเชิงคุณภาพ
TRL 8	**นิยาม เทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการที่ส่งมอบจริง ได้ผ่านการทดสอบและสาธิต** คำอธิบาย เทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการที่ส่งมอบจริง ผ่านการทดสอบคุณภาพการใช้งานตามมาตรฐานของผู้ใช้/มาตรฐานคุณภาพที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)/กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี) หรือถูกบูรณาการเข้ากับระบบของลูกค้า/ผู้ใช้งานแล้ว	✓ ผลทดสอบการใช้งานในสภาวะแวดล้อมการทำงานจริงอย่างต่อเนื่องจนลูกค้ามั่นใจในคุณภาพ ✓ คู่มือสำหรับการผลิต/คู่มือสำหรับการใช้งาน ✓ ผลการรับรองมาตรฐานหรือข้อกำหนดทางกฎหมายที่จำเป็นสำหรับสิ่งส่งมอบ ✓ รายงานผลการทดสอบ พร้อมปัจจัยสำหรับทดสอบเสถียรภาพของผลิตภัณฑ์ (Shelf life) และบริการในสภาพจริง อยู่ในเกณฑ์ดี
TRL 9	**นิยาม การใช้งานเทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการอย่างต่อเนื่อง** คำอธิบาย เทคโนโลยี/ผลิตภัณฑ์/กระบวนการถูกนำไปใช้งานจริง และติดตามผลการใช้งานอย่างต่อเนื่องตามระยะเวลาที่เหมาะสม โดยหากมีข้อบกพร่อง ต้องดำเนินการแก้ไขให้เรียบร้อย	✓ ผลิตภัณฑ์มีจำหน่ายในท้องตลาดหรือหลักฐานการนำไปใช้จริงในเชิงพาณิชย์หรือในเชิงสาธารณประโยชน์ เช่น จดหมายยืนยันจากผู้รับถ่ายทอดเทคโนโลยี ข้อมูลแสดงยอดขาย หรือจำนวนลูกค้าของผลิตภัณฑ์ Brochure/Catalog รางวัลต่าง ๆ ที่ผลิตภัณฑ์ของลูกค้าได้รับ (ถ้ามี) ข้อมูลแสดงการยอมรับของผู้บริโภคภายหลังการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้อย่างต่อเนื่อง (ถ้ามี)

ที่มา: คู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2

อย่างไรก็ตามการประยุกต์ใช้ TRL เป็นเครื่องมือในการพิจารณาระดับความพร้อมของเทคโนโลยี มีข้อสังเกตที่สำคัญดังนี้

- ระดับความพร้อมของเทคโนโลยีไม่ใช่ระดับความยากของเทคโนโลยี
- ถ้าจะนำเทคโนโลยีที่มีการประเมิน TRL ระดับหนึ่งแล้ว มาใช้กับบริบทใหม่ ต้องมีการประเมิน TRL ใหม่อีกครั้งให้เข้ากับบริบทใหม่
- การถ่ายทอดเทคโนโลยีสามารถเกิดขึ้นได้ทุกระดับ TRL ขึ้นอยู่กับความพร้อม/ศักยภาพของ Adopter ในการรับถ่ายทอดเทคโนโลยี ถ้านักวิจัยจะถ่ายทอดเทคโนโลยีให้ผู้รับเทคโนโลยีที่มีความสามารถสูง ก็สามารถเลือกเสนอ ผลงานที่มี TRL ต่ำได้ แต่หากจะถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับผู้รับเทคโนโลยีที่มีศักยภาพไม่สูงนัก นักวิจัยก็ต้องลงทุนพัฒนางานวิจัยจนไปถึงระดับ TRL ที่สูงพอที่ผู้รับเทคโนโลยีนั้นจะสามารถรับเทคโนโลยีได้
- การประเมินระดับ TRL ส่งมอบของเทคโนโลยี ควรประเมิน ณ เวลาที่ส่งมอบงาน

● ตัวอย่างการประเมิน TRL

ในการประเมิน TRL นักวิจัยจำเป็นต้องพิจารณาข้อกำหนดทางเทคนิคของผลงานวิจัย/เทคโนโลยี (Specification) วิธีการทดสอบที่น่าเชื่อถือ บริบทของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องที่ใช้ในการทดสอบในแต่ละระดับ TRL รวมถึงมีหลักฐานในการยืนยันระดับ TRL ควบคู่ไปกับการประเมินว่าผู้รับเทคโนโลยีมีความพร้อมในการรับถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ระดับ TRL ใด ซึ่งในการเขียนภาพของโครงการวิจัยตั้งแต่ระดับ TRL1-9 (ตัวอย่างตามตารางที่ 6) จะช่วยให้นักวิจัยมองเห็นภาพตั้งแต่เริ่มทำวิจัยจนถึงงานวิจัยนำไปสู่การใช้ประโยชน์ แต่ไม่

จำเป็นว่าแต่ละโครงการวิจัยต้องส่งมอบในระดับ TRL9 ส่วนใหญ่ผลงานจะถูกส่งมอบในระดับ TRL7 กล่าวคือ ต้นแบบของผลงานผ่านการทดสอบในสภาวะแวดล้อมจริงของโรงงานจริงที่จะผลิตผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยี และได้รับการยอมรับจากลูกค้าที่สามารถนำไปผลิตในระดับ Mass production ได้ ในกรณีที่บริษัทเอกชนไม่มีบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเพียงพอหรือขาดอุปกรณ์/เครื่องมือที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาเทคโนโลยี อาจจะร่วมมือกับนักวิจัยเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีให้เป็นระดับ TRL ที่สูงขึ้น เช่น นักวิจัยให้คำแนะนำในเรื่องการขอรับรองมาตรฐานหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผ่านระดับ TRL8 นอกจากนี้ผลงานที่ระบุว่าจะส่งมอบระดับ TRL9 จะถูกตั้งคำถามมากขึ้น โดยเฉพาะถ้าไม่มีผู้ผลิตหรือผู้รับเทคโนโลยีร่วมในโครงการเลย

ตารางที่ 6 ตัวอย่าง TRL 1–9
ของงานวิจัยด้านพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ซอฟต์แวร์
อุปกรณ์ทางการแพทย์ และ ยาวัคซีน เสต็มเซลล์

TRL	TRL พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์	TRL ซอฟต์แวร์	TRL อุปกรณ์ทางการแพทย์	TRL ยา วัคซีน เสต็มเซลล์
TRL 1	หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน	หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน	หลักการพื้นฐานได้รับการพิจารณาและมีการรายงาน	ทบทวนวรรณกรรม
TRL 2	มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยี และ/หรือ การประยุกต์ใช้	มีการสร้างแนวคิดด้านการพัฒนาซอฟต์แวร์	มีการสร้างแนวคิดด้านเทคโนโลยี และ/หรือ การประยุกต์ใช้	การตั้งสมมุติฐานและออกแบบการทดลอง

ตารางที่ 6 ตัวอย่าง TRL 1-9
ของงานวิจัยด้านพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ซอฟต์แวร์
อุปกรณ์ทางการแพทย์ และ ยาวัคซีน เสต็มเซลล์ (ต่อ)

TRL	TRL พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์	TRL ซอฟต์แวร์	TRL อุปกรณ์ทางการแพทย์	TRL ยา วัคซีน เสต็มเซลล์
TRL 3	สร้างประชากร หรือคู่ผสมพันธุ์พืชหรือสัตว์ได้สำเร็จแล้ว	แนวคิดได้ถูกสาธิตด้วยการวิเคราะห์หรือด้วยการทดลอง	แนวคิดได้ถูกสาธิตด้วยการวิเคราะห์หรือด้วยการทดลอง	การจำแนกและศึกษาคุณลักษณะเบื้องต้นของโมเลกุลเป้าหมาย/โมเลกุลตัวเลือก
TRL 4	พันธุ์พืชหรือสัตว์ผ่านการคัดเลือกประชากรที่มีลักษณะตามเป้าหมาย โดยการปลูกหรือเลี้ยงทดสอบในระดับห้องปฏิบัติการ/โรงเรือน (Green house)/ฟาร์มปิด	องค์ประกอบของเทคโนโลยีหรือระบบย่อยของเทคโนโลยีพื้นฐานได้ผ่านการทดสอบในสภาพแวดล้อมห้องปฏิบัติการ	การพัฒนาต้นแบบระดับห้องปฏิบัติการ	การปรับปรุงโมเลกุลเป้าหมาย/โมเลกุลตัวเลือก และการทดสอบในสัตว์ทดลอง
TRL 5	พันธุ์พืชหรือสัตว์ผ่านการคัดเลือกประชากรที่มีลักษณะตามเป้าหมาย โดยการปลูกหรือเลี้ยงทดสอบในระดับสถานีทดลอง (แปลงที่มีการดูแล/ควบคุม)	องค์ประกอบของเทคโนโลยีหรือระบบย่อยของเทคโนโลยีพื้นฐานได้ผ่านการทดสอบในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง	การทดสอบความถูกต้องของต้นแบบ (Validation test) และการทดสอบความปลอดภัย	การทดสอบประสิทธิผล (Efficacy) ของโมเลกุลเป้าหมายและเริ่มกระบวนการพัฒนาตามหลักเกณฑ์และวิธีที่ดีในการผลิต (Good manufacturing practice: GMP)

ตารางที่ 6 ตัวอย่าง TRL 1–9
ของงานวิจัยด้านพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ซอฟต์แวร์
อุปกรณ์ทางการแพทย์ และ ยาวัคซีน เสต็มเซลล์ (ต่อ)

TRL	TRL พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์	TRL ซอฟต์แวร์	TRL อุปกรณ์ทางการแพทย์	TRL ยา วัคซีน เสต็มเซลล์
TRL 6	พันธุ์พืชหรือสัตว์ผ่านการคัดเลือกประชากรที่มีลักษณะตามเป้าหมาย โดยการปลูกหรือเลี้ยงทดสอบในระดับสถานีที่มีการ challenge ด้วยลักษณะที่ต้องการ จำนวนหลายพื้นที่ (Multi-location)	ระบบเทคโนโลยีหรือต้นแบบได้ผ่านการทดสอบในสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง	การทดสอบในสัตว์ทดลอง	การผลิตระดับโรงงานต้นแบบที่ได้รับ GMP การยื่นขออนุญาตการวิจัยยาใหม่ และการทดสอบทางคลินิกระยะที่ 1
TRL 7	พันธุ์พืชหรือสัตว์ผ่านการคัดเลือกประชากรที่มีลักษณะตามเป้าหมาย โดยการปลูกทดสอบหรือเลี้ยงในระดับแปลงเกษตรกร	ระบบต้นแบบได้ผ่านการทดสอบในสภาวะการทำงานจริง	การทดสอบทางคลินิก	การผลิตในระดับขยายขนาดในโรงงานที่ได้มาตรฐาน GMP และการทดสอบทางคลินิกระยะที่ 2

ตารางที่ 6 ตัวอย่าง TRL 1-9
ของงานวิจัยด้านพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ซอฟต์แวร์
อุปกรณ์ทางการแพทย์ และ ยาวัคซีน เสต็มเซลล์ (ต่อ)

TRL	TRL พันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์	TRL ซอฟต์แวร์	TRL อุปกรณ์ทางการแพทย์	TRL ยา วัคซีน เสต็มเซลล์
TRL 8	พันธุ์พืชหรือสัตว์ผ่านการทดสอบและรับรองมาตรฐานคุณภาพที่เกี่ยวข้องตามที่ลูกค้า/ผู้ใช้คาดหวัง พร้อมส่งมอบให้ลูกค้า หรือถูกบูรณาการเข้ากับระบบของลูกค้า/ผู้รับประโยชน์แล้ว	ซอฟต์แวร์ถูกพิสูจน์ว่าสามารถทำงานได้ในรูปแบบสุดท้ายภายใต้เงื่อนไขที่คาดหวัง ผ่านมาตรฐานคุณภาพของซอฟต์แวร์ตามที่ลูกค้า/ผู้ใช้งานกำหนด การผ่านระดับ TRL 8 หมายถึงได้มีการแก้ไขข้อผิดพลาดต่าง ๆ ให้ระบบสามารถรองรับข้อมูลและมีเสถียรภาพ และ/หรือได้รับการประเมินความพึงพอใจที่ดีจากกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ใช้	ทดลองผลิตผลิตภัณฑ์ในกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานระดับประเทศหรือมาตรฐานสากล อาทิ GMP ISO 13485 CE Mark	การผลิตในโรงงานที่ได้มาตรฐาน GMP ผ่านการทดสอบทางคลินิกระยะที่ 3 และได้รับการขึ้นทะเบียนยาใหม่
TRL 9	พันธุ์พืช/สัตว์ถูกนำไปขยายผลจริงในแปลงเกษตรกร	ระบบเทคโนโลยีได้รับการพิสูจน์ผ่านการใช้งานที่ประสบความสำเร็จ	ผลิตผลิตภัณฑ์ในกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานสากล	การติดตามและเฝ้าระวังความปลอดภัยและประสิทธิผลของผลิตภัณฑ์หลังจำหน่ายในตลาดแล้ว

ที่มา: ประยุกต์จากคู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2

แนวทางการเขียนระดับ TRL เมื่อยื่นขอรับทุนวิจัย

เนื่องจากหลายหน่วยงานมีการกำหนดระดับ TRL เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาสนับสนุนทุนวิจัย นักวิจัยควรศึกษาข้อกำหนด/เงื่อนไขของหน่วยงานที่ให้ทุนแต่ละแห่ง จากนั้นนักวิจัยจะต้องพิจารณาว่าผลงานวิจัย/เทคโนโลยีมีความพร้อมตามเกณฑ์ที่แหล่งทุนระบุหรือไม่ เช่น แหล่งทุนเปิดรับข้อเสนอโครงการที่มีระดับ TRL 3 แสดงว่า ผลงานวิจัย/เทคโนโลยีนั้น ๆ จะต้องผ่านทดลองหรือวิเคราะห์หรือจำลองเบื้องต้นเพื่อพิสูจน์ความเป็นไปได้ (proof-of concept) ของผลงานวิจัย/เทคโนโลยี

ในการเขียนระดับ TRL ในข้อเสนอโครงการเพื่อยื่นขอรับทุนวิจัย จะมีช่องสำหรับกรอกระดับ TRL ณ ปัจจุบัน และ TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น ซึ่งนักวิจัยควรพิจารณาว่า ณ เวลาที่นักวิจัยขอทุนนั้น ผลงานหรือผลการทดสอบที่เกี่ยวกับงานวิจัยที่ท่านต้องการยื่นขอทุนนั้นอยู่ที่ระดับ TRL ณ ปัจจุบัน ระดับเท่าใด ส่วน TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น หมายถึง TRL ของผลงานด้านการวิจัยและพัฒนาที่มีการประเมินระดับ TRL ณ เวลาส่งมอบผลงานให้กับแหล่งทุนตามระยะเวลาที่กำหนด ทั้งนี้ การประเมินระดับ TRL ณ ปัจจุบัน และ TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น จำเป็นต้องอธิบายรายละเอียดโดยย่อ และแนบหลักฐานเพื่อสนับสนุนระดับ TRL ที่ระบุด้วย

นอกจากนี้ การประเมิน TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น ควรมีการเปรียบเทียบให้แหล่งทุนเห็นว่า นักวิจัยสามารถส่งมอบผลงานด้านการวิจัยได้ตามที่ระบุไว้ตอนยื่นข้อเสนอโครงการหรือไม่ เช่น ในข้อเสนอโครงการที่ได้รับการอนุมัติทุนวิจัย ระบุว่าจะส่งมอบผลงานวิจัยเสร็จสิ้นที่ระดับ TRL 4 แต่ในทางปฏิบัตินักวิจัยสามารถส่งมอบได้เพียงระดับ TRL 3 นักวิจัยจำเป็นต้องอธิบายข้อจำกัดและเหตุผลที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายไว้ด้วย

ตัวอย่างการระบุระดับความพร้อมทางเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) ในข้อเสนอ โครงการวิจัย

TRL ณ ปัจจุบัน คือ TRL1

รายละเอียด สรุปผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ท่านกำลังสนใจวิจัย โดยระบุอ้างอิงว่ามีใคร ทำการศึกษาเรื่องอะไร ได้ผลอย่างไร ที่ใด และเมื่อใด รวมถึงช่องว่างงานวิจัย (Research gap) คืออะไร

แนบเอกสาร ไฟล์สรุปผลการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ท่านกำลังสนใจวิจัย ตามรายละเอียดข้างต้น

TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น คือ TRL4

รายละเอียด *1) โปรดระบุ*สภาพแวดล้อมในการทดสอบ เช่น สภาพแวดล้อมในระดับห้องปฏิบัติการที่ใดและมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพอย่างไรบ้าง อาทิ เครื่องจักร อุปกรณ์ ช่วงของอุณหภูมิ ความชื้น การสิ้นเปลืองพลังงาน ความสั่นสะเทือน

*2) โปรดระบุ*ข้อกำหนดทางเทคนิค (Specification) ที่คาดหวังของระดับ TRL 4 ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ยื่นข้อเสนอโครงการ

3) โปรดระบุผลการทดสอบ ที่แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สำคัญของต้นแบบผลิตภัณฑ์/กระบวนการถูกประกอบเข้าด้วยกันและทำงานร่วมกันได้ในสภาพแวดล้อมระดับห้องปฏิบัติการ สอดคล้องกับข้อกำหนดทางเทคนิค (Specification) และทำซ้ำได้ (Reproducibility) *กรณีที่ผลการทดสอบไม่เป็นไปตาม Specification ทั้งหมด ให้ถือว่า ไม่ผ่านระดับ TRL 4 และตกลงมาที่ระดับ TRL 3*

แนบเอกสาร ไฟล์รายละเอียดที่แสดงให้เห็นถึงผลการทดสอบ ที่ความสอดคล้องกับข้อกำหนดทางเทคนิค (Specification) ที่ระบุไว้ว่าต้นแบบที่ทดสอบในสภาพแวดล้อมห้องปฏิบัติการต้องผ่านการทดสอบคุณสมบัติอะไรบ้าง มีการระบุจำนวนครั้งในการทดสอบ และจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการทดสอบซึ่งยอมรับได้ในทางสถิติ (รายละเอียดตามภาพที่ 6)

ทั้งนี้ ตัวอย่างข้อมูลที่ควรเขียนเพื่อยืนยัน TRL ณ ปัจจุบัน หรือ TRL เมื่องานวิจัยเสร็จสิ้น ในระดับ TRL4-9 ตามภาพที่ 4-8

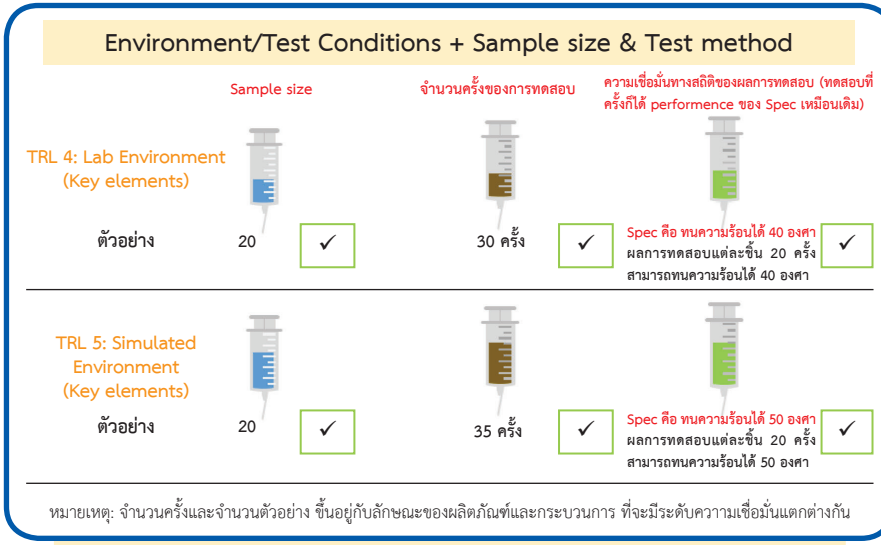

ภาพที่ 4 ตัวอย่างการระบุเอกสารยืนยันคุณภาพระดับ TRL 4 และ TRL5

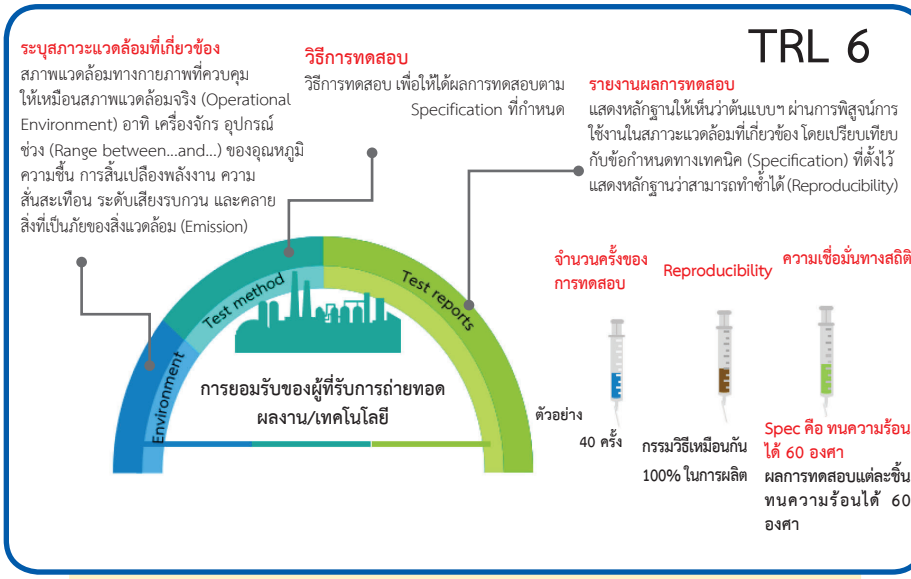

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการระบุเอกสารยืนยันคุณภาพระดับ TRL 6

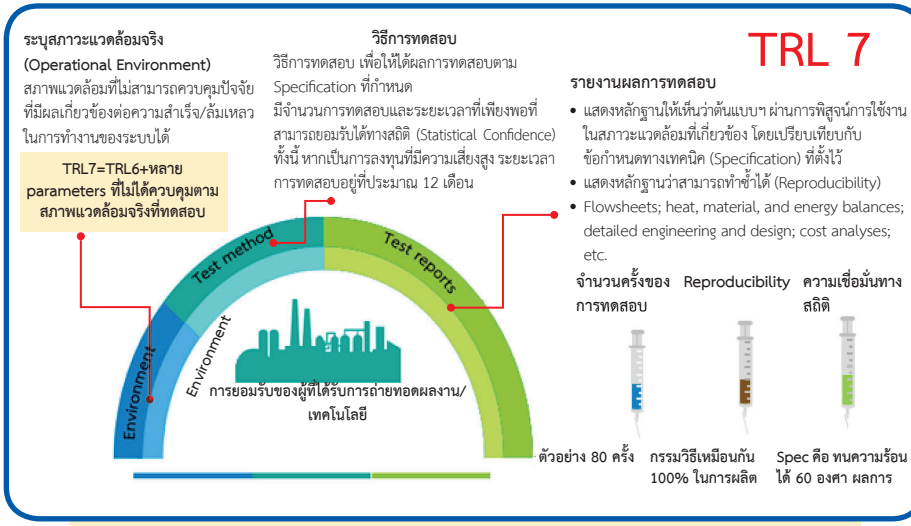

ภาพที่ 6 ตัวอย่างการระบุเอกสารยืนยันคุณภาพระดับ TRL

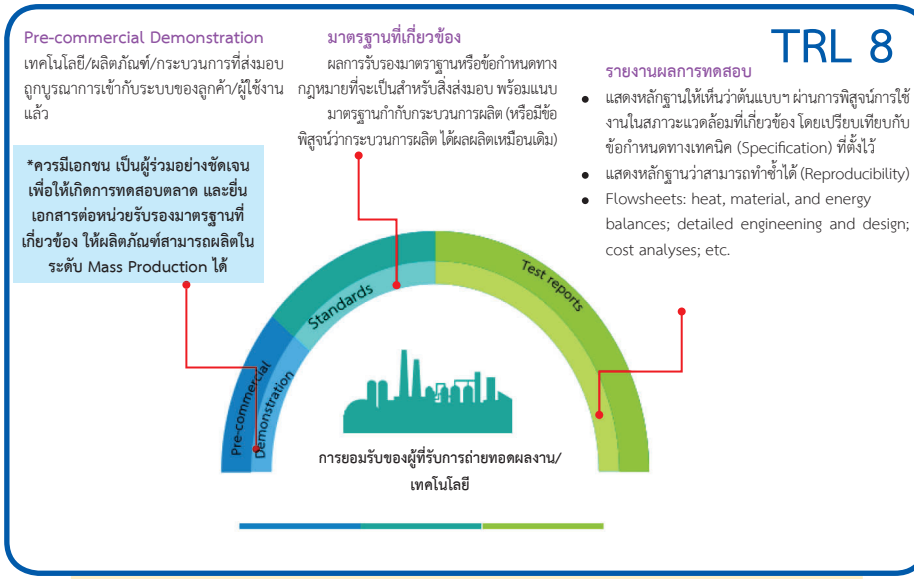

ภาพที่ 7 ตัวอย่างการระบุเอกสารยืนยันคุณภาพระดับ TRL 8

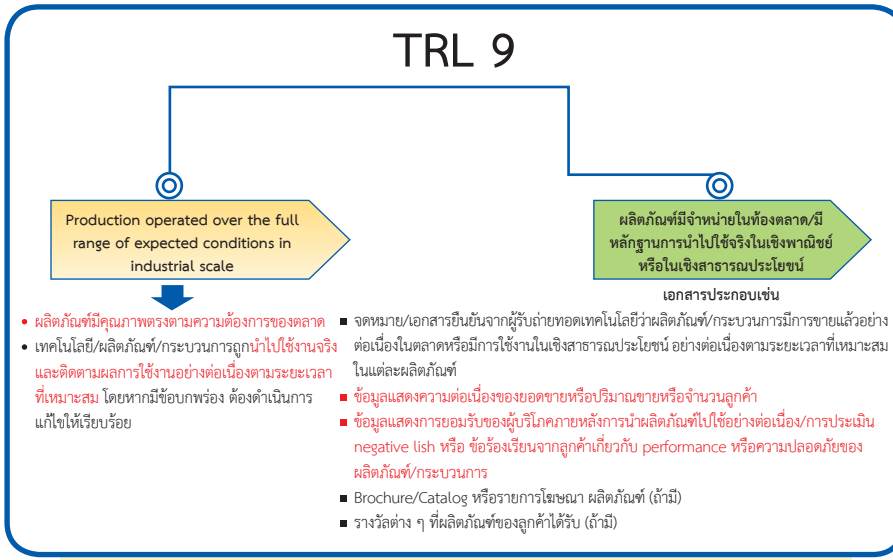

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการระบุเอกสารยืนยันคุณภาพระดับ TRL 9

TRL กับการเตรียมความพร้อมของงานวิจัย

ระดับความพร้อมของเทคโนโลยีจะแสดงให้เห็นถึงลำดับขั้นตอนของการพัฒนางานวิจัย สรุปได้ดังนี้

1) TRL 1-3 เป็นงานวิจัยที่เป็นการพัฒนาองค์ความรู้และการวิจัยพื้นฐาน
2) TRL 4-8 เป็นการพัฒนา สาธิตและทดสอบต้นแบบในระดับสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ตามความเข้มข้นของแต่ละเทคโนโลยี เช่น สภาวะแวดล้อมในระดับห้องปฏิบัติการ (Laboratory Environment) สภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง (Relevant Environment) และสภาวะแวดล้อมจริง (Operational Environment)
3) TRL 9 เทคโนโลยีหรือผลิตภัณฑ์ถูกนำไปใช้งานจริงอย่างต่อเนื่องโดยลูกค้า และมีการติดตามผลการใช้งานตามระยะเวลาที่เหมาะสม โดยมีหลักฐานแสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์มีจำหน่ายในท้องตลาด หรือหลักฐานการนำไปใช้จริงในเชิงพาณิชย์หรือในเชิงสาธารณประโยชน์

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นว่างานวิจัยแต่ละระดับ TRL มีคุณภาพ คือ เอกสารสรุปผลการทดสอบว่า ผ่านการทดสอบในแต่ละระดับ TRL และมีผลการทดสอบว่าสอดคล้องกับ Specification ที่กำหนด โดยมีการระบุผลการทดสอบแต่ละครั้ง วิธีการทดสอบที่เชื่อถือได้ จำนวนครั้งของการทดสอบและจำนวนตัวอย่างในการทดสอบ โดยอ้างอิงตามหลักสถิติ

หากพบว่างานวิจัยอยู่ในระดับความพร้อมของเทคโนโลยีที่สูงแล้ว แต่ไม่ได้ทำการศึกษามาก่อนว่าในการพัฒนาองค์ประกอบย่อยในระดับ TRL 4-5 นั้นจำเป็นต้องผ่านการทดสอบมาตรฐานที่เกี่ยวข้องก่อนที่จะมีการบูรณาการชิ้นส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันแล้ว เมื่อเกิดการตกลงถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อให้ลูกค้าไปต่อยอดผลงานวิจัย ลูกค้าอาจจะร้องขอให้นักวิจัยย้อนกลับมาแก้ไขที่ระดับความพร้อมก่อนหน้านี้ เพื่อให้ชิ้นส่วนต่าง ๆ ผ่านทดสอบตามมาตรฐานในระดับ TRL4-5 ก่อนส่งมอบให้กับลูกค้า ซึ่งจะทำให้เสียเวลาและอาจเสียโอกาสในการ

ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับลูกค้าได้ เช่น การวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องมือแพทย์ เมื่อมีการพิสูจน์แนวคิดของงานวิจัย และมีการกำหนดว่ากลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมตัวนี้เป็นบริษัทผลิตเครื่องมือแพทย์ในประเทศ การวางแผนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ตัวนี้ จำเป็นต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเครื่องมือแพทย์ของประเทศไทย ซึ่งมีการกำกับดูแลโดยกองควบคุมเครื่องมือแพทย์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา หากเป็นเครื่องมือแพทย์ทั่วไป ผู้ผลิตสามารถดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนสถานประกอบการเครื่องมือแพทย์ เพื่อให้สามารถผลิตได้ ซึ่งจะไม่ต้องยื่นข้อมูลสนับสนุนที่ต้องผ่านมาตรฐานการทดสอบที่เกี่ยวข้อง (พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2562) แต่หากพบว่ามีความเป็นไปได้ด้วยที่บริษัทในสหภาพยุโรปจะสนใจนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องมือแพทย์แบบเดียวกัน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ดังนั้นการปฏิบัติตามข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าเครื่องมือแพทย์ในกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการจัดประเภทเครื่องมือแพทย์ตามความเสี่ยงและผ่านการรับรองมาตรฐานความปลอดภัย ที่เรียกว่า CE Mark (CE Mark for Medical Devices) ซึ่งจะต้องมีรายงานการทดสอบ (Test Report) ในการสนับสนุน เช่น การทดสอบระดับ in vitro และ in vivo เป็นต้น

บทสรุป

การศึกษาและทำความเข้าใจเรื่องการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (TRL) เป็นเรื่องที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโครงการวิจัยในทุกระดับควรให้ความสำคัญ ทั้งนักวิจัยที่ร่วมโครงการ ผู้บริหารโครงการ ผู้สนับสนุนงานวิจัย เพราะนอกจาก TRLจะเป็นข้อกำหนด/เงื่อนไขของหลายแหล่งทุนวิจัยที่ใช้ในการพิจารณาสนับสนุนโครงการวิจัยแล้วนั้น ยังมีความสำคัญต่อการวางแผนกระบวนการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

สิ่งหนึ่งที่คณะผู้เขียนมีข้อสังเกตคือ โมเดลดั้งเดิม การประเมิน TRL มีลักษณะเป็น Linear model แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การประเมิน TRL มีลักษณะเป็น Non-linear model กล่าวคือ หากมีข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกิดขึ้นและระบุได้ว่ามีผลต่อองค์ประกอบหลักหรือผลการทดสอบในสภาพแวดล้อม นักวิจัยจะต้องกลับไปทดสอบในระดับ TRL ที่ต่ำกว่าก่อน เพื่อให้มั่นใจว่าแนวคิดเทคโนโลยีหรือสูตรหรือการบูรณาการขององค์ประกอบต่าง ๆ ถูกต้อง และทดสอบซ้ำได้ โดยมีผลการดำเนินงานที่มีเสถียรภาพทุกครั้ง เมื่อเทียบกับ Specification ที่กำหนดไว้ เช่น หากนักวิจัยทดสอบองค์ประกอบหลักในระดับห้องปฏิบัติการในระดับ TRL 4 แล้วพบว่า แนวคิดทางด้านเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นมามีปัญหา นักวิจัยก็ต้องกลับไปทบทวนในระดับ TRL 2 เพื่อสร้างแนวคิดเทคโนโลยีใหม่ที่ปิดช่องว่างที่เป็นปัญหานั้น หรือ มีการทดสอบผลงานวิจัยในระดับ TRL 6 หรือ TRL 8 แล้วพบว่า การทดสอบชิ้นส่วน/องค์ประกอบบางอย่างต้องทดสอบตามมาตรฐานทางด้านไฟฟ้าในระดับ TRL 4 ให้ผ่านก่อนจึงจะนำชิ้นส่วนนั้นมาบูรณาการกับชิ้นส่วนอื่น นักวิจัยก็ต้องกลับไปทดสอบในระดับ TRL 4 ใหม่ให้ผ่านก่อน (ภาพที่ 9)

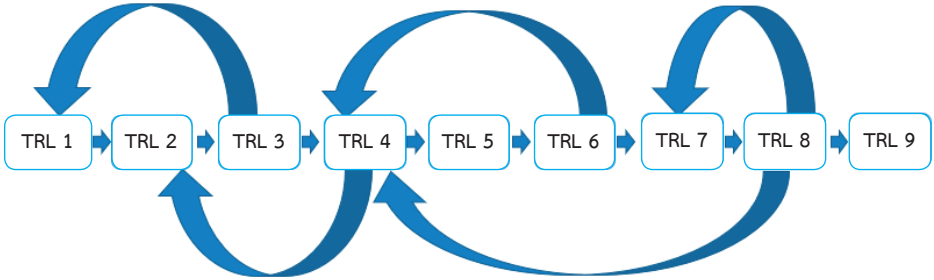

โมเดลดั้งเดิม การประเมิน TRL มีลักษณะเป็น Linear model แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การประเมิน TRL มีลักษณะเป็น Non-linear model กล่าวคือ หากมีข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เกิดขึ้น และระบุได้ว่ามีผลต่อองค์ประกอบหลักหรือผลการทดสอบในสภาพแวดล้อม นักวิจัยจะต้องกลับไปทดสอบในระดับบ TRL ที่ต่ำกว่าก่อน เพื่อให้มั่นในว่าแนวคิดเทคโนโลยีหรือสูตรหรือการบูรณาการขององค์ประกอบต่าง ๆ ถูกต้อง และทดสอบซ้ำได้ โดยมีผลการดำเนินงานที่มีเสถียรภาพทุกครั้งเมื่อเทียบกับ Specification ที่กำหนดไว้

ภาพที่ 9 การประเมิน TRL มีลักษณะเป็น Non-linear model

อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดเทคโนโลยีเกิดขึ้นได้ทุกระดับ TRL ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้รับถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้วยเหตุนี้ นักวิจัยควรมีการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาผลงานวิจัย/เทคโนโลยี วิเคราะห์ความต้องการกลุ่มเป้าหมายของผู้ใช้ผลงาน/อุตสาหกรรมให้ได้เร็วที่สุด เพื่อให้สามารถออกแบบและดำเนินงานวิจัยที่สอดคล้องกับข้อกำหนด หรือข้อบังคับ/มาตรฐานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างโอกาสให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งสู่เชิงพาณิชย์และสาธารณประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ พ.ศ.2551. *ราชกิจจานุเบกษา. 125* (ตอนที่ 43ก), 25-64.

พระราชบัญญัติเครื่องมือแพทย์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2562. *ราชกิจจานุเบกษา. 136* (ตอนที่ 56ก), 185-212.

สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (2562). แบบเสนอโครงการวิจัยเชิงหลักการ (Concept Proposal) ทุนวิจัยและนวัตกรรมในประเด็นสำคัญของประเทศการส่งเสริมอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (2563). *คู่มือจัดสำหรับหน่วยรับงบประมาณ จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ปีงบประมาณ 2563-2565.*

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2558). *คู่มือขอรับมาตรฐาน CE สำหรับเครื่องมือแพทย์.*

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2563). *คู่มือการประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยี (Technology Readiness Level: TRL) ของ สวทช. เวอร์ชั่น 2.2.*

Blank, S. (2014). *How Investors Make Better Decisions: The Investment Readiness Level*. Retrieved March 19, 2021, from https://steveblank.com/2014/07/01/how-investors-make-better-decisions-the-investment-readiness-level/

European Association of Research and Technology Organisations (2014). *The TRL Scale as a Research & Innovation Policy Tool, EARTO Recommendations*, Rue Joseph II 36-38, 1000 Brussels, Belgium.

European Commission, (2015). *Horizon 2020 Work Programme 2014 – 2015 (General Annexes Revised).* Retrieved December 9, 2020, from https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/annexes/h2020-wp1415-annex-ga_en.pdf

Evans, C.J. (2018). Federal *Funding Opportunities for Each of the Nine Technology Readiness Levels (TRLs) Part 2: TRLs 4-9.* Retrieved August 20, 2020, from https://www.biofuelsdigest.com/bdigest/2018/10/22/federal-funding-opportunities-for-each-of-the-ninetechnology-readiness-levels-trls-part-2-trls-4-9/

Chamaki, F. (2014). *Assessing early stage startups and the Investment Readiness Level.* Retrieved March 18, 2021, from http://www.frankichamaki.com/category/lean-startup/investment-readiness-level/

European Commission. (2014). *HORIZON 2020-WORK PROGRAMME 2014-2015: General Annexes, Technology readiness levels (TRL).* Retrieved December 2, 2020, from https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/annexes/h2020-wp1415-annex-g-trl_en.pdf

Héder, M. (2017). *From NASA to EU: The evolution of the TRL scale in Public Sector Innovation*, The Innovation Journal, 22:2, 1-23.

Innovation Fund Denmark. (2020). *Societal Readiness Level (SRL).* Retrieved March 12, 2021, from https://www.doa.go.th/plprotect/wp-content/uploads/2020/08/4.9-Societal-Readiness-Levels-SRL-and-Techology-Readiness-Levels-TRL.pdf

Doussineau M., Arregui-Pabollet, E., Harrap N and Merida F. (2018). *"Drawing funding and financing scenarios for effective implementation of Smart Specialisation Strategies*," JRC Working Papers JRC112708, Joint Research Centre (Seville site).

Mankins, J.C. (1995). *Technology Readiness Levels*: A White Paper. *NASA, Office of Space · Access and Technology.*

Mitchell, J.A. (2007). *Measuring the Maturity of a Technology: Guidance on Assigning a TRL*, 1090 SAND2007-6733, October.

NASA (2008). Technology Module: Technology Readiness Levels (TRLs) Space Systems Engineering, version 1.0. Retrieved March 15, 2021, from https://www.slideserve.com/ursa/module-purpose-technology-readiness.

Office of Environmental Management U.S. Department of Energy (2010). *Technology Readiness Assessment Report*, Washington D. C. 20585. Retrieved December 9, 2020, from https://www.energy.gov/sites/prod/files/em/Volume_I/O_SRP.pdf.

Olechowski A., Eppinger S.D. and Joglekar., D. (2015). *Technology Readiness Levels at 40: A Study of State-of-the-Art Use, Challenges, and Opportunities.* Proceedings of PICMET '15: Management of the Technology Age.

Ramsden, R and Chowdhury, M. (2019). Business Readiness Levels. Independently published.

Schildorfer, W, Walter, A., and Hasenauer R (2017). *TRL and MRL of C-ITS as lessons learnt from the Austrian C-ITS Corridor ECo-AT*, accepted Paper at the 12th ITS European Congress, Strasbourg, France, 19-22 June 2017.

Setiawan, AAR., Sulaswatty, A., Meliana, Y. and Haryono, A. (2018). *Innovation Readiness Assessment toward Research Commercialization: Case of Surfactants for Food Processing*. International Journal of Innovation 6 (2), 180-193.

U.S. Department of Energy (2010). *"Standard Review Plan (SRP) Technology Readiness Assessment Report*," Washington D. C., Available Online, no. March, 2010.

2

นวัตกรรมแผนที่ธรรมาภิบาล กับการบริหารงานภาครัฐ ในยุค 4.0

Good Governance Mapping Innovation and Public Administration in 4.0 Era

อภิญญา ดิสสะมาน[1]
Apinya Tissamana

รับบทความ 21 สิงหาคม 2563 แก้ไขบทความ 17 พฤษภาคม 2564 ตอบรับบทความ 30 มิถุนายน 2564

1 ดร., นักวิชาการชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
Corresponding author e-mail: apinya@kpi.ac.th

บทคัดย่อ

กระแสแนวคิดประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาลในยุคสมัยใหม่ ส่งผลให้ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐที่จำเป็นต้องปฏิรูปการบริหารงานให้ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของประชาชน เช่น การนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ยังเป็นแนวคิดสำคัญในยุค 4.0 มาใช้ในการจัดบริการสาธารณะ แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้นมีหลักพื้นฐานสำคัญหลายประการเช่น การบริหารงานภาครัฐแบบเน้นการปฏิบัติเป็นรูปธรรมมากขึ้นโดยแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ มารองรับอาทิ ทางเลือกด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการภาครัฐให้เข้าถึงประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน การบริหารงานภาครัฐในยุค 4.0 ภาครัฐจำเป็นต้องอำนวยความสะดวกในการดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคดิจิทัลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและไม่สามารถคาดเดาได้ จึงต้องคล่องตัวและสามารถขับเคลื่อนภารกิจพิเศษได้ (Agenda-based) และนำเทคโนโลยีพลิกโฉมระบบราชการสู่ยุค 4.0 อย่างแท้จริง บทความนี้เป็นบทความเชิงวิชาการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบแนวคิดการติดตามการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนในประเทศไทยอย่างมีมาตรฐานและต่อเนื่องโดยจะมีมิติในการตรวจสอบคือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าในการตรวจสอบค้นหาหน่วยงาน

ที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาลที่ดี และเป็นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การการสร้าง Platform ในรูปแบบของแผนที่ธรรมาภิบาล (Good Governance Mapping) ซึ่งเปรียบเสมือนเครื่องมือเชิงนวัตกรรมโดยมีฐานการรองรับจากงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้า สำหรับติดตามและประเมินผลการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์กรต่าง ๆ นอกจากนี้ เป็นการสร้างตัวแบบติดตามและประเมินผลการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติสำหรับองค์การภาครัฐในประเทศไทยในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ:

แผนที่ธรรมาภิบาล การบริหารงานภาครัฐ นวัตกรรม

Abstract

The concept of democracy and principles of good governance in the modern era results in the reform of administration for the government sector, the private sector, and the public. In particular, the government sector is in need of the reform to be in line with the changes of the people's needs. As a result, the concept of New Public Management (NPM) is introduced as one of the most important instruments in the 4.0 era for the reform of public services. There are several fundamental principles for the administration of public services by emphasizing on more concrete practices and seeking new options for public administration such as information technology to truly serve the people. It is unavoidable for the public administration to facilitate the execution of digital socio-economic activities amid rapid and unpredictable changes in the 4.0 era. The administration should be flexible enough to drive certain missions (agenda-based) in the 4.0 era with the application of technology to transform the bureaucracy. This academic article is to examine the concept of the monitoring system under the implementation of good governance in the government sector, the private sector, and the public. The standard and continuity of the system is studied to create a platform with Good Governance

Mapping as an innovative instrument with the support of research at King Prajadhipok's Institute. The monitoring system and the evaluation (Rule of law, Ethics, Transparency, Participation, Accountability and Value of money) with the implementation of good governance should be practiced among various organizations. The model for the monitoring system and the evaluation will be developed to support the implementation of good governance in the government sector in Thailand.

Keywords:

Good Governance Mapping, New Public Administration, Innovation

แนวคิดเรื่องแผนที่ธรรมาภิบาล (Good Governance Mapping) กับบริบทระบบราชการยุค 4.0

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ได้แบ่งองค์ประกอบและรายละเอียดของหลักธรรมาภิบาลหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ออกเป็น 6 ประการ ดังนี้คือ

1. หลักนิติธรรม (Rule of Law) เป็นการตรากฎหมายและกฎข้อบังคับให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม อันจะทำให้สังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมายและกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของตัวบุคคล มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีมาตรฐานเชิงซ้อน (Double standard) ไม่ให้มีการใช้กฎหมายไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ มีกรอบการปฏิบัติที่เคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2. หลักคุณธรรม (Ethics) คือ การไม่ทุจริต ไม่ประพฤติผิดวินัย ไม่กระทำผิดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ รวมถึงการมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ปลอดจากการคอรัปชั่นหรือฉ้อราษฎร์บังหลวง การไม่ละเมิดจริยธรรมหรือธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย เป็นการยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดถือหลักนี้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่สังคมและส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส (Transparency) เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม (Participation) คือ กระบวนการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีโอกาสแสดงทัศนะและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ (Accountability) คือ หลักการสำคัญที่องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ ซึ่งจะสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะและต่อผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หรือหลักประสิทธิภาพและหลักประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) เป็นการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่จำกัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

ถวิลวดี บุรีกุล (2546) กล่าวว่า หลักความสำนึกรับผิดชอบ หรือหลักความสำนึกรับผิดชอบ นั้น มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงาน หรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะ

รับผิดชอบ ความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยในแง่มุมของการปฏิบัติถือว่า สำนึกรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติหรือทักษะที่บุคคลพึงแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องชี้ว่า ได้ยอมรับในภารกิจที่ได้รับมอบหมายและนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ

ดังนั้น ธรรมาภิบาลจึงเป็นหลักการทำงานหรือการบริหารงานที่รัฐบาลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุด คือ ความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยวิธีดำเนินการให้เกิดธรรมาภิบาล คือ การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความโปร่งใส มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบ และสิ่งที่จะเอื้อให้เกิดการดำเนินการดังกล่าว คือ การมีกฎระเบียบ มีแนวปฏิบัติที่รองรับการดำเนินการนั้น

ปธาน สุวรรณมงคล (2558) ให้ความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาลว่า เป็นหลักการบริหารการปกครองที่มุ่งประโยชน์สูงสุดของประชาชนและประเทศชาติโดยยึดหลักเหตุผลและความเป็นธรรม กล่าวอีกแง่มุมหนึ่ง ธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการ (principle) และแนวทาง (guideline) สำหรับการปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักที่กำหนด

นอกจากแนวคิดหลักของเรื่องธรรมาภิบาล ยังมีงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลหน่วยบริหารจัดการงานวิจัยในระบบสุขภาพ (เดชรัต สุขกำเนิด, 2552) การดำเนินโครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลหน่วยบริหารจัดการงานวิจัยในระบบสุขภาพ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยของสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและเครือข่าย เพื่อส่งเสริมให้การดำเนินงานบริหารจัดการงานวิจัยให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพ เป็นการสร้างเครื่องมือในการพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กรให้มีหลักการบริหารจัดการที่ดี เพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่ความยั่งยืน และก้าวไกล โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดกรอบการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล พัฒนาดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลและศึกษาความเหมาะสม และปัญหา

อุปสรรคของดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลที่พัฒนาขึ้น ตลอดจนเป็นการวางแนวทางในการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็นสำหรับใช้ในการวัดประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล ของหน่วยบริหารจัดการงานวิจัยในระบบสุขภาพต่อไป

สำหรับการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ Good Governance Mapping ที่ในต่างประเทศนั้น พบว่ามีแนวคิดที่เกี่ยวข้องเรียกว่า แนวคิดการจัดทำแผนที่การปกครองท้องถิ่น หรือ Local Governance Mapping ริเริ่มโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) UNDP จัดทำแผนที่การปกครองท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศที่ด้อยพัฒนาเช่น สหภาพพม่า อัลบาเนีย เป็นต้น จะยกตัวอย่าง การจัดทำแผนที่การปกครองท้องถิ่นในสาธารณรัฐแห่งสหภาพพม่า (การจัดทำแผนที่การปกครองท้องถิ่นในรัฐต่าง ๆ รวม 14 รัฐ ได้แก่ Tanintharyi, Chin, Kayin, Mon, Ayeyarwady, Bago, Kayah, Magway, Mandalay, Yangon, Kachin, Sagaing, Rakhine, Shan) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาพรวมของคุณภาพการปกครองและคุณภาพของการกำกับดูแลในการให้บริการ ในเขตเมืองและระดับหมู่บ้าน/ท้องที่โดยเฉพาะ และเพื่อระบุความต้องการของประชาชนเกี่ยวข้องของภาครัฐและผู้มีส่วนได้เสียนอกภาครัฐเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อก่อให้เกิดการให้บริการที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือ เครื่องมือที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดคุณภาพของการปกครองท้องถิ่นจากมุมมองของคนในหมู่บ้าน/เขตเมืองและระดับรัฐ ประกอบด้วย การทำแผนที่ระดับชุมชนโดยใช้บัตรรายงาน การสัมภาษณ์ผู้ให้บริการ และการสนทนาในชุมชน (ปิยากร หวังมหาพร, 2563)

หลักธรรมาภิบาลในการบริหารราชการในยุค 4.0 เป็นการทำงานของภาครัฐภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพื่อพลิกโฉมระบบราชการให้เกิดระบบราชการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรองรับโมเดลการ

พัฒนาประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งประเด็นนี้ ระบบราชการจะสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริงนั้น ระบบราชการต้องเปลี่ยนวิถีคิดและวิถีการทำงานใหม่ เช่นระบบราชการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (Open & Connected Government) โดยต้องมีความเปิดเผยโปร่งใส ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-centric government) โดยต้องทำงานในเชิงรุกและมองไปข้างหน้า ตั้งคำถามกับตนเองเสมอว่าประชาชนจะได้อะไร มุ่งเน้นแก้ไข ปัญหาความต้องการและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยไม่ต้องรอให้ประชาชนเข้ามาติดต่อขอรับบริการหรือร้องขอความช่วยเหลือจากทางราชการ (proactive public services) รวมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลของทางราชการ (big government data) และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ในการจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชน (personalized หรือ tailored services) พร้อมทั้งอำนวยความสะดวกโดยมีการเชื่อมโยงกันเองของทางราชการเพื่อให้บริการต่าง ๆ สามารถเสร็จสิ้นในจุดเดียวในการทำงาน บุคคลภายนอกสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการหรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นระบบ (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2560)

จากประเด็นการขับเคลื่อนระบบราชการที่สอดคล้องกับการอำนวยความสะดวกในการบริหารราชการภายใต้บริบทโลกที่ท้าทายมากขึ้นเช่น ประเด็นโรคระบาดอุบัติใหม่ Covid-19 ประเด็นสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป (Climate change) ประเด็นสังคมสูงวัย (Aging society) เป็นต้นทำให้เกิดความท้าทายและจำเป็นต้องมีการตอบสนองอย่างรวดเร็วทันการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย การวางแผนงาน/โครงการ และการจัดบริการสาธารณะประเภทใหม่ที่สอดคล้องกับความจำเป็นมากขึ้น สามารถกล่าวได้ว่า การบริหาร

ราชการในยุค 4.0 ภาครัฐต้องพยายามในการปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่และการรับใช้ประชาชนด้วยการคิดค้นหาหนทางหรือวิธีการใหม่ ๆ ซึ่งไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของการสร้างนวัตกรรมหรือใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมที่มีเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของความสามารถในการคิดค้นและสร้างบางสิ่งบางอย่างขึ้นมาจากสิ่งที่ไม่เคยมีอยู่มาก่อน โดยไม่ได้ติดอยู่ในกรอบกับดักของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen Centric) แบ่งปันทรัพยากรในการทำงานร่วมกัน เพื่อลดต้นทุนเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน (Shared Services) และปัจจัยสำคัญของการบริหารราชการแบบ 4.0 ได้แก่ การสร้างนวัตกรรม (innovation) บนพื้นฐานของการสานพลังความร่วมมือกัน (collaboration) ระหว่างภาครัฐและภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมเต็มรูปแบบ

นวัตกรรมแผนที่ธรรมาภิบาล ที่สถาบันพระปกเกล้าได้จัดทำขึ้นในรูปแบบของนวัตกรรมการสำรวจความเป็นธรรมาภิบาลในการบริหารราชการขององค์กรต่าง ๆ ของประเทศว่าสามารถขับเคลื่อนภายใต้หลักธรรมาภิบาลได้อย่างไรบ้าง จากอดีตหน่วยงานราชการไม่ค่อยได้รวบรวมการประเมินองค์กรด้านการให้รางวัลธรรมาภิบาลไว้อย่างเป็นระบบเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเกิดความตื่นตัว สร้างสรรค์นวัตกรรมพัฒนาคุณภาพการให้บริการภายใต้หลักคุณธรรม นิติธรรม โปร่งใส ความรับผิดชอบ ความคุ้มค่าและการมีส่วนร่วม อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ปิยากร หวังมหาพร (2562) พบว่า การให้รางวัลธรรมาภิบาลแก่หน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทย ขาดการรวบรวมอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาพบว่า มีหน่วยงานเพียงหน่วยงานเดียวที่รวบรวมไว้คือ สถาบันนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นไปที่การรวบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รางวัลต่าง ๆ เช่น รางวัลดีเด่นด้านสตรีและครอบครัว ด้านการป้องกันการทุจริต ด้านดำเนินงานวัฒนธรรม ด้านบริหารจัดการที่ดี ด้าน

ตลาดดีมีมาตรฐาน รางวัลผู้บริหารดีเด่นด้านการศึกษา รางวัลพระปกเกล้า รางวัลพระปกเกล้าทองคำ รางวัลความพยายามจัดเก็บภาษี และรางวัลเทศบาลน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยจะพบว่า การรวบรวมฐานข้อมูลหน่วยงานนั้นจำกัดเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ครอบคลุมธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ดังนั้น การศึกษาวิจัยเพื่อสำรวจธรรมาภิบาลของหน่วยงานต่าง ๆ ในภาพกว้างที่สถาบันพระปกเกล้าได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นองค์ความรู้ทางด้านงานวิจัยและเป็นฐานข้อมูลการให้รางวัลธรรมาภิบาลอย่างเป็นระบบมากขึ้น จึงสำคัญและจำเป็นเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผนที่ธรรมาภิบาลของหน่วยงานในประเทศไทยต่อไป

การรวบรวมข้อมูลด้านธรรมาภิบาลของหน่วยงานต่าง ๆ ในประเทศไทยทั้งที่เป็นงานวิจัยและเป็นฐานข้อมูลระบบดิจิทัลของทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เป็นระบบและหน่วยงานที่ดูแลหลักยังไม่ปรากฏชัด การสร้างพื้นที่และคลังข้อมูลของ Good Governance Mapping และปัจจุบันได้พัฒนาเป็นสร้างตัวแบบ เพื่อติดตามและประเมินผลการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติขององค์การในประเทศไทย โดยการสังเคราะห์กรอบแนวคิดหลักธรรมาภิบาลของสถาบัน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้รางวัล รวมทั้งนำแนวคิดจากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย นักวิจัย นักวิชาการและกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์องค์ประกอบย่อยของหลักธรรมาภิบาลเพื่อให้ได้เพื่อเป็นกรอบอันแสดงถึงหลักเกณฑ์ และตัวชี้วัดที่ชัดเจนและเป็นกลางสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการติดตามและประเมินผลการนำหลักธรรมาภิบาลไปปฏิบัติสำหรับองค์กรภาครัฐได้ในทุกระดับของประเทศไทย อันจะนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และแผนการพัฒนาต่าง ๆ ของสถาบันพระปกเกล้า ได้ทำการสรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นการวิจัยระยะที่ 1 โดยจากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2

คณะผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบการวัดหลักธรรมาภิบาล และตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลในแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งสามารถสรุปองค์ประกอบและตัวชี้วัดหลักธรรมาภิบาลได้ดังนี้

1. หลักนิติธรรม มี 7 ตัวชี้วัด คือ 1) หลักการแบ่งแยกอำนาจ 2) หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 3) หลักความผูกพันต่อกฎหมายของเจ้าหน้าที่ 4) หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา 5) หลักความมีความอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ 6) หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย และ 7) หลักการทำงานภายใต้กฎระเบียบสูงสุด โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 รายการ

2. หลักคุณธรรม มี 4 ตัวชี้วัด คือ 1) การปลอดจากการทุจริต 2) การปลอดจากการทำผิดวินัย และ 3) การปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ 4) ความเป็นกลางของผู้บริหาร และโดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 14 รายการ

3. หลักความโปร่งใส มี 4 ตัวชี้วัดคือ 1) ความโปร่งใส ด้านโครงสร้างของระบบงาน 2) ความโปร่งใสด้านระบบการให้คุณ 3) ความโปร่งใสของระบบการให้โทษ และ 4) ความโปร่งใสด้านการเปิดเผยของระบบงาน โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 รายการ

4. หลักการมีส่วนร่วม มี 4 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีส่วนร่วมใน ระดับการให้ข้อมูลประชาชน 2) การมีส่วนร่วมในระดับรับฟังความคิดเห็นและปรึกษาหารือ 3) การมีส่วนร่วมในระดับวางแผน/ตัดสินใจ และ 4) พัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วมสร้างความเข้าใจให้กับสาธารณชน โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 16 รายการ

5. หลักสำนึกรับผิดชอบ มี 6 ตัวชี้วัดคือ 1) หน่วยงานมีการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน 2) หน่วยงานมีเป้าหมายที่ชัดเจน 3) หน่วยงานมีการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ 4) หน่วยงานมีระบบติดตามประเมินผล 5) หน่วยงานมีการจัดการกับผู้ไม่มีผลงาน และ 6) หน่วยงานมีแผนสำรอง โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 20 รายการ

6. หลักความคุ้มค่า มี 3 ตัวชี้วัด คือ 1) การประหยัด 2) การใช้ทรัพยากร ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และ 3) มีศักยภาพในการแข่งขัน โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 15 รายการ

7. หลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มี 10 ตัวชี้วัด คือ 1) การจัดการอย่างบูรณาการ 2) การติดต่อสื่อสาร 3) การบริหารให้เกิดการปฏิบัติงาน 4) การสร้างสรรค์และสร้างเสริม 5) การเชื่อมโยงในการทำงาน 6) การพัฒนาความสามารถ 7) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 8) การเจ้าหน้าที่ 9) การสร้างความไว้วางใจ และ 10) ความผูกพันหน่วยงาน โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 27 รายการ

8. หลักองค์กรแห่งการเรียนรู้ มี 7 ตัวชี้วัด คือ 1) การมีการเรียนรู้จากภายนอก 2) การพัฒนาการเรียนรู้จากภายใน 3) การมีการนำองค์ความรู้มาใช้ในการปฏิบัติงาน 4) การเสริมสร้างความสามารถ 5) การจัดการความรู้ 6) การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยี และ 7) การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 30 รายการ

9. หลักการบริหารจัดการ มี 8 ตัวชี้วัด คือ 1) การปฏิบัติตามกฎหมาย 2) การสำรวจความต้องการของประชาชน 3) การมีกลยุทธ์ในการบริหาร 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) การศึกษาวิจัย 6) การคาดคะเนความเสี่ยง 7) การมีการกระจายอำนาจ และ 8) การบริการประชาชน มิใช่การกำกับ โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 17 รายการ

10. หลักเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มี 4 ตัวชี้วัด คือ 1) มีการจัดการชุดข้อมูล 2) การมีเครือข่ายสารสนเทศ 3) การมีการเชื่อมโยงเทคโนโลยี และ 4) การนำเทคโนโลยีไปใช้จริง โดยมีรายละเอียดคำอธิบายของตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 รายการ (ปิยากร หวังมหาพร, 2563)

จากการทำ Good Governance Mapping ในงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าสามารถวิเคราะห์ตัวชี้วัดเพิ่มเติมในหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นการพัฒนาต่อยอดการให้รางวัลแก่หน่วยงานที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาลในระดับการรวมรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและการวิเคราะห์อย่างเป็นองค์รวมประเด็นในบริบทสถานะธรรมาภิบาลและความท้าทายของธรรมาภิบาลของประเทศในยุค 4.0 ต่อไป

● ตรรกะและคุณประโยชน์ของแผนที่ธรรมาภิบาล (Good Governance Mapping)

การวิเคราะห์นวัตกรรมด้านธรรมาภิบาลที่สามารถเป็น Platform ในการค้นหาข้อมูลหน่วยงานภาครัฐที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาลทั่วประเทศ และสามารถค้นหาตัวชี้วัดธรรมาภิบาลที่สำคัญได้ในระดับองค์กรว่า ได้รับการประเมินธรรมาภิบาลในด้านใด และมีปัจจัยใดในการสร้างความสำเร็จและปัจจัยใดเป็นอุปสรรคท้าทายในประเด็นธรรมาภิบาล ตัวชี้วัดและเกณฑ์ของ Good Governance Mapping ที่เป็นมาตรฐานในการติดตามความก้าวหน้าขององค์กรภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคเอกชนตามหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทยสำหรับรองรับการสร้างฐานข้อมูลด้านธรรมาภิบาลที่เป็นมาตรฐานและสามารถเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูล Good Governance Mapping ของสถาบันพระปกเกล้า ที่มีรากฐานมาจากงานวิจัยดังแสดงในภาพประกอบที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 Platform Good Governance Mapping

ที่มา: ปิยาพร หวังมหาพร. (2562).

คุณประโยชน์ของการมี แผนที่ธรรมาภิบาลเพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศของธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) เพื่อให้เกิดบรรยากาศของความโปร่งใสในการทราบว่าแต่ละหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมใดบ้างที่ได้ดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อเป็นแนวทางและนโยบายในการพัฒนาธรรมาภิบาลต่อไปในอนาคต ทั้งเป็นข้อมูลที่สามารถกำหนดการตัดสินใจของผู้บริหารแต่ละองค์กรในการปรับทิศทางการพัฒนาธรรมาภิบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในอดีต เนื่องจากการให้รางวัลด้านธรรมาภิบาลของหน่วยงานต่าง ๆ ขาดการรวบรวมอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาพบว่ามีเพียงหน่วยงานเดียวที่รวบรวมคือ สำนักนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสถาบันพระปกเกล้าแต่มุ่งเน้นไปที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก พบว่ายังไม่ครอบคลุมธรรมาภิบาลของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมและขณะนี้สถาบันพระปกเกล้ามีการพัฒนา Good Governance Mapping เพื่อให้เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านธรรมาภิบาล เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การศึกษาแผนที่ธรรมาภิบาลยังต้องใช้เวลาในการศึกษาและพัฒนาต่อไปเพราะขณะนี้เป็นระยะแรก และยังไม่มีหน่วยงานใดที่พัฒนาและบูรณาการข้อมูลธรรมาภิบาลได้ทั้งข้อมูลเชิงเนื้อหา (Descriptive) และ การทายแนวโน้มอนาคต (Predictive) อย่างแผนที่ธรรมาภิบาลที่สถาบันพระปกเกล้าได้ดำเนินการอยู่

การประยุกต์ใช้แผนที่ธรรมาภิบาลในฐานะนวัตกรรมการบริหารงานภาครัฐสมัยใหม่

แผนที่ธรรมาภิบาล สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในฐานะนวัตกรรมการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ ทำให้เห็นมุมของความแตกต่างในการบริหารองค์กรแต่ละประเภท โดยการนำหลักธรรมาภิบาลไปปรับใช้ให้เป็นรูปธรรมเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือในการตรวจวัดระดับความเป็นธรรมาภิบาลของประเทศไทยโดยใช้นวัตกรรมในรูปแบบฐานข้อมูลธรรมาภิบาล (Good Governance Mapping Databased) เพื่อประมวลว่าแต่ละองค์กรในประเทศไทยที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาลในมิติใดบ้างที่โดดเด่นในแต่ละองค์กร เพื่อสามารถเช็คอุณหภูมิธรรมาภิบาลในประเทศไทยอย่างมีแหล่งข้อมูลอ้างอิง ที่เหมาะสม แต่ทว่า ความซับซ้อนและความหลากหลายในบริบทขององค์กรต่าง ๆ ของการทำงานบริหารงานราชการและบริหารงานแบบเอกชนในประเทศไทยอาจจะไม่สามารถใช้กับต้นแบบเพียงแบบใดแบบหนึ่งเท่านั้น สำหรับการสร้างหลักธรรมาภิบาลตัวแบบเดียวแล้วนำไปใช้กับทุกองค์กร นั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะแต่ละองค์กรล้วนมีความแตกต่างในลักษณะของการปฏิบัติภารกิจ โดยเฉพาะประเทศไทย นอกจากนั้น ถ้ามองในมุมต่างประเทศพบว่า แต่ละประเทศหรือองค์กรก็ล้วนแต่มีความแตกต่างในบริบทและประวัติศาสตร์การบริหารงานของแต่ละแห่ง

ดังนั้นในอนาคตภายใต้บริบทที่มีการบริหารราชการ แบบ 4.0 ที่เน้นภาครัฐต้องปรับตัวและอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมยุคดิจิทัลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและเพื่อที่จะสร้างธรรมาภิบาลที่ดีกว่า (Beyond Better Good Governance) เช่น จะทำอย่างไรให้ภาครัฐสามารถตอบโจทย์ประชาชนในระดับบุคคลได้ (Personalization) มากขึ้นโดยใช้นวัตกรรมและข้อมูลในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาครัฐ

ต้องพลิกโฉมการบริหารจัดการในการทำงานร่วมกันหลากหลายภาคส่วน การทำงานร่วมกัน (Holistic Transformation) เพื่อให้ระบบราชการตอบสนองความต้องการได้อย่างรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนในยุคที่ข้อมูลข่าวสารลื่นไหลตลอดเวลา สมกับคำว่า Better Governance, Happier Citizen

● สรุปข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่อง Good Governance Mapping ของงานวิจัยสถาบันพระปกเกล้า พบว่ามีพัฒนาการและมีความตั้งใจที่จะสร้างฐานข้อมูลให้เป็นระบบในการพัฒนาเรื่องของธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง และที่สำคัญการรวบรวมเช่นนี้ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักในการสร้างฐานข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้แกนกลาง ส่วนใหญ่มักจะพบว่ามีแต่หน่วยงานที่ทำงานต่อยอดเท่านั้นแต่การทำงานต่อยอดไปนั้น ไม่ได้มีรากฐานจากแกนองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมเนื่องจากขาดหน่วยงานที่รวบรวมอย่างเป็นระบบ และนอกจากนี้ Good Governance Mapping ที่สถาบันพระปกเกล้ากำลังดำเนินงานอยู่นั้น มิได้เป็นเพียงการรวบรวมเท่านั้น แต่จากการวิจัยได้พบว่ามีการสังเคราะห์และวิเคราะห์ไปถึงระดับตัวชี้วัดธรรมาภิบาลอีกด้วย

นอกจากนี้ Good Governance Mapping เป็นฐานข้อมูลกลาง ในการติดตามประเมินผลองค์กรที่ได้รับรางวัลธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ควรทำอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุก ๆ 2-3 ปี และนำผลการประเมินดังกล่าวมาจัดทำเป็นแผนที่การบริหารจัดการที่ดี นอกจากเป็นการติดตามการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรที่ได้รับรางวัลแล้วยังเป็นการสร้างความตระหนักให้องค์กรเหล่านั้นนำแนวความคิดธรรมาภิบาลไปใช้อย่างต่อเนื่อง

นวัตกรรม Good Governance Mapping สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารภาครัฐของไทยควรจะเป็น Mechanistic และ Organic ผสมผสานกันในยุคดิจิทัล เพราะการดำเนินการตามกฎระเบียบและโครงสร้างแบบเป็นทางการหรือเครื่องจักร ยังมีความสำคัญ แต่อาจจะต้องทำให้น้อยลงภายใต้การบริหารระบบราชการยุคใหม่ ที่มีความมีชีวิตชีวา ตัวอย่างเช่น ระบบราชการแบบเปิด ที่สำนักงาน ก.พ.ร. ขับเคลื่อนเช่น มีห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Governance Innovation Lab) การคิดเชิงออกแบบเป็นการเชื่อมโยงการคิดริเริ่ม (creativity) และนวัตกรรม (innovation) เข้าด้วยกัน โดยเน้นการกระตุ้นความคิด การสร้างความคิดใหม่ ๆ การแสวงหาหนทางใหม่ ๆ ให้แก่ปัญหาที่มีอยู่หรือการแสวงหาโอกาสใหม่โดยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งสร้างนวัตกรรมอันเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่หรือวิธีการใหม่ ๆ ในการทำงานหรือประกอบธุรกิจ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การคิดเชิงออกแบบช่วยทำให้ความคิดริเริ่มต่าง ๆ สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ดังนั้น Good Governance Mapping ที่สถาบันพระปกเกล้าได้จัดทำขึ้นทั้งงานวิจัยและเป็นฐานข้อมูลในทั่วประเทศ เปรียบเสมือนนวัตกรรมธรรมาภิบาลที่ประเมินจากรางวัลที่ได้รับตลอดสิบกว่าปีที่ผ่านมาและยังได้สังเคราะห์ และวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เหมาะสมในแต่ละองค์กรที่อยู่ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกและประเทศ เครื่องมือนวัตกรรมธรรมาภิบาลนี้ เป็นเครื่องตรวจสอบระดับธรรมาภิบาลในแต่พื้นที่ของประเทศและสามารถวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่สามารถเช็คอุณหภูมิธรรมาภิบาลได้

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580).* กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

คณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2562). *สรุปผลการประชุมคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ ครั้งที่ 2/2562 วันจันทร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2562 ณ ตึกภักดีบดินทร์ ทำเนียบรัฐบาล*. กรุงเทพฯ : กองยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ สศช., สำนักนายกรัฐมนตรี.

เดชรัต สุขกำเนิด. (2552). *ดัชนีชี้วัดธรรมาภิบาลหน่วยบริหารจัดการงานวิจัยในระบบสุขภาพ*. นนทบุรี : สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). *บทความนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่มย่อย หลักสูตรการบริหารราชการแผ่นดินตามกรอบการปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติและการสร้างความสามัคคีปรองดอง (ป.ย.ป. 1).* สืบค้นจาก https://www.dpe.go.th/manual-files-401291791810

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2545). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาดัชนีวัดผลการพัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดี.* นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

ถวิลวดี บุรีกุล และวิศิษฎ ชัชวาลทิพากร (บรรณาธิการ). (2549). *ทศธรรม: ตัวชี้วัดการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2542). *การสร้างธรรมาภิบาล (Good Governance) ในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ปิยากร หวังมหาพร. (2562). *การสำรวจข้อมูลธรรมาภิบาลในประเทศไทย = Good Governance Mapping*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า

3

การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

Operation and Management Problems and Obstacles of Community Family Development Centers (CFD)

- *เรวดี ศรุตนนท์*[1]
  Raewadee Sarudnon
- *มาดี ลิ่มสกุล*[2]
  Madee Limsakul

รับบทความ 4 มีนาคม 2564 แก้ไขบทความ 30 พฤษภาคม 2564 ตอบรับบทความ 4 มิถุนายน 2564

---

1 นักศึกษาปริญญาโทหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Corresponding author e-mail: louktan26@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน 304 คน ผลการศึกษาด้านการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ในภาพรวม พบว่า ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา มีการดำเนินงานมากกว่าทุกด้าน (ค่าเฉลี่ย 3.61) เนื่องจากคณะทำงานมีการกำหนด และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ทำให้หาแนวทางแก้ไขปัญหาตรงกับบริบทของพื้นที่ แต่ขาดการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ในการจัดทำแผน จึงทำให้ประชาชนไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ ด้านปัญหาอุปสรรคในภาพรวม พบว่า ด้านการบริหารจัดการมีปัญหา อุปสรรคมากกว่าด้านอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 3.80) เนื่องจากศูนย์ขาดการจัดทำแผนการดำเนินงานประจำปีและงบประมาณสนับสนุนในการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง จากการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า อายุ อาชีพ ระยะเวลาการทำงานในศูนย์ และประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัวที่ต่างกัน ทำให้การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการตามภารกิจของศูนย์ในภาพรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะ คือ 1) กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรกำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน และประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ และศูนย์ควรประสานการทำงานร่วมกับเครือข่าย รวมทั้งดึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนวางแผนการทำงาน การจัด

กิจกรรม การแก้ไขปัญหาครอบครัวในชุมชน 2) กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรจัดอบรมพัฒนาศักยภาพคณะทำงานและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของศูนย์

คำสำคัญ:

การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

Abstract

This research studies operations, problems, and obstacles related to Community Family Development Center (CFD) mission management. Quantitative research was conducted with data collected through questionnaires from 304 samples, all CFD presidents. Results showed that surveying family-related data and studying problems were at a high level ($\bar{x}$ = 3.61), insofar as the working group prioritized, and resolved, community problems. However, planning still lacked participation and public hearings. As a result, the importance of engagement in center activities may not be fully understood in communities. In terms of overall center management problems and obstacles, samples mostly experienced management problems ($\bar{x}$ = 3.80) due to the lack of annual operational planning and continuous budget support. Demographics, sample age, occupation, number of years in operation, and family work experience influenced overall mission operations, management problems, and obstacles at a significance level of 0.05. The findings suggested that the Department of Women's Affairs and Family Development (DWF) should 1) establish operating

standards and evaluate center performance by CFDC collaboration with other networks and inviting local residents to participate in creating operational plans, activities and family problem-solving; and 2) provide training to enhance the potential of working groups and related networks, with appropriate budgeting allocated for center operations.

Keywords:

Operation, Management Problems and Obstacles, Community Family Development Centers

● ความสำคัญและที่มาของงานวิจัย

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสถาบันครอบครัว ตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากในขณะนั้นสถานการณ์ครอบครัวมีความเปราะบาง จึงส่งผลต่อการเกิดปัญหาภายในครอบครัวหลายประการ ทั้งภาวะเศรษฐกิจ ความยากจน ปัญหายาเสพติด ปฏิสัมพันธ์ของครอบครัวที่มีต่อชุมชนและสังคมลดน้อยลง และความรุนแรงของครอบครัว จากสถานการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนั้น สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวจึงได้มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบครัวมีชีวิตที่เป็นสุขและปราศจากความรุนแรง พึ่งพาตนเองได้ (นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556) จากการดำเนินงานดังกล่าว ทำให้เกิดการสร้างกลไกในชุมชน ซึ่งเป็นกลไกการทำงานด้านครอบครัวในระดับพื้นที่ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) เป็นกลไกในการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา ให้คำแนะนำ และส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ครอบครัว โดยการจัดบริการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในทุกมิติทั้งในเชิงบริบทของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทย มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านสัมพันธภาพ 2) ด้านการพึ่งพาตนเอง 3) ด้านทุนทางสังคม 4) ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว และ 5) มิติด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะของศูนย์ ประกอบด้วย สมาชิกครอบครัวในทุกช่วงวัย และทุกสภาพปัญหาครอบครัว โดยการดำเนินงานของศูนย์ได้รับความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรในการบริหารจัดการ (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2553) ซึ่งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนได้ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาสถาบันครอบครัวเพื่อให้ทันต่อการ

เปลี่ยนแปลงของสังคม ตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564 ที่เน้นการมีส่วนร่วมกับสถาบันหลักอื่น ๆ ของสังคมในการสนับสนุนสถาบันครอบครัว มีแนวทางและเป้าหมายการดำเนินงานทิศทางเดียวกัน ส่งเสริมศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีการดำเนินงานพัฒนาครอบครัวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2561) ทั้งนี้การดำเนินงานของศูนย์สอดคล้องต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม และยังสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ในด้านการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ด้านการสร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ทุกตำบลทั่วประเทศไทย จำนวน 7,133 ตำบล จาก 7,255 ตำบล (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) (ข้อมูล ณ วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2563) และในปี 2554 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวได้กำหนดเกณฑ์ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน คือ มาตรฐานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และในปี 2561 ได้มีการประเมินมาตรฐานฯ โดยมีศูนย์เข้ารับการประเมิน จำนวน 879 แห่ง จากจำนวน 7,133 แห่ง และได้ระดับดีเด่นเพียงจำนวน 302 แห่งเท่านั้น จากการประเมินฯ พบว่า ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนหลายแห่งยังไม่สามารถดำเนินงานตามภารกิจได้ เนื่องจากมีข้อจำกัดต่อการดำเนินงาน เช่น คณะทำงานขาดความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตน ขาดองค์ความรู้ด้านครอบครัว งบประมาณไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และความไม่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงาน รวมทั้งการขาดกระบวนการหนุนเสริมการทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัว

ในชุมชน (สุรางค์รัตน์ วศินารมณ์ และคณะ, 2553) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาในการบริหารทรัพยากรของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนทั้งในด้าน บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) อุปกรณ์ (Material) และการจัดการ (Management) ที่ไม่สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์และภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะการบริหารจัดการ 4M ที่ไม่ดีพอจะทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน และยังส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย (จักรกริช หมอประกอบ, 2547)

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ตามภารกิจการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนทั้ง 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ และด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ และการศึกษาปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการทรัพยากร ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ จากประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต่อไป

● วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

สมมุติฐานของงานวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน แตกต่างกัน

2. ปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกัน มีปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนแตกต่างกัน

ขอบเขตของงานวิจัย

เป็นการศึกษาการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจากประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนทั่วประเทศไทย จำนวน 7,133 แห่ง (ข้อมูล ณ วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2563) โดยการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Taro Yamane ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน

นิยามศัพท์

1. การดำเนินงาน หมายถึง การปฏิบัติงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและศึกษาปัญหา 2) การเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ 3) การพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ

1.1 ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา หมายถึง การกำหนดปัญหาและศึกษาสภาพที่แท้จริงของปัญหา พร้อมหาทางแก้ไข วิเคราะห์ความสำคัญและความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาที่เกิดเพื่อดำเนินการตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

1.2 ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ หมายถึง การดำเนินการเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น

จะแก้ไขปัญหาและให้คำแนะนำในการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

1.3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ หมายถึง การสนับสนุนครอบครัวในพื้นที่ให้มีความอบอุ่นมีและความเข้มแข็งตามมาตรฐานครอบครัวเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) ด้านสัมพันธภาพ 2) ด้านการพึ่งพาตนเอง 3) ด้านทุนทางสังคม 4) ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของครอบครัว และ 5) ด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก โดยผ่านการจัดทำกิจกรรมและการประสานงานกับเครือข่ายภายในพื้นที่

2. ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน หมายถึง ข้อจำกัดหรือสิ่งที่ขัดขวางการดำเนินงานในการบริหารจัดการทรัพยากร การเฝ้าระวัง การป้องกัน การแก้ไขปัญหา รวมทั้ง และการส่งเสริมการเรียนรู้แก่ครอบครัว 4 M ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอุปกรณ์ และด้านการบริหารจัดการ ตามแนวคิดการบริหารจัดการ

2.1 ด้านบุคลากร หมายถึง คณะทำงาน/สมาชิก เครือข่ายที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ซึ่งร่วมกันดำเนินการสำรวจข้อมูลสภาพปัญหาในพื้นที่ ในการเฝ้าระวัง และป้องกัน รวมถึงการแก้ไขปัญหาครอบครัวในชุมชน

2.2 ด้านงบประมาณ หมายถึง แหล่งเงินที่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนได้รับสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก เกี่ยวกับการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว การสำรวจสภาพปัญหาครอบครัวภายในชุมชน การดำเนินงานในการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวในพื้นที่ผ่านศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการจัดกิจกรรม การทำงานกับเครือข่ายในพื้นที่เพื่อหาแนวทางพัฒนาร่วมกัน

2.3 ด้านอุปกรณ์ หมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ หรือทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานในการจัดโครงการหรือจัดกิจกรรมของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน การประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรภาคธุรกิจ เพื่อขอรับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ต่อการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

2.4 ด้านการบริหารจัดการ หมายถึง ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีมาตรการในการควบคุมบุคลากร งบประมาณ และการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถ และหน้าที่รับผิดชอบ การบริหารงบประมาณให้มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ตลอดจนมีการบริหารการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

3. ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน หมายถึง องค์กรภาคประชาชน ที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกภายในชุมชนที่เห็นความสำคัญของครอบครัว จึงมีการจัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการรวมตัวกัน มีการดำเนินการและการบริหารจัดการของคณะบุคคล มีสมาชิกเครือข่ายครอบครัวในหมู่บ้าน/ชุมชน มีการกำกับ ดูแล รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ คือ การดำเนินงานร่วมกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด โดยองค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารจัดการ (สมคิด บางโม, 2546) ประกอบด้วย

1.1 คนหรือบุคคล (Man) เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารงานองค์กร องค์กรจำเป็นต้องมีคนที่ ปฏิบัติงาน ผลงานที่ดีจะปรากฏได้นั้น ต้องประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณภาพรวมถึงมีความรับผิดชอบต่อองค์การ

1.2 เงิน (Money) ในองค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีงบประมาณในการบริหารงาน หากองค์กรใดขาดงบประมาณหรือมีไม่เพียงพอ ก็ยากที่จะทำให้งานดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และบรรลุเป้าหมาย

1.3 ทรัพยากรหรือวัตถุ (Material) การบริหารจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรในการบริหารย่อมจะเป็นอุปสรรค หรือเกิดปัญหาต่อการบริหารงาน

1.4 การบริหารจัดการ (Management) เป็นภารกิจของผู้บริหารโดยตรง คือเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการประมวล ผลักดัน รวมทั้งการกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายขององค์กรตามต้องการ

2. แนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง

ครอบครัวเข้มแข็ง หมายถึง บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่มีการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย และมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง และพร้อมที่จะเกื้อกูลสังคมรวมทั้งคนรอบข้าง ในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในทุกมิติทั้งในเชิงบริบทของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทย มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านสัมพันธภาพ 2) ด้านการพึ่งพาตนเอง 3) ด้านทุนทางสังคม 4) ด้านการทำบทบาทหน้าที่ของ

ครอบครัว และ 5) มิติด้านการหลีกเลี่ยงภาวะเสี่ยงและการปรับตัวได้ในภาวะยากลำบาก (กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2562)

สำหรับประเทศไทยได้ดำเนินการสร้างความเข้มแข็งในครอบครัวผ่านการจัดตั้งศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน จากผลการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ศูนย์ดำเนินการสำรวจสถานการณ์ด้านครอบครัวในชุมชน เพื่อนำข้อมูลมาเป็นฐานข้อมูลสำหรับการกำหนดแผนการเฝ้าระวังและการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาครอบครัวในชุมชน โดยส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ University of Oregon (2020) ศึกษาเรื่อง สภาพชุมชนที่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว : ปัจจัยการป้องกันทำงานในระดับชุมชน โดยการสำรวจตัวแทนทั้งองค์กรของรัฐและระดับท้องถิ่นจาก 20 รัฐของสหรัฐอเมริกา พบว่า กรอบการป้องกันปัจจัยเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวซึ่งพัฒนาโดยศูนย์การศึกษานโยบายสังคม มีอิทธิพลอย่างมากต่อการให้บริการเด็กและครอบครัวในการดำเนินงานและสนับสนุนการพัฒนาที่ดีและความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อใช้เป็นแนวทางการป้องกันและเปลี่ยนแปลงชุมชนจัดการกับต้นตอที่เป็นสาเหตุของปัญหา และพัฒนาความเสมอภาค ความเท่าเทียม ความยุติธรรมทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงใน “สัญญาทางสังคม” เพื่อร่วมกันรับผิดชอบเด็กและครอบครัวในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นปัญหาอุปสรรคของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากคน เช่น การขาดคนทำงาน การขาดความรู้ ปัญหาด้านเครือข่ายในการทำงาน (อนันต์ เกตุวงศ์, 2561) ปัญหางบประมาณ เช่น การใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่เป็นไปตามแผน การจัดสรรงบประมาณส่งผลต่อการจัดกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง (เขมวันต์ สุวรรณเทวะคุปต์, 2553)

ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์/เครื่องมือ การขาดการส่งเสริมหรือสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ (สุดารัตน์ สอดเสน และคณะ, 2556) การขาดความรู้ในการแสวงหาแหล่งทรัพยากรภายนอกมาสนับสนุนการดำเนินงาน (นันทกา วัฒนาประยูร, 2552) ปัญหาด้านการวางแผนในการบริหารจัดการ การกำกับ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ การประเมินผลการดำเนินงาน (พินทุสร, 2553)

3. แนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนโดยชุมชนเป็นฐาน

ชุมชนเป็นฐานเป็นการดำเนินงานโดยใช้กลวิธีเชิงรุก ซึ่งเน้นให้ผู้ที่ปฏิบัติงานเข้าสู่ชุมชน และครอบครัวซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายโดยตรง การปฏิบัติงานจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ต้องคำนึงถึงครอบครัวที่อยู่ในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ และแนวทางในการปฏิบัติงานจะเน้นความสำคัญกับชุมชนมากกว่าครอบครัว จึงทำให้แนวคิดครอบครัวเป็นฐาน เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน ซึ่งในการปฏิบัติงานผู้ที่ปฏิบัติงานต้องให้ความสำคัญกับทั้งชุมชนและครอบครัวควบคู่กันด้วย (ระพีพรรณ คำหอม, 2541) ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนต้องเริ่มสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวก่อน เมื่อครอบครัวมีความเข้มแข็ง ชุมชนจะเกิดความเข้มแข็งควบคู่กัน (กาญจนา รอดแก้ว, 2550)

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Amanda and M. Angela. (2012) ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวด้วยจิตอาสา : การบูรณาการอาสาสมัครสำหรับครอบครัวและการศึกษาชีวิตครอบครัว โดยใช้การศึกษาชีวิตครอบครัวเป็นเครื่องมือเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และการทำงานของครอบครัว โดยให้สมาชิกในครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครเพื่อดูแลครอบครัว โดยอาสาสมัครนักการศึกษาชีวิตครอบครัวจะปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้ากับความต้องการของแต่ละบุคคลภายในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่ามีประโยชน์อย่างมากกับครอบครัวทั้งด้านจิตใจ สังคม และความเป็นอยู่ที่ดี

สำหรับการเป็นอาสาสมัครในชุมชน รวมถึงความนับถือตนเองที่เพิ่มขึ้น การได้มาซึ่งทักษะใหม่ ๆ ในการเข้าสังคม และการตอบแทนชุมชน การเป็นอาสาสมัครไม่เพียงแต่ให้โอกาสในการสร้างความผูกพันภายในครอบครัวเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความผูกพันกับครอบครัวอื่น ๆ และชุมชนด้วย

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนงานวิจัย ผู้ศึกษาสามารถนำมาประมวลเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

- เพศ
- อายุ
- การศึกษา
- อาชีพ
- สถานที่ตั้งศูนย์
- ระยะเวลาการทำงานในศูนย์
- ประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัว

การดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

(1) ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา
(2) ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ
(3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ

ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

(1) ด้านบุคลากร
(2) ด้านงบประมาณ
(3) ด้านอุปกรณ์
(4) ด้านการบริหารจัดการ

● วิธีดำเนินการวิจัย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนทั่วประเทศ จำนวน 7,133 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2563) และใช้สูตรของ Taro Yamane ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนในการศึกษา จำนวน 379 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยนำส่งให้แก่ผู้เชี่ยวชาญสามท่านเพื่อทำการทดสอบ (IOC) ได้เท่ากับ 0.82 และเลือกคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.5 มาใช้เป็นคำถาม จากนั้นนำไปทดสอบกับกรรมการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เพื่อหาความเที่ยงตรง จำนวน 30 ชุด และนำแบบสอบถามที่ได้จากการทดสอบมาหาค่าความเชื่อมั่นแบบอิงกลุ่ม โดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s AlPha-Coefficient) ได้เท่ากับ 0.98 ถือได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

3) การเก็บรวบรวมแบบสอบถาม

ผู้ศึกษาใช้วิธีการส่งแบบสอบถามให้แก่ประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนทางไปรษณีย์ โดยส่งผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 379 ชุด และได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 304 ชุด (ร้อยละ 80.21)

4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ สถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่าง

ระหว่างค่าเฉลี่ยของตัวแปร ได้แก่ t-test การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบรายคู่ หากผลวิเคราะห์ที่ได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยใช้วิธี Scheffe

● ผลการวิจัย

ผู้ศึกษาขอนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง 2) การดำเนินงาน 3) ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และ 4) การทดสอบสมมุติฐาน ดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ประธานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 304 คน แบ่งเป็นเพศชาย ร้อยละ 54.3 เพศหญิง ร้อยละ 45.7 อายุระหว่าง 41-60 ปี ร้อยละ 54.6 ระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 48.7 อาชีพนักการเมืองท้องถิ่น ร้อยละ 42.8 มีสถานที่ตั้งศูนย์ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ร้อยละ 92.8 มีระยะเวลาการทำงานในศูนย์ 2-5 ปี ร้อยละ 44.4 มีประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัว 6-10 ปี ร้อยละ 38.2

2) การดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ภาพรวมของการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.53) โดยด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา มีการดำเนินงานมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.61) ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ มีการดำเนินงานที่รองลงมา (ค่าเฉลี่ย 3.50) และท้ายสุดด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ มีการดำเนินงานน้อยสุด (ค่าเฉลี่ย 3.48) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนภาพรวม

การดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและศึกษาปัญหา	3.61	0.80	มาก
ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ	3.50	0.84	มาก
ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ	3.48	0.90	มาก
รวม	**3.53**	**0.85**	**มาก**

3) ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ภาพรวมของปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.39) โดยด้านการบริหารจัดการ มีปัญหามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.80) ด้านบุคลากร เป็นด้านที่มีปัญหา อุปสรรครองลงมาอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.47) และด้านงบประมาณ มีปัญหา อุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.20) และท้ายสุดด้านอุปกรณ์ มีปัญหา อุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.09) ตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนโดยรวม

ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจ ของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
ด้านบุคลากร	3.47	0.86	มาก
ด้านงบประมาณ	3.20	0.97	ปานกลาง
ด้านอุปกรณ์	3.09	1.01	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการ	3.80	0.82	มาก
รวม	**3.39**	**0.92**	**ปานกลาง**

4) การทดสอบสมมุติฐาน

เมื่อศึกษาการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างด้านข้อมูลทั่วไป กับการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ พบว่า อายุ อาชีพ ระยะเวลาการทำงานในศูนย์ และประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัวที่ต่างกัน ทำให้การดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ในภาพรวม และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์ในภาพรวมแตกต่างกัน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ภาพรวมการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างด้านข้อมูลทั่วไปกับการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

ข้อมูลทั่วไป	การดำเนินงานตามภารกิจของ ศพค.				ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของ ศพค.				
	ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและศึกษาปัญหา	ด้านการเฝ้าระวังป้องกันแก้ไขปัญหาและให้คำแนะนำ	ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ	ภาพรวม	บุคลากร	งบประมาณ	อุปกรณ์	การบริหารจัดการ	ภาพรวม
เพศ	P = 0.921	P = 0.289	P = 0.567	P = 0.544	P = 0.551	P = 0.521	P = 0.238	P = 0.649	P = 0.590
อายุ	P = 0.028*	P = 0.000*	P = 0.000*	P = 0.000*	P = 0.000*	P = 0.000*	P = 0.001*	P = 0.004*	P = 0.000*
การศึกษา	P = 0.063	P = 0.073	P = 0.055	P = 0.050	P = 0.165	P = 0.025*	P = 0.046*	P = 0.109	P = 0.085
อาชีพ	P = 0.008*	P = 0.153	P = 0.013*	P = 0.018*	P = 0.229	P = 0.002*	P = 0.000*	P = 0.061	P = 0.015*
สถานที่ตั้งศูนย์	P = 0.497	P = 0.869	P = 0.988	P = 0.913	P = 0.964	P = 0.585	P = 0.276	P = 0.712	P = 0.872
ระยะเวลาการทำงานในศูนย์	P = 0.001*	P = 0.016*	P = 0.007*	P = 0.004*	P = 0.002*	P = 0.005*	P = 0.035*	P = 0.000*	P = 0.000*
ประสบการณ์การทำงานด้านครอบครัว	P = 0.000*	P = 0.002*	P = 0.000*	P = 0.000*	P = 0.005*	P = 0.005*	P = 0.082	P = 0.000*	P = 0.002*

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ซึ่งหากมองปัจจัยด้านอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาชีพนักการเมืองท้องถิ่น มีการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์มากกว่าอาชีพอื่น ๆ รวมทั้งมีปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการตามภารกิจของศูนย์มากกว่าอาชีพอื่น ๆ ซึ่งเกิดจากด้านความร่วมมือของบุคคลในอาชีพนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นอาชีพส่วนใหญ่ที่อยู่ในคณะทำงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ที่คำนึงถึงภาพลักษณ์องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนต่อการประสานงานหรือขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น จึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของศูนย์ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มที่และมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญ และสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์และมีส่วนในการสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน มีการประสานความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องขับเคลื่อนงานให้มีการประชุม การวางแผน การจัดกิจกรรม/โครงการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการปฏิบัติงานตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน โดยในการปฏิบัติงานผู้ปฏิบัติต้องให้ความสำคัญทั้งชุมชนและครอบครัวควบคู่กัน (ระพีพรรณ คำหอม, 2541) จึงนำไปสู่การสร้างครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง สังคมมีคุณภาพ

● สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา 2) ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ และ 3) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ โดยการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนอยู่ในระดับมาก

และมีปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านอุปกรณ์ และ 4) ด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาในครั้งนี้จะนำไปสู่การเป็นแนวทางพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานมีมาตรฐาน และสามารถส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยได้มีการอภิปรายผล ดังนี้

ด้านการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน พบว่า

1. การสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหา อยู่ในระดับมากเพราะคณะทำงานมีการกำหนดปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาสอดคล้องกับสภาพความต้องการของแต่ละพื้นที่จึงทำให้สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาตรงกับความต้องการ ตามแนวคิดชุมชนเป็นฐาน ที่พบว่าในการดำเนินงานตามปัญหาของชุมชน จะสามารถกำหนดและแก้ไขปัญหาได้ตามสถานการณ์ปัญหาของในชุมชน (กาญจนา รอดแก้ว, 2550) อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษางานวิจัยของ สุภาวดี น้อยมณี (2559) และ ศุภสิทธิ์ ศุภชัยศิริจันทร์ (2561) ที่พบว่า คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีการสำรวจรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ความเข้มแข็งของครอบครัวในชุมชน และศึกษาปัญหาดังกล่าว เพื่อนำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทางเพื่อใช้ในการจัดทำแผนในการเฝ้าระวังต่อสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว การแก้ปัญหาครอบครัว และวางแผนเพื่อจัดกิจกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัว ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

2. ด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน แก้ไขปัญหา และให้คำแนะนำ อยู่ในระดับมากเพราะคณะทำงาน มีการกำหนดแผน เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันปัญหาให้แก่ครอบครัวในชุมชน โดยให้คำแนะนำแก่ประชาชน

ประชาสัมพันธ์ข่าวสารครอบครัว และการดำเนินงานของศูนย์ให้กับประชาชนทราบ ทำให้สามารถเฝ้าระวัง และป้องกันปัญหาในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัณฐิกา พลอยทับทิม จตุพร บานชื่น และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2560) ที่พบว่า การดำเนินงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรม และการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวระดับชุมชน โดยเริ่มจากตัวบุคคล ครอบครัว และชุมชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี น้อยมณี (2559) พบว่า การป้องกันความเสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวควรมีการกำหนดแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันปัญหาของครอบครัว และชุมชนควรมีการสนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มสมาชิกภายในชุมชน เพื่อให้คำปรึกษา การช่วยเหลือ หรือการให้คำแนะนำแก่ผู้ที่ประสบปัญหา

3. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวทุกมิติ อยู่ในระดับมาก เพราะคณะทำงานมีการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน สร้างการมีส่วนร่วมกับผู้นำชุมชน โดยมีการจัดประชุมและการวางแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสัมพันธภาพภายในครอบครัว รวมถึงการสร้างการรับรู้ในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพและด้านความปลอดภัย และให้ความรู้แก่ประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย กัณฐิกา พลอยทับทิม จตุพร บานชื่น และชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2560) ที่พบว่า คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนมีบทบาทสนับสนุนเครือข่ายครอบครัวให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านครอบครัว เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา และคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนได้ทำการเสริมสร้างเครือข่ายการดูและสุขภาพ และความปลอดภัยให้คนในชุมชน

ด้านปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการการดำเนินงานตามภารกิจของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

1. ปัญหา อุปสรรคด้านบุคลากร อยู่ในระดับมาก เนื่องจากคณะทำงานยังมีปัญหาในการให้ความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาครอบครัวภายในชุมชน การประสานการทำงานในด้านครอบครัวในระดับพื้นที่ และการประสานงานกับเครือข่ายพื้นที่ในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2561) ที่พบว่า ปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงาน คือ กำลังคนขาดการประสานงานอย่างต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมที่เป็นทีม เพราะถือได้ว่าบุคลากรเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการบริหารงานในองค์กร ดังนั้นผลงานที่ดีจะปรากฏได้นั้น ต้องประกอบด้วยบุคคลากรที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อองค์กรนั้น ๆ (สมคิด บางโม, 2546)

2. ปัญหา อุปสรรคด้านงบประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากคณะทำงานยังมีปัญหาในเรื่องของการวางแผนเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐและเอกชนในการจัดกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับสภาพปัญหาแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ (เขมวันต์ สุวรรณเทวะคุปต์, 2553) พบว่า การจัดโครงการได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลน้อย ซึ่งเป็นปัญหามากที่สุดในศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน และนอกจากนี้ยังพบว่าศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนยังมีการใช้จ่ายงบประมาณที่ไม่เป็นไปตามแผน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของศูนย์ฯ (อนันต์ เกตุวงศ์, 2561) และจากการศึกษาของ (พระมหาสุรไกร คงบุญวาสน์, 2553) พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมของศูนย์ จึงส่งผลต่อการจัดกิจกรรมให้เกิดความต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างยากลำบาก ดังนั้น ในองค์กรต้องมีงบประมาณต่อการบริหารงาน

หากขาดงบประมาณหรือมีไม่เพียงพอต่อการบริหารงาน ก็ยากที่จะทำให้งานดำเนินไปตามวัตถุประสงค์และสามารถบรรลุเป้าหมาย (สมคิด บางโม, 2546)

3. ปัญหา อุปสรรคด้านอุปกรณ์ อยู่ในระดับปานกลาง เพราะยังมีปัญหาในเรื่องของการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขอความร่วมมือส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรต่อการจัดกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดารัตน์ สอดเสน และคณะ (2556) ที่พบว่า ปัญหาในการดำเนินงานของศูนย์คือทุกภาคส่วนยังมีปัญหาในการส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากร และคณะทำงานยังขาดความรู้ในการแสวงหาแหล่งทรัพยากรภายนอกมาสนับสนุนการดำเนินงาน (นันทกา วัฒนาประยูร, 2552) เพราะในการบริหารงานจำเป็นต้องมีวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากร หากหน่วยงานขาดวัสดุอุปกรณ์หรือทรัพยากรก็ย่อมเป็นอุปสรรค หรือเกิดปัญหาต่อการบริหารงานได้ (สมคิด บางโม, 2546)

4. ปัญหา อุปสรรคด้านการบริหารจัดการ อยู่ในระดับมาก เนื่องจากคณะทำงานยังมีปัญหาในเรื่องของการบริหารงบประมาณที่โปร่งใส และตรวจสอบได้ และการควบคุมงบประมาณ การจัดกิจกรรม/โครงการ การวางแผนการดำเนินงานประจำปีให้เป็นไปตามที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พินทุสร โพธิ์อุไร (2553) และ อนันต์ เกตุวงศ์ (2561) ที่พบว่า คณะทำงานของศูนย์มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน โดยส่วนใหญ่มีปัญหาในการร่วมกันจัดทำแผนการทำงาน การกำกับ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณ การประเมินผลการดำเนินงาน และการขาดการส่งเสริมหรือสนับสนุนการจัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง ดังนั้นควรมีการวางแผนการดำเนินงาน หรือการจัดกิจกรรม/โครงการ ว่าในแต่ละปีควรจะดำเนินการในด้านใด เพื่อให้งานบรรลุวัตถุประสงค์และเป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ (ธนพัต เกื้อทาน, 2553) เพราะการบริหารจัดการเป็นภารกิจของผู้บังคับบัญชาโดยตรง เป็นกลไกและตัวประสานที่สำคัญที่สุดในการประมวล ผลักดัน และกำกับปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 3 ประการ

ได้แก่ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ให้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพจนบรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน (สมคิด บางโม, 2546)

ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนได้มีการจัดตั้งโดยภาคประชาชน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายได้แก่ครอบครัวทุกช่วงวัย ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว และมีการทำงานอยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดในการสนับสนุนทรัพยากร ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน่วยงานที่มีโครงสร้างกึ่งรัฐ มีการดำเนินงานโดยการสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว และศึกษาปัญหาเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาตรงกับความต้องการ มีการกำหนดแผน เพื่อเตรียมความพร้อมในการป้องกันปัญหาให้แก่ครอบครัวในชุมชน โดยให้คำแนะนำแก่ประชาชน ประชาสัมพันธ์ข่าวสารครอบครัว มีการจัดกิจกรรม/โครงการ การสร้างการรับรู้ในการเข้าถึงการบริการด้านสุขภาพและด้านความปลอดภัย และให้ความรู้แก่ประชาชนในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว ให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีในด้านครอบครัว เป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการศึกษา โดยความร่วมมือกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้แก่ครอบครัวในชุมชน แตกต่างจากหน่วยงานที่ดูแลครอบครัวในประเทศอเมริกาจากการศึกษาจะเป็นหน่วยงานภาคเอกชนที่ดำเนินการโดยการจัดหาทุน และให้สมาชิกในครอบครัวที่สนใจเข้าร่วมเป็นจิตอาสาเพื่อดูแลครอบครัวโดยการศึกษาชีวิตครอบครัว พร้อมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญในการดูแลปรับกิจกรรมการเรียนรู้ให้เข้ากับความต้องการของแต่ละบุคคลภายในครอบครัวเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี (Amanda and M. Angela, 2012) โดยบริบทของหน่วยงานที่ดูแลงานด้านครอบครัวในอเมริกาจะเน้นในเรื่องความผาสุกของเด็กและครอบครัว โดยการศึกษาสภาพชุมชนที่สร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวโดยเป็นกรอบป้องกันเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ของครอบครัวซึ่งพัฒนาโดยศูนย์การศึกษานโยบายสังคม (CSSP) ของอเมริกา โดยมีปัจจัยหลายประการเพื่อให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงความต้องการที่จำเป็นอย่างเท่าเทียมกัน 2) การสนับสนุนทางสังคมและการสร้างเครือข่าย 3) ความยุติธรรมทางเชื้อชาติและสังคม และ 4) การเปลี่ยนแปลงใน “สัญญาทางสังคม” เพื่อร่วมกันรับผิดชอบชุมชนต่อความผาสุกของเด็กและครอบครัว (University of Oregon, 2020) เห็นได้ว่าการทำงานของหน่วยงานที่ดูแลงานด้านครอบครัวในอเมริกาจะเน้นการทำงานเชิงรุกเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรงในการแก้ไขปัญหา โดยเน้นครอบครัวนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเป็นฐานที่ว่าการปฏิบัติงานจะสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ต้องคำนึงถึงครอบครัวที่อยู่ในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ จึงทำให้แนวคิดครอบครัวเป็นฐานเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติงานต้องให้ความสำคัญกับทั้งชุมชนและครอบครัวควบคู่กันด้วย (ระพีพรรณ คำหอม, 2541) ดังนั้น ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ครอบครัวต้องมีความเข้มแข็งก่อน

● ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานเพื่อสร้างความเข้มแข็งของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

   1.1 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรกำหนดหลักเกณฑ์/มาตรฐาน และแนวทางในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนเพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

   1.2 ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนควรประสานการทำงานร่วมกับเครือข่าย รวมทั้งดึงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนวางแผน

การทำงาน การจัดกิจกรรม การแก้ไขปัญหาครอบครัวในชุมชน และการประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนเกิดความตระหนักในการเข้าเป็นสมาชิกของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

2. การแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน

2.1 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรจัดสรรงบประมาณในการทำงานให้แก่ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนให้มีความเพียงพอและต่อเนื่อง

2.2 กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวควรจัดอบรมให้ความรู้คณะทำงาน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาศักยภาพการทำงานด้านครอบครัว

2.3 ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนควรนำผลการประเมินการจัดโครงการหรือการจัดกิจกรรมที่ได้มาปรับปรุง พัฒนา ให้การทำงานมีประสิทธิภาพ

• • •

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2553). *คู่มือการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.).* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ.

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2561). *นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2560-2564.* กรุงเทพฯ.

กัณฐิกา พลอยทับทิม และคณะ. (2560). การมีส่วนร่วมของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนในการเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวจังหวัดปทุมธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.* 6(2) (ฉบับพิเศษ). 37-49.

กาญจนา รอดแก้ว. (2550). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนในเขตภาคกลาง.* สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

เขมวันต์ สุวรรณเทวะคุปต์. (2553). *เรื่องศึกษาการประเมินโครงการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ตำบลบางโปร่ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ.* สาขาวิชาการจัดการโครงการและการประเมินโครงการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี. กรุงเทพฯ.

จักรกริช หมอประกอบ. (2547). *ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการทหารในศูนย์อุตสาหกรรมป้องกันประเทศและพลังงานทหาร.* ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.

นันทกา วัฒนาประยูร. (2552). *การติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดราชบุรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ.

พระมหาสุรไกร คงบุญวาสน์. (2553). *กระบวนการนำนโยบายส่งเสริมสถาบันครอบครัวไปปฏิบัติ : ศึกษาศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดนครนายก.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ.

พินทุสร โพธิ์อุไร. (2553). *ลักษณะการปฏิบัติงานของคณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนและแนวทางการพัฒนา.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ.

ธนพัต เกื้อทาน. (2553). *ปัญหาและแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนจังหวัดนครพนม.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สกลนคร.

ระพีพรรณ คำหอม. (2541). *รูปแบบการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ในยุคโลกาภิวัตน์.* รายงานวิจัยเสริมหลักสูตร.

ศุภสิทธิ์ ศุภชัยศิริจันทร์. (2561). *แนวทางการขับเคลื่อนศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.) ตำบลวัดแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ.

สมคิด บางโม. (2546). *องค์การและการจัดการ.* กรุงเทพฯ: จูนพับลิชชิ่ง.

สุดารัตน์ สอดเสน และคณะ. (2556). *ปัญหาในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์.* มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. บุรีรัมย์.

สุภาวดี น้อยมณี. (2559*). การสำรวจสถานการณ์เสี่ยงต่อความรุนแรงในครอบครัวในตำบลแม่ยางฮ่อ อำเภอร้องกวาง จังหวัดแพร่.* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพฯ.

สุรางค์รัตน์ วศินารมณ์ และคณะ. (2553). *ครอบครัวเข้มแข็งด้วยแรง ศพค. :โครงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านสตรีและครอบครัวเกี่ยวกับโครงการศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.).* กรุงเทพฯ: บริษัทมิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย) จำกัด.

อนันต์ เกตุวงศ์. (2561). *ปัญหาอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของศูนย์ไทใหญ่ศึกษาวิทยาลัยชุมชนแม่ฮ่องสอน.* สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. ปทุมธานี.

Amanda r. Lewton and M. Angela nievar. (2012). *Strengthening Families Through Volunteerism: Integrating Family Volunteerism and Family Life Education.* University of North Texas. United States of America.

University of Oregon. (2020). *Community conditions that strengthen families: protective factors work at the community level.* Center for the Study of Social Policy. United States of America.

4

ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย

กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย: กรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

Relationship between the Social Constructions of Target Populations with Building the Policy Advocacy Coalitions: Case Studies of the Struggle to Advance Educational Curriculum in Southern Thailand Border Provinces.

ชัชวินธ์ ตันติเวชวาณิชย์[1]
Chardchawin Tantivejjavanichaya

รับบทความ 13 ธันวาคม 2563 แก้ไขบทความ 6 มิถุนายน 2564 ตอบรับบทความ 30 มิถุนายน 2564

1 นิสิตปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
PhD student, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
Corresponding author e-mail: chardchawin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ได้อธิบายถึง การรวมกลุ่มของตัวแสดงในลักษณะเครือข่ายพันธมิตรนโยบายที่มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับตัวแสดงภายใต้กรอบแนวคิดการแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายของสังคมนโยบายของ Schneider และ Ingram (1993) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง กลุ่มคู่แข่งขัน กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง และกลุ่มผู้เบี่ยงเบน โดยผู้เขียนนำกรณีการต่อสู้แข่งขันในเวทีนโยบายจัดทำหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ของ 2 เครือข่ายพันธมิตรนโยบายหลัก รวมทั้งอธิบายคุณค่าที่แต่ละเครือข่ายยึดถือ ความเป็นตัวแทนกลุ่มประชากรเป้าหมายของสังคมนโยบาย และยุทธวิธีการต่อสู้ของแต่ละฝ่าย

ผลการศึกษาพบว่า กรณีเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย ก. มุ่งเน้นการออกแบบหลักสูตรการศึกษาเพื่อสนับสนุนแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐนั้น มีตัวแสดงหลักมาจากประชากรเป้าหมายของสังคมนโยบายที่มีความได้เปรียบสูงเป็นหลัก เช่น ข้าราชการส่วนกลาง ผู้นำในกองทัพ เป็นต้น เครือข่ายนี้มองว่าตนเองเป็นผู้แทนประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่ต้องรักษาประโยชน์ของรัฐเป็นหลัก ยึดถือคุณค่าแบบรัฐนิยม และใช้อำนาจต่อรองจากระบบรัฐราชการแบบรวมศูนย์เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ในเวทีนโยบาย ส่วนกรณี เครือข่ายพันธมิตรนโยบาย ข. มุ่งผลักดันการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่ให้การยอมรับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น มีตัวแสดงสำคัญ เช่น ผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน ผู้นำศาสนา นักวิชาการศาสนาอิสลาม และผู้นำภาคประชาสังคมในพื้นที่ เครือข่ายนี้ถือว่าตนเอง

เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้พึ่งพิงในพื้นที่ นั่นคือ นักเรียนและประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยึดถือคุณค่าแบบท้องถิ่นนิยม ใช้ยุทธวิธีการสร้างตัวแทนนโยบายและเจรจาผสานประโยชน์กับผู้มีอำนาจทางการเมืองในระบบการเมืองที่เป็นทางการของรัฐ ข้อค้นพบสำคัญ คือ เครือข่ายพันธมิตรนโยบาย ข. มีพื้นที่และอำนาจการต่อรองทางนโยบายการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังจากเกิดสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่หลังปี พ.ศ. 2547 จนทำให้สถานะของตนเองสามารถก้าวขึ้นเป็นเป็นกลุ่มคู่แข่งขัน (ใหม่) ในสังคมไทยได้

คำสำคัญ:

กลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย เครือข่ายพันธมิตรนโยบาย การศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This article describes the association of actors to networks in the concept of Policy Advocacy Coalition (ACF) that is related and linked to actors/populations under the idea of Social Constructions of Target Population as defined by Schneider and Ingram (1993) that divided into four groups: advantaged groups, contender groups, dependent groups, and deviant groups. This study selected case studies from competing in the policy arena to create suitable educational courses for students in the southern border provinces of Thailand from the two major policy alliance networks. This article also explains each network's values and policy core beliefs, the network's representativeness for a targeted population, and the contesting strategies of each network.

The results of the study revealed that there are some differences between the two network types. Firstly, the Policy Advocacy Coalition type (type "A") usually focused on designing educational curriculum to support the approach to strengthen the security and integrity of the state. The main actors of this type were mainly advantaged groups such as central government officials, military leaders, etc. This network type saw itself as a representative of most people who believed that they must maintain the state's interests. A policy core belief is statism. Therefore, this networking

group used the bargaining power of the centralized bureaucracy as a tool to fight in the policy arena.

Secondly, the policy advocacy coalition type (type "B") impelled an educational curriculum that accepts the southern provinces' culture and identity. In finding research, key actors in this network type included local/community leaders, religious leaders, Islamic scholars, and civil society leaders. This network also defined itself as a representative of the dependent group (students and people in the southern border provinces). For this type, the policy core belief is localism. This type of network also used tactics to create policymakers for negotiation and integrate peoples' interests with politicians in the official political system of the state.

Another important finding was that the policy advocacy coalition (type "B") had significantly increased space and bargaining power in education policy after the explosion of violence in deep south Thailand after 2004. This network's members can also raise their status and be a new competitors group in Thai society.

Keywords:

Social Construct of Target Population, Advocacy Coalition, Education, Southern Thailand Border Provinces.

บทนำ

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องนั้น มีปัจจัยพื้นฐานที่เกี่ยวกันอย่างสลับซับซ้อนทั้งอุดมการณ์ประวัติศาสตร์ ความมั่นคง ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเปราะบางและสุ่มเสี่ยงต่อการกล่อมเกลาอุดมการณ์แก่เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งที่อาจนำไปสู่การใช้ความรุนแรง หรือการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์เพื่อบั่นทอนเสถียรภาพของรัฐ จนเกิดเป็นปัญหาเรื้อรังในระยะยาวที่รัฐต้องทุ่มเทงบประมาณและทรัพยากรลงไปแก้ไขเป็นจำนวนมหาศาล แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงมีปัญหาความเหลื่อมล้ำและการขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาของเด็กและเยาวชนที่ทั่วถึง และรัฐต้องคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนไปพร้อมกัน นำไปสู่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในพื้นที่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนถือเป็นเรื่องท้าทายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง บุคลากรทางการศึกษา ประชาชน และผู้กำหนดนโยบาย

หลังเกิดเหตุการณ์รุนแรงในช่วงปี พ.ศ. 2547 ส่งผลให้เกิดการถกเถียงในแวดวงการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีการประชุมนัดพิเศษมีมติเห็นชอบกำหนดให้จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ มีกรอบภารกิจการดำเนินทางแก้ไขปัญหาในลักษณะพิเศษแตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ) ได้อนุมัติจัดตั้งสำนักพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สพก.จชต.) เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2550 เพื่อเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนส่งเสริมประสานงานและพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และให้เหตุผลว่ากระทรวงศึกษาธิการมีนโยบาย

จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการและอัตลักษณ์ของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และที่ผ่านมาการจัดหลักสูตรอิสลามศึกษามีเวลาเรียนน้อยเกินไปและไม่สามารถเทียบโอนวิชาอิสลามศึกษาในต่างประเทศได้ทำให้คนไม่นิยมส่งบุตรหลานมาเรียนในโรงเรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ดังนั้น รัฐบาลจึงได้เปิดสอนหลักสูตรอิสลามแบบเข้มในโรงเรียนของรัฐ หรือเรียกว่า หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2551 โดยใช้เวลาเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 8-10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แตกต่างไปจากหลักสูตรอิสลามศึกษา (แบบเดิม) พ.ศ. 2546 ที่กำหนดเวลาเรียนอิสลามศึกษาเพียง 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์เป็นอย่างน้อย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

กล่าวได้ว่า การต่อสู้ทางนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้หลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2547 เรื่อยมาจนถึงการประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2551 อย่างเป็นทางการนั้น ทำให้เกิดความน่าสนใจที่ว่า การต่อสู้ช่วงชิงผลลัพธ์ทางนโยบาย (Policy Outcome) ซึ่งเป็นผลจากการต่อสู้ระหว่าง 2 กลุ่ม หนึ่งกลุ่มที่สนับสนุนแบบแผนการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้แบบเดิมมุ่งเน้นการศึกษาเพื่อความมั่นคงผ่านการให้น้ำหนักการสร้างบูรณาภาพทางการศึกษาของชาติ (Integrity Education) และสอง กลุ่มที่ให้เสนอมีการปฏิรูปหลักสูตรอิสลามศึกษาใหม่ (พ.ศ. 2551) สนับสนุนความหลากหลายของอัตลักษณ์/ท้องถิ่น (Identity/local Education) มีการแข่งขันกันอย่างไรภายใต้มุมมองของรัฐและผู้ที่เกี่ยวข้องในเวทีนโยบาย ซึ่งในที่นี้ผู้เขียนนำแนวคิดว่าด้วยการประกอบสร้างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม และการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางนโยบาย มาใช้ในการทำความเข้าใจเป็นกรอบในการศึกษาและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นในช่วงนั้น โดยอาศัยข้อมูลเอกสารทุติยภูมิเป็นหลัก

แนวคิดว่าด้วยการประกอบสร้างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม (Social Construction of Target Populations: SCTP) เป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอโดย Schneider และ Ingram (1993) ที่ให้มุมมองอันเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกระบวนการและการออกแบบนโยบายสาธารณะ (Public-policy Process and Design) ผ่านกระบวนการกำหนดเป้าหมายกลุ่มประชากรทางสังคม โดยทฤษฎีนี้ให้ข้อเสนอว่า เราสามารถเห็นแนวโน้มของนโยบายที่ปรากฏออกจากกระบวนการทางนโยบายที่มีอคติ (Bias) ได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้กำหนดนโยบายได้รับแรงจูงใจในการให้รางวัล ผลประโยชน์ หรือการตอบแทนใด ๆ ในเชิงบวกเฉพาะกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองและกลุ่มกดดัน และสร้างกระบวนการทางนโยบายที่ยุ่งยากซับซ้อนสำหรับกลุ่มที่สร้างผลกระทบในเชิงลบ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอำนาจน้อยในสังคม (Schneider & Ingram, 1993)

อย่างไรก็ตาม แนวคิดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมยังคงมีข้อถกเถียงหลายประเด็นด้วยกัน ข้อถกเถียงประการแรก การแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย (Social Construct of Target Population) ของ Schneider และ Ingram ได้แบ่งกลุ่มประชากรโดยพิจารณาจากมิติความสัมพันธ์เชิงอำนาจ อิทธิพลทางสังคม และการระบบคุณค่าที่สังคมยึดถือ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups) กลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups) กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง (Dependent Groups) และกลุ่มผู้เบี่ยงเบน (Deviant Groups) ซึ่งมักถูกท้าทายเกี่ยวกับวิธีการตรวจสอบและพิสูจน์ว่า “ประชากรกลุ่มหนึ่ง ๆ หรือคน ๆ หนึ่งนั้น จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มใดเพียงกลุ่มเดียวหรือจำกัดเฉพาะ 4 ประเภทนี้เท่านั้น หรือมีขอบเขตที่สามารถตรวจสอบได้ในเชิงประจักษ์ได้อย่างไร?” (Kreitzer and Smith, 2018) ข้อถกเถียงประการที่สอง Schneider และ Ingram มักหยิบยกและอ้างอิงกรณี

ของสังคมอเมริกันเป็นหลัก ทั้งที่รากฐานทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และบริบทแวดล้อมของสังคมแตกต่างออกไปจากของไทยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้ว กรณีนโยบายด้านการศึกษาบนพื้นที่หลากหลายทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ รวมทั้งมีความขัดแย้งที่รุนแรงอย่างในกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยิ่งถือเป็นข้อท้าทายอย่างมากว่า “เราจะสามารถนำกรอบการแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายทางนโยบายมากใช้ได้อย่างไร?”

ผู้เขียนพบว่า หนึ่งในแนวคิดในเชิงรัฐศาสตร์ที่ผู้เขียนเห็นว่ามีน่าสนใจ คือ แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework: ACF) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าสามารถนำมาช่วยอธิบายและปิดช่องว่างเกี่ยวกับเกี่ยวกับปรากฏการณ์แข่งขันกันนำเสนอนโยบายของกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องผ่านการสร้างพันธมิตร เพื่อต่อรองทางอำนาจ กดดัน สร้างข้อเสนอของตนเองและผลักดันสู่การตัดสินใจของผู้มีอำนาจให้เห็นพ้องกับสิ่งที่กลุ่มของตนมีความเชื่อ

ดังนั้น ข้อท้าทายสำคัญการวิเคราะห์และศึกษาชิ้นนี้ คือ ***“แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายสามารถมีส่วนช่วยในการอธิบายมุมมองการต่อสู้ทางการเมืองในเวทีนโยบายผ่าน การแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายของสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม ดังที่ Schneider และ Ingram ให้ข้อเสนอได้ หรือไม่อย่างไร?”*** โดยผู้เขียน จะชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการต่อสู้ของ “กลุ่มพันธมิตร” 2 กลุ่มหลักที่พยายามผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายภายใต้ความเชื่อ (Belief) ที่แตกต่างกัน คือ หนึ่ง กลุ่มพันธมิตรที่ผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ (ยอมรับให้ใช้หลักสูตรอิสลาม (เดิม) และควรเพิ่มเติมเนื้อหาในมุมมองด้านความมั่นคงแห่งรัฐและบูรณาภาพแห่งดินแดน) และสอง กลุ่มพันธมิตรที่ผลักดันหลักสูตรที่ยอมรับและสนับสนุนความเป็นพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น จนสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ทางนโยบายได้สำเร็จ (การประกาศใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา (ใหม่) พ.ศ. 2551)

แนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม นโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย กรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อช่วงชิงมุมมองด้านความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ กับมุมมองด้านพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ผู้เขียนนำแนวคิดทฤษฎี 2 แนวคิดมาใช้เป็นกรอบการศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม (Social Construction of Target Populations) และ แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework)

1. แนวคิดการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม (Social Construction of Target Populations: SCTP)

การกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม เป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ให้เห็นถึงการเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงวาระนโยบาย (Policy Agenda) การเลือกเครื่องมือนโยบาย (Policy Tools) รวมทั้งการกำหนดทางเลือกของนโยบาย (Policy Choices) ที่เป็นเหตุเป็นผลและมีความชอบธรรม Schneider และ Ingram (1993) ได้อธิบายว่า การกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม หมายถึง คุณลักษณะทางวัฒนธรรม หรือภาพลักษณ์ของกลุ่มคน หรือพฤติกรรมโดยรวมของกลุ่มคน ซึ่งแต่ละกลุ่มในสังคมจะได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายของรัฐในลักษณะที่แตกต่างกัน เหตุที่เป็นเช่นนั้น เนื่องมาจากนโยบายและเครื่องมือนโยบายนั้นมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงไปกับการรับรู้ การได้ประโยชน์ และการเข้าไปมีส่วนร่วมระหว่างประชากรเป้าหมาย กับประโยชน์ที่พวกเขาได้รับนั่นเอง ทั้งนี้ Schneider และ Ingram ได้กล่าวถึงการแบ่งประชากรในสังคมสำหรับใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบกลุ่มเป้าหมายนโยบาย 2 ประการ คือ ระดับของอำนาจทางการเมือง (Political Power) และระดับกระบวนการสร้างทางสังคม

(Social Construction) นำไปสู่การจำแนกกลุ่มผู้คนในสังคมออกเป็น 4 กลุ่มหลัก (Schneider & Ingram, 1993) ประกอบด้วย

(1) *กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups)*

กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง มีลักษณะมีอำนาจการต่อรองทางการเมืองสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ในสังคม และเป็นกลุ่มที่มีกระบวนการสร้างทางสังคมในแง่บวก มักยึดโยงกับคุณค่าของสังคม หรือเป็นผู้สร้างคุณประโยชน์จนสังคมให้การยอมรับยกย่อง เช่น ในสหรัฐฯ สังคมจะให้ความสำคัญกับทหารผ่านศึก (Veteran) ในฐานะผู้เสียสละและกล้าหาญ มีคุณต่อความมั่นคงของชาติ เนื่องจากสหรัฐฯ ให้คุณค่ากับความยิ่งใหญ่ของชาติ นโยบายของรัฐโดยส่วนใหญ่จึงมีแนวโน้มที่จะตอบสนองอย่างมั่นคง (Strong Statues) สำหรับในกรณีของไทย กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูงเป็นกลุ่มชนชั้นนำในระบบราชการเป็นหลัก เช่น กลุ่มข้าราชการระดับสูงหรือผู้นำในหน่วยงานด้านพลเรือนและกองทัพ ข้าราชการตุลาการ ทหารที่เกษียณอายุราชการแต่มีอิทธิพลทางการเมืองและความคิดทางสังคม (เช่น องคมนตรี) ชนชั้นนำในกลุ่มอนุรักษ์นิยมในกรุงเทพฯ กลุ่มพระสงฆ์ที่มีพระที่มีสมณศักดิ์สูง และผู้นำทางศาสนาอื่น ๆ ที่รัฐไทยให้การรับรอง (เช่น จุฬาราชมนตรี)

(2) *กลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups)*

กลุ่มคู่แข่งขัน มีลักษณะของการต่อรองอำนาจทางการเมืองสูงในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง แต่ระดับกระบวนการสร้างทางสังคมเป็นลบ มักถูกมองว่า เป็นกลุ่มที่มีความโลภ เกี่ยวข้องกับการแสวงหาประโยชน์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อหาความมั่งคั่ง และเน้นการสร้างคุณค่าทางสังคม (Undeserving) นโยบายที่เหมาะสมสำหรับการตอบสนองกลุ่มนี้จึงมีลักษณะที่เน้นไปที่การให้ผลประโยชน์บางประการ เพื่อจูงใจมิให้ทำพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ พร้อมกับพัฒนากลไกการตรวจสอบถ่วงดุลของภาคประชาสังคม

ตัวอย่างของกลุ่มคู่แข่งในสหรัฐฯ ได้แก่ นายทุน นักธุรกิจ ชนชั้นนำ เป็นต้น แต่สำหรับในกรณีของไทยคู่แข่งขันในขณะนั้น คือ กลุ่มนักการเมืองรุ่นใหม่ที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ที่มีความเข้มแข็งและมีแนวคิดมุ่งเน้นการตอบสนองทางนโยบายที่เอาใจประชาชนเป็นหลัก เช่น นักการเมืองในพรรคไทยรักไทย ชนชั้นนำในภาคประชาสังคม ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนาในชุมชน ครูสอนศาสนา เป็นต้น

(3) *กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง (Dependent Groups)*

กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง ถือเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองน้อย เนื่องจากไม่ได้ถือครองทรัพยากรและคุณค่าทางสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างทางสังคมในระดับต่ำ มักเป็นกลุ่มที่มีความเฉยชา และไม่ได้สร้างคุณค่าที่สังคมนั้น ๆ ให้การยอมรับมากนัก นโยบายการตอบสนองของรัฐสำหรับประชากรกลุ่มนี้ จึงมุ่งเน้นไปที่การตอบสนองข้อเรียกร้องเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้เกิดความรู้สึกเสมอภาคและเท่าเทียม ตัวอย่างกลุ่มที่ต้องพึ่งพิงในสหรัฐฯ ได้แก่ คนยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เป็นต้น ในกรณีของไทยคนกลุ่มนี้มีลักษณะใกล้เคียงกับกรณีของสหรัฐฯ สำหรับประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยส่วนใหญ่มีฐานะยากจน หลายกรณีมักถูกจัดให้เป็นกลุ่มประชากรทางนโยบายในกลุ่มนี้

(4) *กลุ่มผู้เบี่ยงเบน (Deviant Groups)*

กลุ่มเบี่ยงเบน เป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองน้อยและอยู่ในกระบวนการสร้างทางสังคมในเชิงลบ มักเป็นกลุ่มที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ หรือทำผิดกฎเกณฑ์ทางสังคม (Deviate) เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรง มีความไม่น่าไว้ใจ และถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่เห็นแก่ตัว เพื่อควบคุมประชากรกลุ่มนี้ให้กลับมายอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐานของสังคม นโยบายของรัฐจึงมักมุ่งเน้นไปที่การลงโทษ (Punishment) เป็นหลัก

ตัวอย่างประชากรกลุ่มนี้ในกรณีของสหรัฐฯ ได้แก่ ผู้ติดยาเสพติด อาชญากรรม เป็นต้น ในกรณีของไทยมีลักษณะเดียวกับสหรัฐฯ แต่ในกรณีพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อาจหมายรวมถึงกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่เข้าสู่ขบวนการแนวร่วมก่อความไม่สงบ หรือกลุ่มที่มีความสุ่มเสี่ยงที่อาจเป็นแนวร่วมกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ในอนาคต

Schneider และ Ingram (1993) ยังได้ระบุถึงลักษณะโดยทั่วไปเกี่ยวกับผลประโยชน์ หรือการทำให้ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น (Benefits or Burdens) ซึ่งเป็นการมองที่มุ่งเน้นไปที่คุณค่า (Values) จากการดำเนินนโยบายที่ถูกนำไปปฏิบัติผ่านหน่วยงานหรือกลไกเชิงสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยง (Intermediate Linkages) จากผู้มีอำนาจภายในสังคม โดยเฉพาะรัฐบาลและหน่วยงานหลัก ด้านการกำหนดนโยบาย เพื่อดำเนินมาตรการทางนโยบายต่อกลุ่มประชากรต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน โดยกลไกความเชื่อมโยง (Linkage mechanisms) ดังกล่าวนี้ ประกอบด้วย (1) กฎระเบียบ (Rules) เป็นหลักการที่นำมาใช้ในการกำหนดพฤติกรรมของคนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุมาตรการทางนโยบายของรัฐ เช่น ระบบราชการ กฎหมาย เป็นต้น (2) เครื่องมือต่าง ๆ (Tools) เป็นการนำนโยบายมาใช้ในการสร้างแรงจูงใจ (Motivate/Incentive) เพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่รัฐต้องการ หรือการมีบทลงโทษ (Punishment) เพื่อป้องปรามหรือยับยั้งการกระทำหนึ่ง ๆ ทั้งหมดนี้จะถูกดำเนินการควบคู่กันเพื่อรักษาคุณค่าทางสังคมและการบรรลุเป้าหมายนโยบายทั้งในลักษณะการหวังผลโดยรวมทั้งสังคมและหวังผลต่อประชากรกลุ่มหนึ่ง ๆ (3) หลักเหตุผล (Rationales) เป็นการออกแบบนโยบายที่เชื่อมโยงถึงเหตุผลความเป็นมา (Reasons) ตั้งอยู่บนพื้นฐานความยุติธรรม (Justifications) และหลักกฎหมายที่ชอบธรรม (Legitimations) (4) โครงสร้างการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ (Implementation Structures) เป็นการกำหนดเครื่องมือ

เชิงโครงสร้างที่มีลักษณะของการบังคับบัญชา สั่งการ การนำทรัพยากรไปใช้ และการติดตามประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่าบรรลุเป้าหมายหรือไม่อย่างไร และ (5) สมมติฐานทางนโยบาย (Policy Assumptions) เป็นการคาดหวังเชิงผลลัพธ์จากการดำเนินนโยบายและการบรรลุผลทางนโยบาย แบ่งสมมติฐานได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ สมมติฐานเชิงเทคนิค สมมติฐานเชิงบรรทัดฐาน และสมมติฐานเชิงพฤติกรรม

2. แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework: ACF)

แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย เป็นแนวคิดที่วิเคราะห์นโยบายสาธารณะในบริบททางการเมืองอย่างเป็นระบบผ่านการวิเคราะห์พฤติกรรมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ซึ่งการวิเคราะห์ทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบย่อย (Policy Subsystem) ตลอดจนแรงจูงใจ เหตุผล ความเชื่อ โครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่หลากหลายที่ทำเกิดการเกาะกลุ่มเพื่อสร้างพันธมิตรผู้สนับสนุนระหว่างกัน และพยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (Weible, 2006) โดยทั่วไปแล้วการนำแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายไปใช้ในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจกระบวนการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งจำแนกสมมติฐาน 3 ระดับ ได้แก่ (1) สมมติฐานระดับมหภาค (Macro-Level) เชื่อว่านโยบายมีแนวโน้มเกิดขึ้นระหว่างผู้เชี่ยวชาญเฉพาะภายในระบบย่อยต่าง ๆ ของกระบวนการผลักดันนโยบาย ซึ่งได้รับผลกระทบเชิงพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ (2) สมมติฐานระดับกลาง (Meso-Level) เป็นการจัดการกับความหลากหลายของตัวแสดงในระบบย่อยทั้งหลายของพวกเข้าเอง จนนำไปสู่การเกิดเครือข่ายพันธมิตร (Advocacy Coalitions) และ (3) สมมติฐานระดับจุลภาค (Micro-Level) เป็นการวิเคราะห์

พฤติกรรมระดับปัจเจกบุคคลที่มีตัวแบบปัจเจกบุคคล (Model of Individual) ซึ่งมีการนำมุมมองการวิเคราะห์จากสาขาจิตวิทยาสังคมมาใช้ เช่น การวิเคราะห์ผ่านทัศนคติ บุคลิกภาพ การรับรู้ การเรียนรู้ และแรงจูงใจ ฯลฯ

ลักษณะการวิเคราะห์ที่สำคัญแนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย เป็นการวิเคราะห์ที่คำนึงถึง ระบบย่อยของนโยบาย (Policy Subsystems) การใช้ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์/เทคนิค ตัวแสดงต่าง ๆ และปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงของระบบย่อย แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายเชื่อว่า นโยบายเป็นผลผลิตที่เกิดจากการแปลงความเชื่อของตัวแสดงโดยรวมภายในระบบย่อย และการวิเคราะห์ภายใต้แนวคิดดังกล่าวเชื่อว่า การแสดงออกของปัจเจกบุคคลขึ้นมาจากการใช้เหตุผลที่จำกัดและอาจมาจากการเร้าจากข้อมูลและความเชื่อภายในระบบย่อย

กระบวนการทำงานของพันธมิตรนโยบาย ประกอบด้วย (1) กลุ่มพันธมิตรจะมีการพัฒนาและใช้ข้อมูลโน้มน้าวผู้มีอำนาจตัดสินใจตามที่ตนเชื่อและต้องการ (2) กลุ่มพันธมิตรพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทจัดการทางเลือกของนโยบายในขั้นตอนการตัดสินใจ (Decision-making forum) (3) กลุ่มพันธมิตรจะให้การสนับสนุนเจ้าหน้าที่ หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีระบบความเชื่อร่วมกันกับกลุ่ม ซึ่งการรวมตัวกันเป็นพันธมิตรเกิดจากการมีความเชื่อและมุมมองที่สอดคล้องต้องกัน อันเกิดจากความใกล้ชิดในการเคลื่อนไหวผลักดันประเด็นเชิงนโยบายร่วมกัน (Sabatier and Jenkins-Smith, 1999) และนำไปสู่การสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายให้ผู้มีอำนาจเลือกตัดสินใจในที่สุด

แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายยังเชื่อว่า การแข่งขันของกลุ่มพันธมิตรนโยบายแต่ละกลุ่มต่างอยู่ภายใต้อิทธิพลของสภาพแวดล้อม 2 ชุดด้วยกัน ประกอบด้วย หนึ่ง ตัวแปรคงที่ (Relatively Stable Parameters) มีแนวโน้ม

การเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อยภายในทศวรรษ ได้แก่ ลักษณะปัญหา การกระจายทรัพยากร ค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรม โครงสร้างการเมือง และสอง ตัวแปรเชิงพลวัต (External (System) Events) เป็นเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ๆ และอาจได้รับอิทธิพลจากตัวแปรคงที่ ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ความคิดเห็นสาธารณะในประเด็นต่าง ๆ ระบบพันธมิตร และการตัดสินใจเชิงนโยบายและผลกระทบจากนโยบาย (Sabatier & Weible, 2007; Sabatier & Jenkins-Smith, 1999)

นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์พฤติกรรมของตัวแสดงนั้น Weible (2006) ระบุว่า ความเชื่อ (Belief) เป็นสาเหตุสำคัญที่สุดของพฤติกรรมทางการเมือง ซึ่งความเชื่อสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ระดับด้วยกัน ระดับที่หนึ่ง ระบบความเชื่อชั้นบนสุด เป็นระบบความเชื่อที่มีความละเอียดลึกซึ้งสูง (Deep Core Belief) มีขอบเขตค่อนข้างกว้างและค่อนข้างคงที่ จึงมีลักษณะเป็นอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น แนวคิดอนุรักษ์นิยม แนวคิดเสรีนิยม เป็นต้น ระดับที่สอง ระบบความเชื่อชั้นกลาง ถูกจัดเป็นความเชื่อหลักทางนโยบาย (Policy Core Belief) มีขอบข่ายครอบคลุมระบบย่อยหนึ่ง ๆ ของนโยบาย และเป็นระบบความเชื่อที่ให้เกิดการสร้างพันธมิตรและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงที่เข้มข้นมากขึ้น จำแนกอย่างหยาบได้เป็นระบบย่อยที่ต้องการคงลักษณะนโยบายเดิม กับระบบย่อยที่พยายามต่อต้านและเปลี่ยนแปลงนโยบาย และระดับที่สาม ระบบความเชื่อชั้นล่างสุด มีขอบข่ายแคบที่สุด มักยึดโยงกับข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์ และเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ทั้งนี้ โดยทั่วไปตัวแสดงต่าง ๆ ภายในระบบย่อยจะมุ่งเน้นไปการกระตุ้นและเผยแพร่ให้ความเชื่อทางหลักของนโยบายของกลุ่มพันธมิตรของตัวเองประสบความสำเร็จหรือได้รับการผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติ (Weible, 2006)

3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย

จากการที่ Schneider และ Ingram (1993) ได้แบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายของสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups) กลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups) กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง (Dependent Groups) และกลุ่มผู้เบี่ยงเบน (Deviant Groups) รวมทั้งยังได้ระบุถึงลักษณะโดยทั่วไปผลประโยชน์ หรือการทำให้ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น (Benefits or Burdens) ซึ่งเป็นการมองที่มุ่งเน้นไปที่คุณค่า (Values) ในนโยบายที่ถูกนำไปปฏิบัติผ่านกลไกเชิงสถาบันต่าง ๆ จากผู้มีอำนาจภายในสังคมโดยเฉพาะรัฐบาลผ่านเครื่องมือต่าง ๆ เช่น กฎระเบียบ เครื่องมือต่าง ๆ หลักเหตุผล ระบบ/โครงสร้างการนำนโยบายสู่การปฏิบัติและสมมติฐานทางนโยบาย เป็นที่น่าสนใจว่า การแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบายในข้างต้นนี้ สามารถอธิบายผ่านแนวโน้มการสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางนโยบายเพื่อสร้างข้อเสนอทางนโยบายได้หรือไม่ อย่างไร เนื่องจาก Weible (2006) ระบุว่าพฤติกรรมของตัวแสดงมีแนวโน้มตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความเชื่อ (Belief) ว่าเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดของพฤติกรรมทางการเมืองทั้ง 3 ระดับ ไม่ว่าจะเป็น ระบบความเชื่อชั้นบนสุด ระบบความเชื่อชั้นกลาง และระบบความเชื่อชั้นล่างสุด มีขอบข่ายแคบที่สุด มักยึดโยงกับข้อเท็จจริงหรือประสบการณ์และเปลี่ยนแปลงได้ง่าย หากเป็นเช่นนั้น กรณีการต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อช่วงชิงมิติความมั่นคงแห่งรัฐ กับพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นน่าที่จะส่งผลต่อแนวโน้มที่ตัวแสดงสำคัญภายใต้กลุ่มเดียวกันมีความเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในการพยายามสร้างกลุ่มพันธมิตรและผลักดันข้อเสนอทางนโยบายเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของผู้มีอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ***ระบบความเชื่อชั้นกลาง*** ถูกจัดเป็นความเชื่อหลักทางนโยบาย (Policy Core Belief)

มีขอบข่ายครอบคลุมระบบย่อยหนึ่ง ๆ ของนโยบาย และเป็นระบบความเชื่อที่ให้เกิดการสร้างพันธมิตรและปฏิสัมพันธ์ของตัวแสดงที่เข้มข้นมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ตัวแสดงที่คาดหมายได้ว่า เป็นผู้พยายามรักษาคุณค่าและความเชื่อแบบเดิมไว้ คือ กลุ่มที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่ยึดความมั่นคงและบูรณภาพทางการศึกษาเป็นหลัก หรือมีคุณลักษณะร่วมในการเป็น “กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง” ขณะที่กลุ่มต้องการให้เกิดการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาสู่การยอมรับและเคารพในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น มีแนวโน้มที่จะเป็นกลุ่มเดียวกันในฐานะ “กลุ่มคู่แข่งขัน” ไม่ว่าจะเพิ่งเกิดอำนาจต่อรองขึ้นมาใหม่หรือไม่ก็ตาม

● บทวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย กรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อช่วงชิงมุมมองด้านความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ กับมุมมองด้านมิติพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น

สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกันอย่างสลับซับซ้อนทั้งอุดมการณ์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม ตลอดจนความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเปราะบางโดยรวมค่อนข้างสูงแทบทุกมิติ ซึ่งหากย้อนกลับไปพิจารณาถึง ลักษณะประชากรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตามแนวคิดการกำหนดกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคม (Social Construction of Target Populations) สามารถแบ่งกลุ่มประชากรทางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับกรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อช่วงชิงมุมมองด้านความมั่นคงและ

บูรณภาพแห่งรัฐ กับมุมมองพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

(1) กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups) เป็นกลุ่มที่ยึดโยงคุณค่าหลักทางสังคม ซึ่งรัฐไทยยึดมั่นต่อมิติอธิปไตย ความมั่นคง การบูรณภาพแห่งดินแดน และความสงบสุขของสังคมเป็นหลัก ตัวแสดงในกลุ่มนี้ ได้แก่ ข้าราชการระดับสูงทั้งฝ่ายทหาร ตำรวจ และพลเรือน ตุลาการ ทหารที่เกษียณอายุราชการ ชนชั้นนำในกลุ่มอนุรักษ์นิยม กลุ่มพระสงฆ์ และจุฬาราชมนตรี

(2) กลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups) มีอำนาจทางการเมืองสูงในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง แต่ระดับกระบวนการสร้างทางสังคมเป็นลบ และเน้นการสร้างคุณค่าทางสังคม (Undeserving) ในกรณีนี้ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองรุ่นใหม่ที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 ที่มีความเข้มแข็งและมีแนวคิดมุ่งเน้นการตอบสนองทางนโยบายที่เอาใจประชาชนเป็นหลัก เช่น นักการเมืองในพรรคไทยรักไทย ชนชั้นนำในภาคประชาสังคม ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนาในชุมชน ครูสอนศาสนา เป็นต้น

(3) กลุ่มที่ต้องพึ่งพิง (Dependent Groups) ในที่นี้ คือ ผู้เขียนถือว่าประชากรที่ยากจนโดยส่วนใหญ่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังเป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพิง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองระดับชาติน้อย ประชากรส่วนใหญ่ยังมีความยากจนอยู่มาก ดังสังเกตได้จากรายได้ครัวเรือนอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยของรัฐทั้ง 3 จังหวัด กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2547 พบว่า รายได้ครัวเรือนต่อเดือนพื้นที่จังหวัดปัตตานีอยู่ที่ 9,702 บาท จังหวัดยะลา 10,018 บาท และจังหวัดนราธิวาส 7,603 บาท แต่รายได้ต่อครัวเรือนต่อเดือนในระดับที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศซึ่งอยู่ที่ระดับ 13,736 บาท ในแง่นี้ จึงมองเด็กใน

ฐานะกลุ่มผู้ที่ต้องพึ่งพิงรัฐเช่นเดียวกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครอง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559)

(4) กลุ่มผู้เบี่ยงเบน (Deviant Groups) ภายใต้มุมมองด้านความมั่นคง สามารถมองประชากรกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนหนึ่งที่มีความเปราะบางและสุ่มเสี่ยงต่อการหล่อหลอมและบ่มเพาะเพื่อพัฒนาไปสู่แนวร่วมผู้ก่อความไม่สงบในอนาคต ซึ่งแม้มีข้อถกเถียงอย่างมากเกี่ยวกับมุมมองต่อเด็กและเยาวชนในพื้นที่ โดยฝ่ายความมั่นคงมักมองว่าเด็กกลุ่มนี้มีความสุ่มเสี่ยงต่อการเป็นกลุ่มผู้เบี่ยงเบน (Deviant Groups) เพราะนอกจากเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองน้อย อยู่ในกระบวนการสร้างทางสังคมในเชิงลบ มีบางส่วนเข้าสู่ขบวนการแนวร่วมของกลุ่มก่อความไม่สงบในฐานะหน่วยรบลาดตระเวนขนาดเล็ก (Runda Kumpulan Kecil: RKK) โดยมีการใช้ปลูกฝังหลักคำสอนทางศาสนาที่ผิดและบิดเบือนประวัติศาสตร์ รวมทั้งใช้โรงเรียนสอนศาสนาเป็นพื้นที่บ่มเพาะทัศนคติและความรุนแรงเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ แต่อีกฝ่ายหนึ่ง มองว่า “เด็กเปรียบเหมือนผ้าขาว” ขึ้นอยู่กับการฟูมฟักและเสริมสร้างการเรียนรู้ แต่ปัญหาสำคัญของเด็กคืออยู่ในครอบครัวที่ส่วนใหญ่ยากจนและไร้อำนาจ จึงเข้าข่ายลักษณะกลุ่มที่ต้องพึ่งพิง (Dependent Groups) เสียมากกว่า ซึ่งรัฐต้องให้การสนับสนุนช่วยเหลือและเคารพสิทธิทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นไปพร้อมกัน

ทั้งนี้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในเวทีนโยบายการศึกษามีการถกเถียงถึง ***“แนวนโยบายการจัดการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เหมาะสม”*** อยู่บนสองแนวคิดหลักด้วยกัน คือ 1) แนวคิดว่าด้วยนโยบายการศึกษาเพื่อความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ 2) แนวคิดสนับสนุนพหุสังคมและวัฒนธรรม ซึ่ง

มักถูกมองว่าเป็นนโยบายที่ผ่อนปรน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2563) นโยบายทั้งสองชุดนี้ ต่างเชื่อว่าจะทำให้การศึกษานำไปสู่เป้าหมายการสร้างสันติสุขและการพัฒนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังนี้

(1) แนวคิดว่าด้วยนโยบายการศึกษาเพื่อความมั่นคงแห่งรัฐและการศึกษาเพื่อบูรณาภาพของชาติ เชื่อว่า การจัดระบบการศึกษาหรือการเรียนการสอนเป็น "กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Socialization)" ได้รับอิทธิพลและแบบแผนมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 การเรียนการสอนจะอาศัยการจัดระบบการศึกษาของชาติเป็นแบบแผนหลัก เพื่อผลิตซ้ำคุณค่าที่สังคมยอมรับให้แก่บรรดาผู้ที่จะเข้ารับการศึกษา ทั้งการปลูกฝังแนวความคิดเกี่ยวกับรัฐประชาชาติ ความภูมิใจในความเป็นชาติไทยของตน และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ (สุมินทร์ จุฑางกูร, 2529) เชื่อว่าการสร้างความคิดความเชื่อชุดเดียวกันภายในรัฐ จะนำไปสู่การยอมรับและสร้างสันติสุขให้กับพื้นที่ ไม่เกิดการแบ่งแยกต่อไป ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้กับเด็กและเยาวชน จึงควรลักษณะสนับสนุนการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) พร้อมกับยกระดับการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน (Formal education) ควรใช้แผนการศึกษาแห่งชาติและใช้ **"หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน"** ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ 5 วิชา ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ที่เหมือนกันในทุกภูมิภาค แต่ยอมผ่อนปรนให้มีการจัดการศึกษาภายใต้**หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเดิม** พ.ศ. 2546 ซึ่งกำหนดให้ระยะเวลาเรียนตลอดหลักสูตร 6 ปี ป. 1 ถึง ป. 6 มีการศึกษาไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ และสัปดาห์หนึ่งมีเวลาเรียน 2 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย และอาจเพิ่มเนื้อหาที่สนับสนุนการรวมชาติ

เป็นหนึ่งเดียวกัน ผ่านการสร้างจิตสำนึกและความรู้สึกร่วมกันในฐานะพลเมืองไทย

(2) แนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรมและยอมรับอัตลักษณ์ในการจัดการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีแนวคิดพื้นฐานที่สนับสนุนแนวคิดสังคมพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism) เกิดขึ้นเนื่องจากเดิมนโยบายของรัฐมีการกีดกันหรือการแบ่งแยกชนพื้นเมืองออกจากพื้นที่ทางสังคม ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมกระแสหลัก ครอบคลุมทั้งวิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ ภาษา ค่านิยม วัฒนธรรมย่อยต่าง ๆ ฯลฯ สำหรับรัฐชาติสมัยใหม่นั้น มโนทัศน์เรื่องของความหลากหลายในสังคมสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ต่างกับสังคมก่อนสมัยใหม่ กล่าวคือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมต้องดำเนินควบคู่ไปกับความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในสังคมตามหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช, 2552) ภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบในปี พ.ศ. 2547 ได้มีความพยายามนำแนวคิดการจัดการศึกษาภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรมมาปรับใช้ มีการจัดวางมาตรฐานการเรียนการสอน การจัดวางหลักสูตร การเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร ทรัพยากร และงบประมาณ ซึ่งรัฐบาลไทยมีความกระตือรือร้นอย่างมากหลังเกิดเหตุความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. 2547 ดังเห็นได้จากการกำหนดให้มี “แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ. 2548-2551” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549) โดยผลผลิตที่สำคัญ คือ ***“หลักสูตรอิสลามศึกษา พ.ศ. 2551”*** (หรือเรียกว่า หลักสูตรอิสลามแบบเข้ม) สำหรับนำไปใช้กับโรงเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีชั่วโมงเรียนวิชาด้านหลักคำสอนทางศาสนาอิสลามและภาษามลายูจาก 2 ชั่วโมง

เพิ่มขึ้นเป็น 8-10 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ส่วนกลุ่มสาระวิชาสามัญ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และสังคมศึกษา ซึ่งกลุ่มนี้เชื่อว่า การเพิ่มเนื้อหาทางศาสนาอิสลาม เป็นการที่รัฐไทยแสดงออกซึ่งการเคารพความแตกต่างและหลากหลายของวัฒนธรรมที่สะท้อนผ่านระบบการเรียนการสอน น่าจะมีนัยสำคัญต่อการเสริมสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เนื่องจากช่วยลดแรงกดดันและการต่อต้านอำนาจของรัฐได้ในระยะยาว ในทางปฏิบัติพบว่า มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรอิสลามศึกษา ซึ่งประกอบด้วย สาระอิสลามศึกษา สาระสังคมศึกษา (ประวัติศาสตร์อิสลาม/ท้องถิ่น) และภาษาอิสลาม (และเสริมด้วยภาษาอาหรับ) โดยมีการจัดการเรียนการสอนในภาคเช้าของทุกวันระหว่างเวลา 08.20-12.20 น. หรือคิดเป็น 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

กระบวนการต่อสู้เพื่อผลักดันนโยบายการศึกษาบนพื้นที่หลักสูตรการศึกษา หลังสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. 2547 หากวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework: ACF) จะพบว่า มุมมองของผู้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับข้อถกเถียงเหล่านี้ ปรากฏอยู่ในเวทีนโยบายด้านการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ในการเสริมสร้างความสงบสุขในพื้นที่ที่แท้จริงนั้น นโยบายการศึกษาในพื้นที่จะต้องตอบสนองต่อความมั่นคงแห่งรัฐ หรือพหุสังคมและวัฒนธรรมและอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นมากกว่ากัน เนื่องจากท้ายที่สุดแล้วผลลัพธ์ที่ได้ในการจัดการเรียนการสอนเด็กและเยาวชนในพื้นที่จะต้องถูกคาดหวังไม่เพียงแต่เฉพาะ “สันติสุข” อีกต่อไป แต่จะต้องนำมาสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของนักเรียนในการสอบวัดระดับใน

ระดับชาติ (National Test) ของนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาคอื่น ๆ ทุกรายวิชา (ยกเว้น วิชาอิสลามศึกษา) และยังส่งผลต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดแรงงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจที่ดียิ่งขึ้น อันนำมาสู่การลดโอกาสเข้าสู่ขบวนการก่อความไม่สงบในพื้นที่ประการหนึ่งด้วย

ดังนั้นหากพิจารณาตัวแสดงที่ Weible (2006) กล่าวถึงความเชื่อ (Belief) การกำเนิดขึ้นของแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ. 2548-2551 เป็นภาพสะท้อนระบบความเชื่อชั้นบนสุด (Upper-Tier) ที่เห็นว่าจำเป็นต้องมีการปรับสมดุลระหว่างมิติการเสริมสร้างความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐกับวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แต่กลับมีความเชื่อที่ต่อสู้ในระบบความเชื่อชั้นกลาง (Middle-Tier) ถูกจัดเป็นความเชื่อหลักทางนโยบาย (Policy Core Belief) ที่มีขอบข่ายครอบคลุมระบบย่อยของนโยบาย ทำให้เกิดการปะทะและช่วงชิงอำนาจในการกำหนดทิศทางว่า รัฐไทยควรให้น้ำหนักไปกับ “มิติความมั่นคงและบูรณาภาพ (Security/Integrity)” หรือ “มิติพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (Multicultural/Identity)” มากกว่ากัน

ในปี 2548 พบว่า พ.ต.ท.ดร. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้มอบหมายให้นายจาตุรนต์ ฉายแสง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ในการระดมความคิดเห็นจากภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมทั้งฝ่ายความมั่นคง นักการเมือง ข้าราชการที่กำกับดูแลนโยบายการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลจากสถานการณ์ความไม่สงบก่อให้เกิดความตื่นตัวในการนำเสนอนโยบายการศึกษาอย่างพรั่งพรูจากตัวแสดงที่หลากหลายอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ซึ่ง “ผลลัพธ์ทางนโยบาย (Policy Outcome)” คุณค่าของคำว่า “สมดุล (Balance)”

ระหว่างการต่อสู้ในมิติทั้งสองปรากฏในการจัดทำและปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ. 2548-2551 (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2563) ซึ่งทำให้เกิดลักษณะที่เป็น ระบบย่อยของนโยบาย (Policy Subsystem) อย่างน้อย 2 ระบบ เกี่ยวกับการผลักดันการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาในพื้นที่ ได้แก่

(1) ระบบย่อยที่มุ่งเน้นแผนการศึกษาชาติภายใต้การนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ต่อไป และเพิ่มเนื้อหาเพื่อสนับสนุนความมั่นคงแห่งรัฐมากขึ้น เพื่อป้องปรามการขยายตัวของแนวร่วมกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่ในอนาคต ตัวแสดงสำคัญ ได้แก่ ข้าราชการระดับสูงในกองทัพ ข้าราชการระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ ข้าราชการเขตพื้นที่การศึกษา (บางส่วน) เป็นต้น

(2) ระบบย่อยที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดรับกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ นักวิชาการศึกษาด้านศาสนาอิสลามและภาษามลายู และข้าราชการเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ (บางส่วน) ผู้แทนประชาชนระดับตำบล และภาคประชาสังคม เป็นต้น

ในเวทีสาธารณะทั้งที่รัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น มีการต่อสู้ทางความคิดของทั้งสองฝ่ายได้กล่าวหยิบยก ผลกระทบจากการตัดสินใจทางเลือกของนโยบายที่แตกต่างกัน ข้อสรุปที่ได้จากผู้ตัดสินใจนโยบาย คือ รัฐบาลในขณะนั้น คือ ***“แผนพัฒนาการศึกษาที่เน้นการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน โดยการปรับหลักสูตรในสถานศึกษาทุกประเภททุกสังกัดให้***

สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนทั้งไทยพุทธและมุสลิม ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนของสถานศึกษาทั้งด้านวิชาศาสนา ภาษาไทย และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ให้คนในพื้นที่ได้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อเอื้อต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” (สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และชื่นกนก โควินท์, 2562) นั่นหมายความว่า เครือข่ายพันธมิตรในระบบย่อยที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดรับกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นฝ่ายได้รับชัยชนะ และนำมาสู่การออกแบบและบังคับใช้ “หลักสูตรอิสลามศึกษา (แบบเข้ม) พ.ศ. 2551” และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มีการใช้อยู่ในโรงเรียนเอกชนอิสลามหลายแห่งเรื่อยมา จากข้อมูลล่าสุดพบว่า โรงเรียนเอกชนอิสลาม มีการนำหลักสูตรดังกล่าวไปปรับใช้และรับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ 447 แห่ง จากทั้งหมด 2,763 แห่ง (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2563)

ประเด็นที่น่าสนใจคือ แรงจูงใจ ระบบคุณค่าที่ยึดถือ และยุทธวิธีที่แต่ละกลุ่มนำมาใช้ในการสร้างพลังอำนาจต่อรองและกดดัน พบว่า มีความแตกต่างกัน ดังนี้ (1) ระบบย่อยที่มุ่งเน้นแผนการศึกษาชาติภายใต้การนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ต่อไป และเพิ่มเนื้อหาเพื่อสนับสนุนความมั่นคงแห่งรัฐมากขึ้น หากพิจารณาด้วยมุมมองทางเลือกเป็นเหตุเป็นผล (Rational-Choice) แรงจูงใจของตัวแสดงในกลุ่มนี้หมายถึงความสามารถในการยึดกุมอำนาจ ทรัพยากร แผนงาน และงบประมาณให้ถูกกำหนดไว้ที่ส่วนกลางและการมีส่วนร่วมจากโครงสร้างส่วนบนเป็นหลัก ภายใต้มุมมองเชิงคุณค่าแบบรัฐนิยม (Statism) มุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง (Centralization) ยุทธวิธีการรวมตัวของกลุ่มนี้ มุ่งเน้นการทำงานบนฐานโครงสร้างและระบบราชการที่กุมสภาพความได้เปรียบมาอย่างยาวนาน สามารถนำแนวคิดรัฐราชการ

(Bureaucratic Polity) ได้อย่างชัดเจน (2) ระบบย่อยที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดรับกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย นักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่ นักวิชาการศึกษาด้านศาสนาอิสลามและภาษามลายู และข้าราชการเขตพื้นที่การศึกษาในพื้นที่ (บางส่วน) ผู้แทนประชาชนระดับตำบล และภาคประชาสังคม เป็นต้น หากพิจารณาแรงจูงใจของผู้คนในกลุ่มนี้ คือ โอกาสในการจัดสรรทรัพยากรและอำนาจจากรัฐมาสู่กลุ่มตนและมีอำนาจตัดสินใจต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาในระดับที่มากขึ้น ภายใต้มุมมองเชิงคุณค่าแบบยึดท้องถิ่นนิยม (Localism) และสัมพันธ์กับหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ยุทธวิธีการรวมกลุ่มของตัวแสดงในกลุ่มนี้ คือ การสร้างตัวแทนนโยบาย (Policy Broker) และสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับพรรคการเมืองในรัฐบาลเป็นหลัก บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนระหว่างพรรคการเมืองและนักการเมือง กับมวลชนในพื้นที่ สามารถนำแนวคิดผสานประโยชน์ได้อย่างชัดเจน ในความเป็นจริงแล้ว ทั้งสองกลุ่มระบบย่อยนี้ต่างต่อสู้แย่งชิงความได้เปรียบมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน เพียงแต่ที่ผ่านมาพบว่ากลุ่มระบบย่อยแรกมีพลังอำนาจในการกดทับมากกว่า เนื่องจากที่ผ่านมาอำนาจการปกครองและจัดการศึกษาของไทยมีแนวโน้มผูกขาดไว้ที่ส่วนกลาง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการต่อสู้ในเครือข่ายพันธมิตรระหว่างกลุ่มที่ยืนยันแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ กับกลุ่มที่ต้องการแนวทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการยอมรับพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น ที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับการอธิบายถึงแนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมของกลุ่มประชากรเป้าหมายทางนโยบายอย่างชัดเจน กล่าวคือ ตัวแสดงสำคัญ (Key Actors) ที่อยู่ในกลุ่มระบบย่อยที่มุ่งเน้นแผนการศึกษาชาติภายใต้

การนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้ต่อไปและเพิ่มเนื้อหาเพื่อสนับสนุนความมั่นคงแห่งรัฐมากขึ้น มีแนวโน้มที่มาจากกลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups) เช่น ผู้นำในกองทัพ ข้าราชการระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ และข้าราชการเขตพื้นที่การศึกษาจากส่วนกลาง ขณะที่กลุ่มที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดรับกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นกลุ่มพลังที่มีแนวโน้มท้าทายอำนาจของกลุ่มแรกในฐานะ กลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups) เช่น ผู้นำท้องถิ่น ผู้แทนภาคประชาสังคม ผู้นำศาสนาและครูสอนศาสนา รวมทั้งนักวิชาการศาสนาอิสลามที่เข้ามามีบทบาทในกระบวนการสร้างหลักสูตรในระยะต่อไป ที่สำคัญคือ ตัวแสดงแต่ละกลุ่มมีแนวโน้มพฤติกรรมดังที่ Weible (2006) ตั้งสมมติฐานระดับจุลภาค (Micro-Level) หรือปัจเจกบุคคลที่มีทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ อาชีพ และความเชี่ยวชาญของตน

นอกจากนี้ข้อสังเกตที่น่าสนใจยังพบว่า การเข้ามามีอิทธิพลของกลุ่มนี้มีมากขึ้นและได้รับการยอมรับข้อเสนอทางนโยบายจากผู้มีอำนาจตัดสินใจ (Policy Decision Maker) ภายหลังจากเกิดสถานการณ์ความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา และกลุ่มนี้ยังถือเป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นถือเป็นกลุ่มที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองน้อยไม่ได้เป็นผู้ถือครองทรัพยากรและคุณค่าหลักที่สังคมไทยยึดถือ ขณะเดียวกันผู้มีอำนาจจำเป็นต้องยอมรับแนวทางการศึกษาที่เพิ่มโอกาสในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่นจังหวัดชายแดนภาคใต้มากขึ้น อย่างน้อยเพื่อให้กลไกของรัฐสามารถกำกับดูแลและลดโอกาสการบ่มเพาะและกล่อมเกลาเด็กและเยาวชนจากฝ่ายตรงข้ามได้ในระดับหนึ่ง แสดงให้เห็นว่า มุมมองด้านการบูรณภาพ (Integrity) สำหรับผู้มีอำนาจตัดสินใจทางนโยบายนั้น อาจ

ทำได้ในลักษณะของการประนีประนอมหรือผ่อนปรนจากรัฐ โดยไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นไปที่มิติความมั่นคงเพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2562 ได้เกิดข้อท้าทายสำคัญอีกครั้งในแวดวงของผู้กำหนดนโยบายและนักวิชาการศึกษา ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ตั้งแต่มีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาแบบเข้ม พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา มิได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตามที่คาดหวังมากนัก โดยอ้างอิงถึง ผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่า ณ ปี พ.ศ. 2561 นักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีระดับค่าเฉลี่ยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรวมของประเทศอย่างชัดเจน โดยนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 43.14 คะแนน แต่นักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่เพียง 34.08 คะแนน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ทั่วประเทศมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 37.50 คะแนน แต่นักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 37.72 คะแนน และมีเพียงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่นักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ค่าเฉลี่ยสูงกว่าค่าเฉลี่ยทั่วประเทศเพียงเล็กน้อย โดยค่าเฉลี่ยคะแนนทั่วประเทศอยู่ที่ 33.41 ส่วนนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 35.51 คะแนน ยิ่งไปกว่านั้น ผลการทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562a) ซึ่งเป็นผลการทดสอบความสามารถพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ หรือความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในความสามารถ 3 ด้าน คือ ด้านภาษา การคำนวณ และการใช้เหตุผล ผลการทดสอบพบว่า ค่าเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2561 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งประเทศอยู่ที่ 49.48 คะแนน แต่นักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีค่าเฉลี่ยเพียง 36.69 คะแนน เท่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562b) แต่ในขณะเดียวกันสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ได้ลดลงเป็นลำดับ

ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่า ในอนาคตมีแนวโน้มที่การพัฒนาและปฏิรูปการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจเกิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายตามความเชื่อทางนโยบายที่สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันเป็นอย่างน้อย ได้แก่ หนึ่ง กลุ่มพันธมิตรที่สนับสนุนหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ สอง กลุ่มพันธมิตรที่สนับสนุนหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น และสาม กลุ่มพันธมิตรที่มุ่งเน้น **"การศึกษาเพื่อการศึกษา"** ซึ่งเป็นกลุ่มที่จะเกิดขึ้นมาใหม่และท้าทายความเชื่อหลักของสองกลุ่มแรก กลุ่มที่สามนี้ จะพยายามผลักดันหลักสูตรที่สร้างมาตรฐานใหม่ โดยให้น้ำหนักกับการยกระดับหลักสูตรสู่มาตรฐานความสากลและโอกาสในการสร้างงานสร้างอาชีพที่สอดรับกับบริบทและนโยบายการพัฒนาในพื้นที่เป็นหลัก และตั้งคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมในการสอบแข่งขันระดับชาติ สำหรับนักเรียนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า ยังมีความจำเป็นและเหมาะสมหรือไม่ หรือควรเพิ่มเงื่อนไขสนับสนุนบางประการเป็นกรณีพิเศษที่แตกต่างไปจากภูมิภาคอื่น ๆ (เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ยืดหยุ่นผ่อนปรนสำหรับนักเรียนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีโอกาสเข้าสู่ระบบการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือกำหนดโควตาเป็นกรณีพิเศษเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าสู่สถาบันอุดมศึกษาชั้นนำ ฯลฯ) มากกว่าการพยายามเอาชนะบนข้อถกเถียงเดิมที่ว่า รัฐไทยควรให้ความสำคัญกับมิติความมั่นคงหรืออัตลักษณ์ท้องถิ่นมากกว่ากันดังที่ผ่านมา

จากปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น จึงนำมาสู่การตอบคำถามที่ว่า แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบายสามารถมีส่วนช่วยในการอธิบายมุมมองการต่อสู้ทางการเมืองในเวทีนโยบายผ่าน การแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายของสังคมออกเป็น 4 กลุ่ม ดังที่ Schneider และ Ingram ให้ข้อเสนอได้ หรือไม่ อย่างไร? ผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ ช่วยยืนยันว่า แนวคิดเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย (Advocacy Coalition Framework: ACF) สามารถ

นำมาช่วยในการวิเคราะห์ให้เห็นตัวแสดงสำคัญในฐานะตัวแทน (Agents) ของกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบายได้ เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้เป็นผู้นำที่มีทุนทางสังคม ทุนสัญลักษณ์ เป็นตัวแทนความคาดหวังของกลุ่มเป้าหมายทางสังคมนโยบายแต่ละกลุ่ม แต่ข้อสังเกตในครั้งนี้พบว่า ระบบย่อยของกลุ่มที่สนับสนุนนโยบายการศึกษาที่มุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดรับกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในความเป็นจริงแล้วมีความพยายามขับเคลื่อนผลักดันหลักสูตรการเรียนการสอนอิสลามแบบเข้มมาก่อนหน้านี้ แต่สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปี พ.ศ. 2547 ได้กลายเป็นเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบัน หรือหัวเลี้ยวหัวต่อ (Critical Juncture) ซึ่งเปิดพื้นที่ทางนโยบายและอำนาจต่อรองในเวทีนโยบายให้กลุ่มนี้มีอำนาจต่อรองกับรัฐในระดับที่สูงขึ้นได้อย่างมีนัยสำคัญ

บทสรุป และข้อค้นพบ

การศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบาย กับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย กรณี การต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาเพื่อช่วงชิงมิติความมั่นคงและบูรณภาพแห่งรัฐ กับพหุวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่น พบว่า การแบ่งกลุ่มประชากรเป้าหมายทางนโยบาย สามารถช่วยอธิบายการต่อสู้ระหว่างเครือข่ายพันธมิตรนโยบายที่แข่งขันกันได้ กล่าวคือ ผลการศึกษาพบว่า

กลุ่มที่มีความได้เปรียบสูง (Advantaged Groups) และกลุ่มคู่แข่งขัน (Contender Groups) เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อการผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบายของรัฐ และยังสามารถระบุถึงแนวโน้มการรวมตัวของกลุ่มพันธมิตรเพื่อ

รวมพลังและผลักดันข้อเสนอของกลุ่มของตนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแปลงความเชื่อของตัวแสดงโดยรวมภายในระบบย่อยในกลุ่มเดียวกัน ในกรณีนี้ระบบความเชื่อชั้นกลาง เป็นความเชื่อหลักทางนโยบาย (Policy Core Belief) ที่แตกต่างกัน นำไปสู่แนวโน้มการจำแนกการให้คุณค่าและความเชื่อของกลุ่มที่แตกต่างกัน 2 กลุ่ม รวมถึงการสร้างพันธมิตรเพื่อผลักดันนโยบายตามความเชื่อของกลุ่มตน ได้แก่

กลุ่มแรก เครือข่ายพันธมิตรนโยบายที่สนับสนุนหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นความมั่นคงและการสร้างบูรณภาพร่วมกันของรัฐไทย ตัวแสดงภายในเครือข่ายมักเป็นกลุ่มที่ยึดมั่นต่ออุดมการณ์ของรัฐ เช่น อธิปไตย ความมั่นคง บูรณภาพแห่งดินแดน และกระบวนการสร้างสำนึกความเป็นพลเมืองไทย ให้เกิดขึ้นเช่นเดียวกันภูมิภาคอื่น ๆ ตัวแสดงกลุ่มนี้ ได้แก่ ผู้นำกองทัพ ข้าราชการทหาร ตำรวจ และพลเรือน กลุ่มอนุรักษ์นิยมในกรุงเทพฯ และข้าราชการระดับสูงด้านการศึกษาจากรัฐส่วนกลาง ตัวแสดงกลุ่มนี้ยึดคุณค่าแบบรัฐนิยม (Statism) พยายามยึดกุมสภาพความได้เปรียบจากความเป็นรัฐราชการที่ถือทรัพยากรและอำนาจไว้ที่ส่วนกลางร่วมกัน

กลุ่มที่สอง เป็นเครือข่ายพันธมิตรที่พยายามเข้ามาผลักดันการเปลี่ยนแปลงและปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนให้รัฐปรับเปลี่ยนและยอมรับอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ผู้นำทางศาสนา ครูสอนศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำภาคประชาสังคม และนักวิชาการศึกษาด้านอิสลาม เป็นต้น กลุ่มที่สองนี้ เดิมถือเป็นกลุ่มพึ่งพิง คือเป็นส่วนหนึ่งของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่หลังเหตุการณ์ความรุนแรงปี พ.ศ. 2547 ได้ขยับตนเองเสมือนหนึ่งเป็นกลุ่มคู่แข่งขัน (ใหม่) (New-Contender Groups) ที่สามารถเอาชนะข้อท้าทายของกลุ่มแรกได้สำเร็จ นำมาสู่การที่ผู้มีอำนาจตัดสินใจหรือรัฐบาล จำต้องร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา

(แบบเข้ม) พ.ศ. 2551 ออกมาประกาศใช้อย่างเป็นทางการ กลุ่มนี้ยึดถือคุณค่าแบบท้องถิ่นนิยม (Localism) สร้างพันธมิตรกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในลักษณะการสนับสนุนของมวลชนแลกกับการกระจายอำนาจและทรัพยากร

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ การก้าวเข้ามามีอำนาจและอิทธิพลในเวทีนโยบายการศึกษาของประเทศมากขึ้นของกลุ่มคู่แข่งขันใหม่ที่ถูกมองว่าเป็นตัวแทนของประชาชนชาวมลายูในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เกิดขึ้นหลังสถานการณ์ความรุนแรงในปี พ.ศ. 2547 ส่งผลให้รัฐบาลจากผู้มีอำนาจส่วนกลางของรัฐไทยที่เดิมมุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจทางการศึกษา จำต้องกระจายอำนาจทางการศึกษาและยอมรับความเป็นพหุสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จึงถือเป็นตัวแปรเชิงพลวัต (External System Events) ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจของตัวแสดงในระบบเวทีนโยบายการศึกษาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างชัดเจน

• • •

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา*. กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารอัดสำเนา).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). *แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อสร้างสันติสุข พ.ศ. 2548-2551*. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ. (เอกสารอัดสำเนา)

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562a). *การเปรียบเทียบผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารอัดสำเนา).

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562b). *การเปรียบเทียบผลการทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานของผู้เรียนระดับชาติ (NT) ของนักเรียนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้*. สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (เอกสารอัดสำเนา).

ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. (2552). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม: จากหลอมรวมเป็นหนึ่ง สู่ผสมผสานพันทาง. *รวมบทความอภิปรายและบทความวิจัยจากการประชุมระดับชาติ.* คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สำนักงานพิมพ์วิภาษา.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2563). *รายงานขั้นต้น (Inception Report) เรื่อง การทบทวนนโยบายและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้.* จัดทำโดย คณะอนุกรรมาธิการพิจารณาศึกษาการป้องกันและแก้ไขปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งการรักษาความมั่นคงและการปกป้องผลประโยชน์ของชาติทั้งทางบกและทางทะเล, คณะกรรมาธิการทหารและความมั่นคงแห่งรัฐ วุฒิสภา, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). “รายได้รายจ่ายครัวเรือน และจำนวนครัวเรือน: ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือน จำแนกตามภาค และจังหวัด: ทั่วราชอาณาจักร ภาค จังหวัด”. *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน.* สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. สืบค้น 24 มกราคม 2564, จาก http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries11.html.

สุภาค์พรรณ ตั้งตรงไพโรจน์ และชื่นกนก โควินท์. (2562). การเมืองกับนโยบายการศึกษา: กรณีแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อสร้างสันติสุข ปี พ.ศ. 2548-2551. *วารสารเอเชียปริทัศน์, 39 (2), 135-157.*

สุมินทร์ จุฑางกูร. (2529). *การกล่อมเกลาทางการเมืองโดยใช้แบบเรียนหลวงเป็นสื่อในสมัยรัชกาลที่ 5.* (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะรัฐศาสตร์

Kreitzer, R. J. and Smith, C. W. (2018). Reproducible and Replicable: An Empirical Assessment of the Social Construction of Politically Relevant Target Groups. *Political Science & Politics,* Volume 51, Issue 4, October 2018, pp. 768-774.

Sabatier, P. A. and Weible, C.M. (2007). *The Advocacy Coalition Framework: Innovations and Clarifications. In Theories of the Policy Process*. Paul A. Sabatier, ed. Boulder, CO: Westview Press.

Sabatier, P.A. and Jenkins-Smith, H.C. (1999). *The Advocacy Coalition Framework: An Assessment. In Theories of the Policy Process*, in P.A. Sabatier (ed.), Theories of the Policy Process, Boulder, CO: Westview Press, pp. 117-166.

Schneider, A. and Ingram, H. (1993). Social Construction of Target Populations: Implications for Politics and Policy. *The American Political Science Review,* Vol. 87, No. 2 (Jun., 1993), pp. 334-347.

Weible, C. M. (2006). An Advocacy Coalition Framework Approach to Stakeholder Analysis: Understanding the Political Context of California Marine Protected Area Policy. *Journal of Public Administration Research and Theory,* Volume 17, Issue 1, 1 January 2007.

Weible, C., P. Sabatier, and K. McQueen. (2009). Themes and Variations: Taking Stock of the Advocacy Coalition Framework. *Policy Studies Journal,* 37(1): 121-141.

• • •

5

การก่อตัวของวัฒนธรรม กระแสเคป๊อปและสินค้าวัฒนธรรม ในฐานะอาวุธทางการเมือง

The Emergence of South Korean Pop Culture and Cultural Products as Political Weapon

อภัสณา อัศวรังสิตแสง[1]
Apasana Ausavarangsitsang

รับบทความ 19 มีนาคม 2563 แก้ไขบทความ 16 มิถุนายน 2564 ตอบรับบทความ 30 มิถุนายน 2564

1 นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ภาคปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4th year student in major Government, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University
Corresponding author e-mail: filmapasana@gmail.com

บทคัดย่อ

การส่งออกสินค้าเชิงวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีใต้ได้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในปัจจุบัน กระแสฮันรยู (Hallyu) และวัฒนธรรมเคป๊อปได้รับความนิยมไปทั่วโลก ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมบันเทิงของประเทศเกาหลีใต้กลายเป็นอุตสาหกรรมส่งออกสินค้าเชิงวัฒนธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสเคป๊อบ (K-Pop Wave) การเติบโตของกระแสเคป๊อปได้แพร่กระจายกลายเป็นสินค้าส่งออกที่ได้เปลี่ยนวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีใต้ให้กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) โดยฝังวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีใต้เข้าไปในสินค้าและบริการต่าง ๆ กลายมาเป็นการส่งออกสินค้าวัฒนธรรม (Cultural Products) ที่หลอมรวมวัฒนธรรมความเป็นชาติเกาหลีเข้าไปโดยปริยาย กระแสเคป๊อปที่กำลังเติบโตในปัจจุบันนั้นได้ถูกสั่งสมและหลอมรวมผสมผสานระหว่างความเป็นนานาชาติให้เข้ากับความเป็นชาติเกาหลีเพื่อการส่งออกซึ่งได้กลายมาเป็นสินค้าประจำชาติ (National Branding) จากการการพัฒนาภายในอุตสาหกรรมรวมไปถึงสนับสนุนจากรัฐบาลเกาหลีใต้

รัฐบาลเกาหลีได้มองเห็นความสำเร็จของกระแสเคป๊อปและได้ใช้ประโยชน์ทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จนี้เพื่อส่งเสริมตราสินค้าเกาหลี โดยรัฐบาลเกาหลีใต้ได้มีการสนับสนุนการส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะในวงการอุตสาหกรรมเคป๊อปอย่างจริงจัง การผูกโยงสายสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและอุตสาหกรรมเคป๊อปได้ทำให้ทั้งสององค์ประกอบใกล้ชิดกันมากขึ้นและทำให้อุตสาหกรรมเคป๊อปกลายเป็นสินค้าวัฒนธรรมอันดับต้น ๆ ในการแสดงออกถึงความเป็นเกาหลีในสายตาทั่วโลก แม้ว่าการสนับสนุนจากรัฐบาล

จะช่วยให้อุตสาหกรรมเคป๊อปเติบโตได้เป็นอย่างดี แต่ทว่าการสนับสนุนดังกล่าวทำให้สินค้าเคป๊อปกลายมาเป็นอาวุธทางวัฒนธรรม (Cultural Weapon) ที่มักจะถูกใช้ในทางการเมือง ผ่านการใช้วัฒนธรรมเคป๊อปนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชาติเกาหลีเพื่อสนับสนุนการดำเนินนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายต่างประเทศที่ศิลปินเคป๊อปมักถูกใช้เป็นสินค้าของการทูตทางวัฒนธรรม (Cultural Diplomacy) ทำให้กลายเป็นเป้าสายตาของการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศและกลายเป็นสินค้าเปราะบางที่ถูกเพ่งเล็งเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ

คำสำคัญ:

กระแสเคป๊อบ อาวุธทางวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรม สินค้าประจำชาติ กระแสฮันรยู

Abstract

The export of South Korea's cultural products has been very successful. Hallyu and K-pop culture are popular all over the world, making the entertainment industry in South Korea a rising star. South Korea's entertainment industry has become a cultural export product, especially K-Pop Wave. The growth of K-pop has spread as an export product that has transformed South Korea's culture into "Cultural Capital" by embedding South Korean culture into different products and services. Today's growing K-pop trend has been merged between internationality and Korean nationality, which has become a "National Branding" thanks to its industry-wide development and support from its government.

The Korean government has seen the success of the K-pop trend and has made use of this successful culture to promote Korean brands. The South Korean government has vigorously supported the export of cultural products. The ties between the government and the K-pop industry have brought these two elements closer and made the K-pop industry to be one of the top cultural products for expressing Korean presence to the world. While government support has helped the K-pop industry thrive,

such support has made K-pop a cultural weapon. As the Korean government supports the K-pop industry and uses K-pop trends as a means of building international ties, the K-pop industry has become the main target of other countries to pressure and be used as a tool for political bargaining.

Keywords:

K–Pop Wave, Cultural Weapon, Cultural Capital, National Branding, Hallyu

บทนำ

กระแสเคป๊อปและวัฒนธรรมเคป๊อปเติบโตขึ้นอย่างก้าวกระโดดในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมาซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จของอุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลีใต้ที่สามารถยืนหยัดและมีชื่อเสียงไปทั่วโลกได้อย่างภาคภูมิใจ ความสำเร็จของอุตสาหกรรมเคป๊อปที่เกิดขึ้นไม่เพียงแค่ธุรกิจสื่อบันเทิงที่ได้ลงทุนและผลักดันตนเองเพียงเท่านั้น แต่รัฐบาลเกาหลีใต้ก็ได้มีการสนับสนุนและดำเนินนโยบายทางด้านวัฒนธรรมอย่างจริงจังซึ่งเพิ่มความเข้มข้นขึ้นตามลำดับของความสำเร็จของอุตสาหกรรมเคป๊อป ในปัจจุบันรัฐบาลเกาหลีใต้ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมเคป๊อปอย่างจริงจัง โดยมีการจัดตั้งแผนงานและองค์กรหลายหน่วยงานขึ้นมาเพื่อสร้างการเติบโตของกระแสเคป๊อปและสร้างวัฒธรรมเคป๊อปขึ้นเป็นสินค้าประจำชาติ แม้จะถือเป็นก้าวสำคัญที่ดีทางการเมืองในการส่งออกวัฒนธรรมประจำชาติและตราสินค้าประจำชาติได้อย่างประสบความสำเร็จ แต่มีงานวิจัยหลายชิ้นที่เกิดการโตแย้งว่าการที่รัฐบาลเกาหลีสนับสนุนวงการอุตสาหกรรมเคป๊อปนั้นมีคุณหรือโทษมากกว่ากัน เนื่องจากการยกระดับให้สินค้าเคป๊อปกลายเป็นตัวแทนอัตลักษณ์และสินค้าประจำชาติได้นำอุตสาหกรรมเคป๊อปเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองทำให้สินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลีกลายเป็นเป้าหมายที่ง่ายสำหรับการคว่ำบาตรในช่วงที่มีข้อพิพาททางการเมืองระหว่างประเทศและทำให้วงการอุตสาหกรรมเคป๊อปได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายทางการเมืองทั้งในและต่างประเทศ

ภายในบทความชิ้นนี้พยายามทำความเข้าใจถึงกระบวนการการก่อตัวของกระแสเคป๊อปและกระบวนการการพัฒนากระแสเคป๊อปและการกระบวนการการเปลี่ยนวัฒนธรรมเคป๊อปเข้าสู่สินค้า จากนั้นจะอธิบายถึงการสนับสนุนของรัฐบาลและความเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลและอุตสาหกรรมเคป๊อป ซึ่งได้ทำให้สินค้าเคป๊อปและวัฒนธรรมเคป๊อปถูกนำมาใช้เป็นตราสินค้าประจำชาติ

ในที่สุด การยกตัวอย่างและการอธิบายในบทความนี้พยายามที่จะสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและอุตสาหกรรมเคป๊อปที่ถูกดึงเข้ามาให้ใกล้ชิดกันมากขึ้นผ่านการสนับสนุนทางวัฒนธรรมและการดึงอุตสาหกรรมเคป๊อปเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองผ่านการดำเนินนโยบายของรัฐ บทความนี้ไม่ได้พยายามสื่อว่าการที่รัฐเข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมเคป๊อปนั้นนำไปสู่โทษแต่อย่างไร เพียงแต่พยายามที่จะศึกษากระบวนการการก่อตัวของกระแสเคป๊อปที่ถูกนำใช้ในฐานะอาวุธทางวัฒนธรรมในพื้นที่ทางการเมืองในที่สุด

● พัฒนาการของกระแสฮันรยูและกระแสเคป๊อป

กระแสเคป๊อปสมัยใหม่ (Modern K-pop) ได้เริ่มก่อตัวจากการพัฒนาในช่วงต้น 1990-2000 โดยในปี 1992 ได้ถือเป็นการออกเพลงแรกของวงซอ แทจี แอนด์ บอยส์ (Seo Taiji and Boys) ทริโอสัญชาติเกาหลีใต้ออกอัลบั้มแรกโดยมีแนวเพลงที่ผสมผสานระหว่างเนื้อเพลงภาษาอังกฤษ การเต้น และฮิปฮอป (Hip Hop) เข้าไว้ด้วยกันซึ่งได้รับความสนใจอย่างล้นหลามภายในประเทศและถือเป็นต้นแบบให้แก่อุตสาหกรรมเพลงเกาหลีอีกด้วย ดนตรีป๊อปสไตล์ตะวันตกที่เข้ากับเนื้อร้องเป็นภาษาเกาหลีของวงซอ แทจี แอนด์ บอยส์นั้นแปลกใหม่กว่ามาตรฐานทางวัฒนธรรมในวงการอุตสาหกรรมเพลงเกาหลีในสมัยนั้นที่นิยมเพลงที่ได้รับอิทธิพลจากเพลงพื้นบ้านของประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศญี่ปุ่น (Vincent, 2019) การสร้างความแปลกใหม่นี้ได้สร้างจุดเปลี่ยนที่สำคัญให้แก่วงการเคป๊อปในช่วงถัดมาที่นิยมสร้างในลักษณะที่มีการเต้น ผสมผสานการแร็ป (Rap) เข้าไว้ด้วย ในช่วงปลาย 1990 วัฒนธรรมเคป๊อปได้ปรับใช้รูปแบบของบอยแบนด์ (Boyband) และ เกิร์ลกรุ๊ป (Girl group) ที่มีการฝึกซ้อมให้แสดงอย่างพร้อมเพรียงกันโดยบริษัทต้นสังกัด โดยมีการสร้าง

ภาพลักษณ์เพื่อให้ถูกใจแฟน ๆ และสร้างความสัมพันธ์กับผู้สนับสนุน และเปิดตัวการแสดงพร้อมท่าเต้นที่มีการออกแบบมาเป็นอย่างดี เสื้อผ้าที่มีการผสมผสานให้เข้ากับศิลปินและคอนเซ็ปต์ รวมไปถึงวิธีการเข้าหาแฟนคลับ โดยในช่วงนี้มีบริษัทยักษ์ใหญ่ 3 บริษัทของเกาหลีที่ได้ผลิตศิลปินเข้าสู่วงการเคป๊อปอย่างเต็มรูปแบบ ได้แก่ SM Entertainment, YG Entertainment และ JYP โดยเฉพาะเมื่อ SM Entertainment ได้สร้างบอยแบนด์ 'H.O.T.' ที่เปิดตัวในปี 1996 ที่ปูทางรูปแบบการผลิตศิลปินในรูปแบบในแนวทางของอุตสาหกรรมเคป๊อปในเวลาต่อมา (Vincent, 2019)

ในช่วงดังกล่าวกระแสวัฒนธรรมเคป๊อปนั้นได้แพร่เข้าสู่ประเทศรอบข้างเชิงภูมิศาสตร์จากการพัฒนาแนวนโยบายวัฒนธรรมที่เน้นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในช่วงรัฐบาลของคิม แดจุง (Kim Dae Jung) ได้นำไปสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับรัฐรอบข้างอย่างเช่น ประเทศญี่ปุ่น ที่ได้มีการเปิดรับภาพยนตร์ หนัง และสื่ออื่น ๆ ของประเทศญี่ปุ่นเข้ามา (Vincent, 2019) ซึ่งได้แลกเปลี่ยนกับการส่งออกวัฒนธรรมเกาหลีและกระเพลงเคป๊อปไปยังประเทศญี่ปุ่นเช่นกัน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า กระแสวัฒนธรรมของเกาหลีใต้ได้แพร่ขยายไปยังประเทศเพื่อนบ้านจากความสะดวกทางการแลกเปลี่ยนในเชิงภูมิศาสตร์โดยเริ่มจากประเทศใกล้เคียงอย่างประเทศจีนและประเทศญี่ปุ่นก่อน การเปิดใช้นโยบายการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมดังกล่าวตอบรับกับการพัฒนาทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตที่ได้เข้ามาในช่วงต้นปี 2000 ซึ่งได้ช่วยขับเคลื่อนผลักดัน และสนับสนุนวงการอุตสาหกรรมเคป๊อปให้เชื่อมโยงกับโลกข้างนอกอย่างง่ายดายมากยิ่งขึ้น แพลตฟอร์มออนไลน์ได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดดตอบรับกับโครงสร้างพื้นฐานทางอินเทอร์เน็ตที่มีการพัฒนาในประเทศเกาหลีใต้ในขณะนั้นซึ่งช่วยสร้างเสริมขีดศักยภาพของกระแสเคป๊อปในช่วงตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา

กระแสฮันรยู โดยเฉพาะกระแสวัฒนธรรมเคป๊อปได้กลายเป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ทั่วทวีปเอเชีย โดยเริ่มจากการพัฒนางานเพลงและได้พัฒนาไปสู่แนวเพลงในที่สุด ส่งผลให้ GDP (Gross Domestic Product) ของประเทศเกาหลีใต้เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.2 ในปี 2004 และช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเกาหลีใต้อย่างก้าวกระโดด ในช่วงนี้กลุ่มศิลปินไอดอล K-Pop ต่าง ๆ เช่น TVXQ, Super Junior, Big Bang, 2NE1, Beast, Girls' Generation, 2PM และ Wonder Girls ครองตลาดเพลงป๊อปทั่วเอเชีย ตัวอย่างเช่น TVXQ ที่มีทัวร์คอนเสิร์ตทั้งหมด 65 ครั้งในประเทศญี่ปุ่น นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2006-2012 มีผู้เข้าชมมากกว่า 700,000 คนและมียอดขายอัลบั้มกว่า 6.3 ล้านอัลบั้ม ขณะเดียวกันในช่วงปลายปี 2009 Wonder Girls ได้กลายเป็นกลุ่มศิลปินเกาหลีกลุ่มแรกที่เข้าสู่ Billboard Hot 100 chart ด้วยเพลง "Nobody" (ธีร์จุฑามาศประสิทธิ์, 2020) ในช่วงนี้ศิลปินในแต่ละวงนั้นได้สร้างคอนเซ็ปต์ของวงและสมาชิกศิลปินที่แตกต่างกันไปทำให้แต่ละวงมีจุดขายเป็นของตนเอง โดยมักจะปล่อยเพลงออกมาเป็นช่วง ๆ และมีคอนเซ็ปต์ย่อยของการออกเพลง (Come back) ที่แตกต่างกันไป

กระแสวัฒนธรรมเคป๊อปได้ก้าวเข้าสู่สายตาผู้คนระดับโลกอย่างชัดเจนจาก เพลง Gangnam Style ของ Psy ศิลปินในค่าย YG Entertainment ที่ได้เปิดตัวในปี 2012 Gangnam Style กลายเป็นเพลงเกาหลีเพลงแรกที่ขึ้นอันดับหนึ่งใน the British Official Singles Chart และได้อันดับสองใน Billboard's Hot 100 ของประเทศอเมริกาหลังจากเพลง Nobody ซึ่งได้สร้างปรากฏการณ์ที่สะเทือนวงการเคป๊อปเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นในปี 2017 ศิลปินกลุ่มชายวง BTS ก็ได้สร้างปรากฏการณ์ใหม่อีกครั้งโดยได้เจาะเข้าไปสู่ตลาดเพลงอันดับหนึ่งของโลก อย่างตลาดเพลงอเมริกาได้สำเร็จ ซึ่งเพลง Tear ขึ้นอันดับ 1 บนชาร์ต Billboard 200 สร้างประวัติศาสตร์เป็นศิลปิน

เกาหลีรายแรกที่ติดอันดับ 1 ของชาร์ตนี้ ในปี 2019 BTS ยังทำสถิติพาผลงานเพลง 3 อัลบั้มขึ้นอันดับ 1 ของชาร์ต Billboard 200 ภายในระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเป็นศิลปินรายแรกที่ทำได้ นับตั้งแต่ที่ The Beatles ทำสถิติไว้เมื่อช่วงปี 1995-1996 (ประชาไท, 2020) ซึ่งได้ยกระดับวงการอุตสาหกรรมเคป๊อปเข้าสู่ระดับโลกและพัดพากระแสวัฒนธรรมเคป๊อปเข้าสู่ตะวันตกได้อย่างเต็มรูปแบบ ความสำเร็จของวง BTS กลายเป็นหมุดหมายสำคัญของพัฒนาการกระแสเคป๊อปในการพัฒนาไปสู่ระดับโลกมากขึ้น โดยเฉพาะตลาดเพลงอเมริกาซึ่งกินส่วนแบ่งตลาดเพลงในใหญ่ที่สุดในโลกและมีสัดส่วนความนิยมเพลงดิจิตอลถึง 75% ของตลาดเพลงทั้งหมดในสหรัฐอเมริกา ซึ่งตอบรับกับกระแสการเข้าใช้อินเตอร์เน็ตของคนทั่วโลกที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน

พัฒนาการของกระแสเคป๊อปในปัจจุบันดูเหมือนว่าจะไม่หยุดอยู่เพียงแค่ความสำเร็จของ BTS แต่กลับพบว่าจากความประสบความสำเร็จของ BTSนั้นได้ทำให้วงการเคป๊อปเห็นหนทางในการก้าวเข้าสู่วงการเพลงตะวันตกมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากความพยายามในการปรับตัวของแนวเพลงเคป๊อป ในด้านการสร้างสรรค์ผลงานเพลงและคอนเทนท์สำหรับศิลปินจะพบกลยุทธ์การทำเพลงที่มีเนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษมากขึ้น จากในระยะแรกที่มักจะมีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นคำหรือเป็นประโยคสั้น ๆ ในปัจจุบันเพลงหลายเพลงเพิ่มท่อนเพลงภาษาอังกฤษ หรือแม้กระทั่งการทำเพลงเป็นภาษาอังกฤษออกมาเพื่อเจาะกลุ่มตลาดนานาชาติมากยิ่งขึ้น มากไปกว่านั้นแนวเพลงยังมีการปรับให้เข้ากับความนิยมของตลาดเพลงในสหรัฐอเมริกามากขึ้น โดยมีการร่วมมือกับศิลปิน ค่ายเพลง และโปรดิวเซอร์ (Producer) สหรัฐอเมริกาเพื่อเจาะกลุ่มผู้ฟังผ่านการสร้างเพลงกับศิลปินที่กลุ่มผู้ฟังสหรัฐอเมริกาคุ้นเคยอีกด้วย แนวทางในการสร้างและดำเนินกลยุทธ์ของวงเคป๊อบต่าง ๆ ยังได้มีการให้ความสำคัญกับการสื่อสารผ่านภาษาอังกฤษมากขึ้น โดยมักจะเห็นได้จากการที่มีสมาชิกที่สามารถ

สื่อสารภาษาอังกฤษได้มากขึ้นหรือมีตัวแทนในสมาชิกวงคนใดคนหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งที่สามารถจะสื่อสารกับแฟนต่างชาติผ่านการใช้ภาษาอังกฤษได้

การสร้างและการส่งออกวัฒนธรรมเคป๊อป

การปรับแนวเพลงเคป๊อปให้เป็นสากลมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันสะท้อนการก่อตัวทางวัฒนธรรมเคป๊อปเป็นอย่างดี โดยวัฒนธรรมเคป๊อปนั้นไม่ได้เป็นแนวเพลงใดเพลงหนึ่งอย่างตายตัว แต่เป็นวัฒนธรรมที่ลื่นไหลโดยสามารถปรับวัฒนธรรมเพลงอื่น ๆ ให้ผสมผสานกับความเป็นชาติเกาหลีได้อย่างลงตัว ในงาน Accumulated and Accumulating Culture; The Case of Public and Public Initiative Toward K-POP โดย Jimmyn Parc และ HWY-Chang Moon ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของกระแสเคป๊อปกับนโยบายของรัฐบาลผ่านแนวคิดวัฒนธรรมที่ถูกสั่งสม (Accumulated Culture) และวัฒนธรรมที่สามารถสั่งสม (Accumulating Culture) โดยอธิบายว่า วัฒนธรรมเคป๊อปนั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่สามารถสั่งสมได้ซึ่งเป็นวัฒนธรรมสามารถพัฒนาได้ (Parc and Moon, 2019) แม้จะถือเป็นแนวเพลงที่ไม่เหมือนใครเนื่องจากมีการเชื่อมโยงกับเกาหลีอย่างแน่นแฟ้น แต่แท้จริงแล้วมีการผสมผสานสไตล์ของอเมริกัน ฮิปฮอป เจป๊อป (J-pop) ยูโรเทคโน เพลงเต้นรำแอฟริกันและดนตรีพื้นเมือง (Parc and Moon, 2019) เข้าไปในเพลงเคป๊อปซึ่งนำไปสู่การบริโภคที่กว้างนอกเหนือไปจากแผ่นดินเกาหลี เนื่องจากมีความสามารถในการเผยแพร่ไปยังดินแดนต่าง ๆ ซึ่งก้าวข้ามอุปสรรคทางภูมิศาสตร์จากการเข้ามาของเทคโนโลยีและมีความเป็นสากลมากกว่า ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Joseph Nye ที่ว่าด้วยอำนาจอ่อน (Soft Power) ที่เขามองว่าเป็นลักษณะของวัฒนธรรมที่มีความเป็นสากลมากกว่าความเป็นพื้นบ้าน (Localized) แทนที่จะมองการ

เข้ามาของวัฒนธรรมป๊อปและการหลั่งไหลของวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาในประเทศเป็นวัฒนธรรมที่เข้ามารุกรานอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในประเทศ วงการอุตสาหกรรมเคป๊อปกลับใช้ความสามารถและวัฒนธรรมดังกล่าวที่เข้ามาผสมผสานและส่งออกเป็นสินค้าวัฒนธรรมเกาหลี (Korean Cultural Product)

หลังจากอุตสาหกรรมเคป๊อปสร้างกระบวนความเป็นสากลให้กับสินค้าวัฒนธรรมเกาหลีได้อย่างสำเร็จ ก็ได้มีการปรับตัวสินค้าให้เข้ากับวัฒนธรรมของตลาดที่ได้เข้าไปอย่างเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนาแนวเพลงของเคป๊อปที่ผสมผสานหลายวัฒนธรรมนำไปสู่การเข้าถึงของตลาดสากลได้แล้ว อุตสาหกรรมเคป๊อปก็ได้มีการสร้างแนวคิดเทคโนโลยีทางวัฒนธรรม (Cultural technology) ที่มีกลยุทธ์ในการแพร่ขยายวัฒนธรรมในท้องถิ่น (Localized Expansion Strategy) โดยกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการปฏิบัติพฤติกรรมที่เหมาะสมและการปรับการแสดงเพื่อให้เข้ากับบริบทในประเทศต่าง ๆ เพื่อให้ศิลปินสามารถเข้าถึงผู้ชมต่างชาติได้และมีความน่าสนใจมากขึ้น (Waitt, 2016) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนถึงวัฒนธรรมดังกล่าว ได้แก่ ศิลปินวง NCT ค่าย SM Entertainment ที่ได้สร้างศิลปินโดยใช้ความร่วมมือระดับนานาชาติเพื่อยกระดับศิลปินผ่านการหล่อหลอมหลายวัฒนธรรมขององค์ประกอบงานศิลป์เข้าด้วยกันเพื่อให้เข้าถึงตลาดระดับนานาชาติ สมาชิกกว่า 23 รายในวงมาจากหลายประเทศทั่วเอเชียและเป็นวงที่มีโครงสร้างแบบเปิดที่สามารถรับสมาชิกเข้ามาทำกิจกรรมได้อย่างไม่จำกัด รวมถึงมีลักษณะการแสดงโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มหรือยูนิตย่อย (Sub-Unit) อย่างเช่น NCT Dream, NCT 127 รูปแบบดังกล่าวทำให้สามารถรับสมาชิกต่างชาติเข้ามาเจาะตลาดแฟนใหม่เพิ่มอย่างไม่จำกัด และสามารถแบ่งแยกย่อยสมาชิกเพื่อทำกิจกรรมได้ตามแนวเพลงหรือกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการจะเข้าถึง โดยเน้นการทำให้เป็นท้องถิ่นเพื่อตอบรับกับบริบทนั้น ๆ

นอกจากนั้นศิลปินเคป๊อปในปัจจุบันนั้นมีการพัฒนาและให้ความสำคัญกับการสื่อสารมากขึ้น ทั้งการเดบิวต์ศิลปินที่สามารถสื่อสารต่างประเทศได้หรือการเปิดรับสมาชิกจากต่างประเทศเพื่อก้าวข้ามกำแพงทางภาษา (Language Barrier) เพื่อให้แฟนคลับต่างชาติสามารถเข้าถึงศิลปินมากยิ่งขึ้นและเปิดรับกับวัฒนธรรมและการทำเพลงเป็นภาษาอื่นที่นอกเหนือไปจากภาษาเกาหลี เช่น เพลง Icecream ของวง Blackpink ที่ร่วมงานกับ Selena Gomez การถ่ายเอ็มวีร่วมกับผู้จัดต่างประเทศ เช่น เพลง Let's Shut Up and Dance ที่วง NCT 127 ร่วมงานกับผู้จัดสัญชาติอเมริกันอย่าง 7SIX9 ที่ถ่ายทำเพลงมากกว่า 4 ประเทศ (Fendler, 2019) การดึงสมาชิกต่างชาติมาร่วมงานและการเดบิวต์ (Debute) ที่ต่างประเทศ หรือการทำเพลงเป็นภาษาอื่นล้วนถือเป็นการปรับใช้กลยุทธ์การแพร่ขยายวัฒนธรรมในท้องถิ่นที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมที่ลื่นไหลของอุตสาหกรรมเคป๊อปที่พร้อมสร้างสรรค์แนวทางใหม่ออกมาให้เป็นผลงานสัญชาติเกาหลีที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้

จากความสำเร็จของการพัฒนาในวงการอุตสาหกรรมเคป๊อปที่ได้เติบโตขึ้นมาอย่างก้าวกระโดดนั้นได้เปลี่ยนการพัฒนาจากภาคอุตสาหกรรมที่ให้บริการทางด้านสินค้าเข้ามาสู่การให้บริการในด้านอุตสาหกรรมการบริการมากยิ่งขึ้น ทุนทางวัฒนธรรมเคป๊อปที่ตอบรับกับความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพและการสนับสนุนจากนโยบายการพัฒนาวัฒนธรรมของภาครัฐได้ก่อให้เกิดการฝังตัวของวัฒนธรรมเข้าไปในการสื่อสารของสินค้าสู่ผู้บริโภค ซึ่งวัฒนธรรมเคป๊อปนั้นก็ได้เติบโตไปพร้อม ๆ กับการเติบโตของสินค้าวัฒนธรรมในภาคการบริการอื่น ๆ อาทิ อุตสาหกรรมภาพยนตร์ อุตสาหกรรมละคร อุตสาหกรรมเกมส์ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วแต่มีการแสดงออกและสะท้อนความเป็นเกาหลีไปสู่สายตาชาติอื่น กระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการแปลวัฒนธรรมเป็นสินค้าที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมเคป๊อปซึ่งสร้างความต้องการ (Demand) ในการบริโภค

วัฒนธรรมเกาหลีทั้งในภาคบริการและสินค้าอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ตามมา ซึ่งถือเป็นพาณิชยานุวัตรของวัฒนธรรม (Commercialization of Culture) ที่ได้กล่อมเกลาตลาดระดับโลกให้เกิดความต้องการบริโภควัฒนธรรมเกาหลีได้อย่างประสบความสำเร็จ

การฝังตัวของสินค้าในอุตสาหกรรมเคป๊อปอย่างเหล่าศิลปินและเพลงนั้นได้ผสมผสานคุณสมบัติของความเป็นชาติเกาหลีลงไปในการแสดงและนำไปสู่ความเป็นเอกลักษณ์ของเคป๊อป ซึ่งเป็นความแตกต่างของสินค้า (Product Differentiation) ที่โดดเด่นของสินค้าวัฒนธรรมเคป๊อป ยกตัวอย่างเช่น ศิลปินมักจะเป็นวงชายล้วน หรือหญิงล้วนที่มีการแสดงการร้องและเต้นอย่างพร้อมเพรียงโดยมักจะมีการวางหน้าที่หลักและบทบาท (Character) ให้กับสมาชิกแต่ละคน ไม่ว่าจะเป็นชื่อในวงการ ตำแหน่งการร้อง การเต้น ตำแหน่งในเพลง เป็นต้น โดยปกติจะประกอบไปด้วย นักร้องหลัก (Main Vocal) นักเต้นหลัก (Main dance) แร็ปเปอร์ (Rapper) และหน้าตาของวง (Visual) ซึ่งจะแยกย่อยออกไปตามจำนวนสมาชิกของแต่ละวง นอกจากนั้นแต่ละวงยังมีการสร้างภาพลักษณ์และคอนเซ็ปต์ของวงที่แตกต่างกันไปซึ่งสร้างความโดดเด่นให้แต่ละวงและสร้างความแตกต่างให้แก่กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น วง Girlfriend ได้มีการวางคอนเซ็ปต์เด็กสาวที่ใสซื่อ ในขณะที่ศิลปินวง 2NE1 ได้สร้างคอนเซ็ปต์ไปในทางผู้หญิงที่มีความมั่นใจ ซึ่งในการออกเพลงแต่ละครั้ง หรือการคัมแบ็ค (Come Back) ของศิลปินนั้นจะแบ่งเป็นช่วง ๆ โดยศิลปินแต่ละวงจะคัมแบ็คพร้อมกับการวางคอนเซ็ปต์ย่อยในแต่ละเพลงซึ่งเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ซึ่งได้สร้างความแตกต่างของสินค้าวัฒนธรรมเคป๊อปให้ต่างจากสินค้าอื่น ๆ ในตลาด อย่างเช่น เจป๊อป (J-Pop) อย่างสิ้นเชิงและได้สร้าง ‘ยี่ห้อ’ ความเป็นวัฒนธรรมเคป๊อปได้อย่างประสบความสำเร็จ ที่นำไปสู่การสร้างความภักดีต่อยี่ห้อ (Brand Loyalty) วัฒนธรรมเคป๊อปผ่านการติดตาม

ศิลปินและผลงานเพลงเคป๊อป อย่างต่อเนื่อง การซื้อผลิตภัณฑ์ที่บริษัทได้ผลิตอย่างเป็นทางการ (Official Goods) และการบริโภควัฒนธรรม ฮันรยูในด้านอื่น ๆ ตามมา ซึ่งสะท้อนความสำเร็จของการสร้างและจำหน่ายสินค้าวัฒนธรรม

การสนับสนุนอุตสาหกรรมเคป๊อป

ความสำเร็จในการสร้างสินค้าวัฒนธรรมเคป๊อปได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการสนับสนุนจากภาครัฐผ่านการสร้างนโยบายทางวัฒนธรรมและการสนับสนุนอุตสาหกรรมวัฒนธรรมในเวลาต่อมา โดยในช่วงต้น 1990-2000 ที่กระแสเคป๊อปเริ่มผลิบานนั้นเป็นช่วงที่ประเทศเกาหลีได้มีการให้ความสนใจกับกระแสวัฒนธรรมเกาหลีที่ตอบรับกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มากขึ้นและมีความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) อย่างจริงจัง โดยในช่วงรัฐบาลของโร แทอู (Roh Tae Woo) ได้มีการปรับใช้ "แผนพัฒนาวัฒนธรรม 10 ปี" (Ten-year master plan for cultural development) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างอัตลักษณ์ "วัฒนธรรมเพื่อคนทุกคน (Culture for all the people)" และพัฒนาสื่อทางวัฒนธรรม (Cultural Media) (Haksoon, 2002) รัฐบาลหลังจากนั้นก็มีการพัฒนาวัฒนธรรมเรื่อยมา การเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมของรัฐบาลได้เติบโตและพัฒนามาพร้อมกับช่วงที่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ต การพัฒนาประชาธิปไตยที่เข้มแข็งในประเทศเกาหลีและกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้พลวัตรภายในสังคมเกาหลีมีพื้นฐานที่พร้อมต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมเคป๊อปที่เติบโตขึ้นในเวลาต่อมาอย่างก้าวกระโดด ความอิสระเสรีในการเลือกแสดงออกและใช้สิทธิในการแสดงออกถูกปลูกฝังไปพร้อมกับความอิสระในเลือกรับชุดข้อมูลที่หลั่งไหลเข้ามาสู่แผ่นดินเกาหลีเป็นจำนวนมาก

ผนวกกับการเปิดกว้างของรัฐบาลทำให้ต้นกล้าของวัฒธรรมเคป๊อปค่อย ๆ เติบโตขึ้นอย่างมั่นคงและเลือกเฟ้นหาจุดร่วมของอัตลักษณ์เคป๊อปได้อย่างมั่นคง

หลังจากเกิดวิกฤตการณ์การเงินในเอเชียในปี 1997 รัฐบาลของคิมแดจุงได้ประกาศใช้แผนหลายฉบับเกี่ยวกับการพัฒนาทางวัฒนธรรมและส่งออกวัฒนธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะแผนการพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรม 5 ปี (Five Year Plan for New Korea Culture) เพื่อพัฒนาประเทศเกาหลีไปสู่ความเป็นรัฐสวัสดิการทางวัฒนธรรม (Cultural Welfare State) (ชลนิภา รุ่งเรืองศรี และจารุณี มุมบ้านเซ่า, 2019) โดยในช่วงนี้ได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าและการแลกเปลี่ยนของวัฒนธรรมในขณะที่รัฐบาลชุดก่อนให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมซึ่งกลายเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการอุดหนุนจากรัฐบาลเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม (Haksoon, 2002) ซึ่งได้เปิดหนทางสู่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของประเทศเกาหลีไปสู่ประเทศอื่น ๆ ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวของวัฒนธรรมฮันรยูและวัฒนธรรมเคป๊อป โดยในช่วงนี้รัฐบาลยังได้หันเหจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตมาเป็นอุตสาหกรรมวัฒนธรรม โดยได้จัดตั้ง ‘The Korea Creative Content Agency’ หรือ ‘KOCCA’ ขึ้นมาในปี 1997 อย่างเป็นทางการผ่านการร่วมมือจากหลายองค์เพื่อวางแผน บริหารจัดการ และพัฒนาธุรกิจด้านวัฒนธรรมเกาหลีอย่างครบวงจรซึ่งครอบคลุมอุตสาหกรรมเพลงเคป๊อปอยู่ด้วย มากไปกว่านั้นยังมีการจัดตั้งองค์กรอื่น ๆ เพื่อเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาวัฒนธรรมเคป๊อป เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industry Bureau) เป็นต้น โดยในช่วงนี้วงการอุตสาหกรรมเคป๊อปค่อย ๆ มีชื่อเสียงไปยังประเทศต่าง ๆ มากขึ้นทำให้รัฐนั้นหันมาสนับสนุนการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมากขึ้นกว่ารัฐบาลชุดก่อนและเน้นการเผยแพร่วัฒนธรรมเกาหลีสู่ประเทศใกล้เคียงและขยายไปยังประเทศอื่นในเวลาต่อมา

ในช่วงกลางทศวรรษที่ 2000 ปรากฏการณ์กระแสเคป๊อปได้เกิดขึ้นทั่วภูมิภาคด้วยการทำการตลาดเชิงรุก รัฐบาลเกาหลีได้ส่งเสริมวัฒนธรรมป๊อปเพื่อวัตถุประสงค์ทางภาคธุรกิจและการท่องเที่ยวภายในประเทศ รัฐบาลยังได้ประกาศแผนการที่จะช่วยจัดตั้ง “K-Pop Academy” สำหรับ บริษัทบันเทิงที่ต้องการฝึกฝนความสามารถระดับนานาชาติ ในปี 2012 กระทรวงกีฬาและการท่องเที่ยวได้จัดตั้ง “คณะกรรมการที่ปรึกษา” เพื่อค้นหาแนวทางในการรักษากระแสเกาหลี (Geoffrey, 2013) รัฐบาลยังได้ทุ่มเงินจำนวนมากในการสนับสนุนอุตสาหกรรมเคป๊อปในปีดังกล่าว โดยรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณแผ่นดินกว่า 118.8 พันล้านวอนให้กับอุตสาหกรรมสื่อจากทั้งหมด 279.8 พันล้านวอน (Shinada, 2015) ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็น 696.1 พันล้านวอนในปี 2021 และจะจัดสรรงบประมาณกว่า 29,000 ล้านวอนเพื่อช่วยวงดนตรีเคป๊อปจัดคอนเสิร์ตออนไลน์ ซึ่งได้สะท้อนว่ารัฐบาลได้เห็นโอกาสของวัฒนธรรมฮันรยูอย่างจริงจัง

มากไปกว่านั้นแล้วรัฐบาลยังพยายามปรับปรุงนโยบายอื่น ๆ เพื่อให้ตอบรับกับการเติบโตของวัฒนธรรมเคป๊อป เช่น นโยบายด้านการศึกษาหนึ่ง รัฐบาลได้มีนโยบายในการรัฐบาลสนับสนุนมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในการปรับโครงสร้างองค์กรของหลักสูตรระดับปริญญาตรี การปรับโควตาการเข้าและการจัดตั้งแผนก หรือ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวทางสังคมของนักศึกษาในกระแสศิลปศาสตร์ รัฐบาลยังช่วยส่งเสริมความต่อเนื่องของกระแสเกาหลีผ่านการจัดกิจกรรมต่างประเทศผ่านองค์การต่าง ๆ เช่น ศูนย์วัฒนธรรมเกาหลี หรือ KCC (Korean Cultural Center) ในประเทศแคนาดาได้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางออนไลน์และสร้าง “Virtual K-Culture” ที่สนับสนุนสื่อเกาหลีและกระแสวัฒนธรรมเคป๊อป เช่น การจัดเต้นโคฟเวอร์ (Cover dance) ผ่านการส่งวิดิโอ เป็นต้น และยังได้สร้างพันธมิตรกับกลุ่มธุรกิจในอุตสาหกรรมเคป๊อป

โดยเฉพาะกระทรวงวัฒนธรรมที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมเคป๊อปและกระแสฮันรยูโดยตรง เช่น การเชิญผู้จัดชาวเกาหลีมาพบปะกับผู้ซื้อชาวต่างชาติผ่านการประชุมออนไลน์ โดยกระทรวงวัฒนธรรมฯ เป็นเจ้าภาพร่วมกับสมาคมการค้าระหว่างประเทศของเกาหลี บริษัทกว่า 35 แห่งได้พบกับผู้ซื้อที่มีศักยภาพกว่า 50 รายจากทั่วเอเชียเพื่อการติดต่อทางธุรกิจ กระทรวงวัฒนธรรมฯ ยังประกาศแผนสามขั้นตอนเพื่อช่วยผู้สร้างเนื้อหาในการสร้างธุรกิจในต่างประเทศโดยให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการเปลี่ยนผ่านการจัดงาน K-Content Expo ในรูปแบบออนไลน์และเพิ่มฟังก์ชันใหม่ให้กับ WelCon ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มการตลาดการส่งออกเนื้อหาของเอเจนซี และกระทรวงการคลังยังจัดสรรงบประมาณปีหน้าสำหรับการสนับสนุนกระแสฮันรยูไว้ถึง 585 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้น 43 เปอร์เซ็นต์จากการจัดสรรงบประมาณ พ.ศ.2563 (Suk, 2020) เป็นต้น

จากการศึกษาการดำเนินนโยบายของรัฐข้างต้นจะเห็นได้ว่าในช่วงแรกของการสนับสนุนทางด้านวัฒนธรรมนั้น รัฐยังไม่ได้มีการสนับสนุนวัฒนธรรมเคป๊อปอย่างจริงจังและไม่ได้มุ่งเน้นไปที่วัฒนธรรมที่สั่งสมได้อย่างวัฒนธรรมเคป๊อปมากเท่ากับการสนับสนุนในช่วงเวลาต่อมา ซึ่งการสนับสนุนของรัฐบาลเกาหลีใต้ต่อวงการอุตสาหกรรรมเคป๊อปได้เติบโตขึ้นอย่างจริงจังในช่วงที่อุตสาหกรรมเคป๊อปได้รับความนิยมภายในประเทศและเริ่มที่จะได้รับความนิยมในประเทศข้างเคียง หลังจากอุตสาหกรรมเคป๊อปได้เติบโตขึ้นไปจนถึงระดับโลกการสนับสนุนของรัฐบาลก็เข้มข้นมากขึ้น

การผูกโยงสินค้าวัฒนธรรมเคป๊อปสู่สินค้าประจำชาติ

จากการอธิบายข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลได้มองเห็นความสำเร็จของกระแสเคป๊อปและได้ใช้ประโยชน์เพื่อส่งเสริมตราสินค้าเกาหลี ในแง่นี้รัฐบาลได้กำหนดแผนกลยุทธ์และใช้ความสำเร็จของฮันรยูหรือกระแสเกาหลีเป็นจุดสำคัญสำหรับการประชาสัมพันธ์ (Parc and Moon, 2019) รัฐได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเคป๊อปกับเอกลักษณ์ประจำชาติของเกาหลีผ่านการรวมวัฒนธรรมเกาหลีผนวกเข้ากับวัฒนธรรมเคป๊อปและได้มีความพยายามในการผูกติดความเป็นชาติหรือความเป็นเกาหลีเข้าไว้กับวัฒนธรรมเคป๊อป แม้ว่าแต่เดิมนั้นวัฒนธรรมเคป๊อปมีการผูกโยงกับความเป็นเกาหลีอยู่บ้างแล้ว จากการที่มีต้นกำเนิดมาจากประเทศเกาหลี ศิลปินและทีมงานเป็นชาวเกาหลีใต้ มากไปกว่านั้นที่การแสดงของศิลปินบางท่านก็มีการนำเสนอถึงวัฒนธรรมเกาหลีอยู่ด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามการสนับสนุนของรัฐได้หยิบยกวัฒนธรรมเคป๊อปให้ก้าวเข้าสู่พื้นที่การเมืองอย่างเป็นทางการผ่านการสร้างความเป็นกลุ่มและอัตลักษณ์ร่วม (Collective identities) และการผูกโยงสายสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลและอุตสาหกรรมเคป๊อปได้ทำให้ทั้งสององค์ประกอบใกล้ชิดกันมากขึ้นทำให้อุตสาหกรรมเคป๊อปนั้นถูกผูกโยงเข้ากับความเป็นชาตินิยมของเกาหลีและกลายเป็นเครื่องหมายหนึ่งของตราสินค้าความเป็นเกาหลีและใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่สั่งสมได้ที่ยังมีความลื่นไหลและสร้างสรรค์มาหลอมรวมเข้ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของเกาหลีที่ถูกสั่งสมมาแต่เดิม

รัฐบาลเกาหลีใต้นั้นได้ให้ความสำคัญกับตราสินค้าประจำชาติเป็นอย่างมาก โดยมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาพัฒนาและกำกับดูแลสินค้าเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “องค์กรส่งเสริมการสร้างแบรนด์ของประเทศเกาหลี (Presidential Council on Nation Branding)” ที่ก่อตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศเกาหลีออกไปสู่ตลาดโลกผ่านวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ทั้งสินค้าและ

บริการ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ, 2015) ภายใต้องค์กรส่งเสริมการสร้างแบรนด์ประเทศของประเทศเกาหลีได้รวบรวมความร่วมมือหลายภาคส่วนเข้าด้วยกันทั้งภาคส่วนเอกชน มหาวิทยาลัยในประเทศเกาหลี รวมไปถึงกระทรวงต่าง ๆ ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่า รัฐบาลมีความพยายามที่จะดึงวัฒนธรรมเคป๊อปเข้าสู่ความเป็นตราสินค้าประจำชาติเกาหลี รัฐบาลเกาหลียังได้ดึงตัวศิลปินเคป๊อปหลายรายให้มีส่วนในงานสื่อสารและโฆษณาโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาล เช่น โครงการ Live Seoul Like I Do ที่ได้ดึงศิลปินเคป๊อปวง BTS เข้ามาร่วมโปรโมทการท่องเที่ยวในโซล เป็นต้น

● การใช้สินค้าวัฒนธรรมเคป๊อปทางการเมือง

การดึงอุตสาหกรรมเคป๊อปให้เข้ามาหลอมรวมกับความเป็นชาตินอกจากจะถูกนำเสนอเพื่อการโฆษณาและโปรโมทนโยบายของรัฐบาลเกาหลีใต้แล้ว มากไปกว่านั้นในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International relations) วัฒนธรรมเคป๊อปยังถูกยกระดับให้เป็นสินค้าประจำชาติในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศหรือการทูตทางวัฒนธรรม (Cultural diplomacy) ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมเคป๊อปได้ถูกดึงเข้ามาเป็นวัฒนธรรมหนึ่งของชาติเกาหลีและเผยแพร่ออกสาธารณะอย่างเต็มภาคภูมิว่าเป็นผลงานที่สามารถนำเสนอความเป็นเกาหลีสู่สายตารัฐอื่นได้ และการเริ่มใช้วัฒนธรรมเคป๊อปและศิลปินเคป๊อปในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้เองก็เป็นประเด็นหลักที่ถูกนำไปใช้เป็นอาวุธทางวัฒนธรรม ซึ่งสื่อนัยถึงการที่วัฒนธรรมเคป๊อปและสินค้าเคป๊อปถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐบาล

ในแง่นี้แม้ว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศในอุตสาหกรรมอื่น ๆ จะปรากฏอยู่ในการเจรจาระหว่างประเทศ แต่มักจะเป็นในลักษณะข้อตกลงทางการค้า การลงทุนหรือข้อตกลงระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากลักษณะที่อุตสาหกรรมเคป๊อปถูกนำมาใช้ กล่าวคือ อุตสาหกรรมเคป๊อปมักจะถูกยกมาเป็นเครื่องมือในการเจริญสัมพันธ์ระหว่างประเทศหรือเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของรัฐบาลเกาหลีใต้ที่ถูกหยิบยกมาเป็นเครื่องมือในการสานสัมพันธ์ ยกตัวอย่างเช่นกรณีที่วงศิลปิน Red Velvet ถูกเชิญไปแสดงที่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2561 เป็นสัญญาณที่ชัดเจนว่าวัฒธรรมเคป๊อปได้กลายมาเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมและสินค้าประจำชาติเกาหลีอย่างมีนัยยะสำคัญ โดยประเทศเกาหลีใต้ได้ส่งคณะผู้แทนกว่า 160 รายเพื่อแสดงคอนเสิร์ตในเกาหลีเหนือซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องระหว่างรัฐ โดยมีคิมจงอึน เป็นผู้นำเกาหลีเหนือคนแรกที่เคยเข้าร่วมคอนเสิร์ตเคป๊อปของเกาหลีใต้ (Oakeley, 2018)

แม้จะถือเป็นก้าวสำคัญที่ดีทางการเมืองในการส่งออกวัฒนธรรมประจำชาติและตราสินค้าประจำชาติได้อย่างประสบความสำเร็จ แต่การเชิญศิลปินไปแสดงเพื่อเป็นตัวแทนแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ได้ทำให้สินค้าทางวัฒนธรรมของเกาหลีกลายเป็นสินค้าที่มีความเปราะบาง เนื่องจากกลายเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของรัฐบาลไปโดยปริยายและกลายเป็นเป้าหมายที่ง่ายสำหรับการคว่ำบาตรในช่วงที่มีข้อพิพาททางการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้วงการอุตสาหกรรมเคป๊อปได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจและการดำเนินนโยบายทางการเมืองทั้งในและต่างประเทศ อุตสาหกรรมเคป๊อปได้กลายเป็นเป้าหมายที่ถูกเพ่งเล็งจากทั่วทุกมุมโลกและกลายเป็นอาวุธทางวัฒนธรรม (Cultural Weapon) และมักจะได้รับผลกระทบ

จากการตัดสินใจทางการเมืองก่อนเป็นอันดับแรก ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเคป๊อปเป็นอย่างมาก ยกตัวอย่างเช่น กรณีข้อพิพาท THAAD เป็นการพิพาทระหว่างประเทศเกาหลีใต้กับประเทศจีน ซึ่งเป็นประเด็นของการการยินยอมให้ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามาติดตั้งระบบป้องกันในบริเวณพิกัดตำแหน่งสูง (Terminal High Altitude Area Defense) บนคาบสมุทรเกาหลี หลังจากที่รัฐบาลเกาหลีใต้บรรลุข้อตกลงกับสหรัฐก็ได้นำความขัดแย้งทางประเด็นทางการเมืองไปสู่ความบาดหมางและการคว่ำบาตร อุตสาหกรรมเคป๊อปถูกนำมาใช้เป็นอาวุธวัฒนธรรมที่ถูกนำมากดดันทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ถึงแม้ว่าไม่มีการประกาศอย่างเป็นทางการโดยรัฐจีนแต่ได้มีการปรากฏว่ามีการออกคำสั่งอย่างไม่เป็นทางการในการแบนเนื้อหาของเกาหลีจากบริการสตรีมมิ่งออนไลน์ (online streaming services) มีการห้ามคนดังเกาหลีปรากฏตัวในรายการทีวีและมีการจำกัดความร่วมมือกับบริษัทบันเทิงเกาหลี (Cho, 2017) ศิลปินเกาหลีถูกห้ามไม่ให้ปรากฏตัวบนสื่อของประเทศจีนในทุกรูปแบบ รวมไปถึงการปิดกั้นการเข้าถึงสื่อเกาหลี รวมไปถึงการยกเลิกกิจกรรมที่จะจัดขึ้นอย่างฉับพลัน เช่น คอนเสิร์ตของวง ‘EXO’ ที่ในภายแรกถูกเลื่อนออกไปและถูกยกเลิกในภายหลัง นำไปสู่การสูญเสียรายได้จำนวนมหาศาล

อีกหนึ่งตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน ได้แก่ กรณีความขัดแย้งกับประเทศญี่ปุ่นในปี 2018 ได้เกิดข้อกรณีพิพาทระหว่างประเทศเกาหลีใต้และประเทศญี่ปุ่นถึง 2 ประเด็น ประเด็นแรกเป็นประเด็นของคำวินิจฉัยการชำระเงินชดเชยแก่ผู้ใช้แรงงานที่มีถิ่นกำเนิดบนคาบสมุทรเกาหลี ประเด็นที่สอง เป็นประเด็นจากการที่ มุน ฮีซัง (Moon Hee sung) ประธานรัฐสภาเกาหลีใต้วิจารณ์จักรพรรดิอากิฮิโตะผ่านสำนักข่าว Bloomberg โดยได้เรียกร้องให้จักรพรรดิอากิฮิโตะกล่าวคำขอโทษอย่างเป็นทางการกับกรณีหญิงบำเรอ (Comfort women)

(Liangchoosak, 2019) ที่ถูกเกณฑ์มาใช้แรงงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประเด็นความขัดแย้งดังกล่าวได้นำมาซึ่งความตึงเครียดระหว่างประเทศนำไปสู่การตอบโต้ระหว่างรัฐบาลและการวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมของทั้งสองประเทศอย่างกว้างขวางทั้งในประเด็นปัจจุบันและประเด็นในอดีตในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ประเด็นความขัดแย้งดังกล่าวได้นำไปสู่แนวโน้มในการยกเลิกการแสดงของศิลปินเคป๊อปและสื่ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเกาหลีออกจากเนื้อหาในประเทศญี่ปุ่น โดยเฉพาะในการแสดงในงาน Kouhaku Uta Gassen (SongGirl, 2018) ซึ่งผลิตโดยช่อง NHK ซึ่งเป็นรายการที่มีเรตติ้งสูงและเป็นการแสดงที่เต็มไปด้วยศิลปินระดับคุณภาพของญี่ปุ่นที่ถูกรับเชิญมาแสดงในทุกวันที่ 31 ธันวาคมของทุกปี ซึ่งการได้รับการทาบทามให้แสดงในงาน Kouhaku Uta Gassen ของศิลปินเคป๊อปในปี 2018 นั้นนับว่าเป็นหมุดหมายที่ดีของวัฒนธรรมเคป๊อปในประเทศญี่ปุ่นหลังจากที่ศิลปินเคป๊อปไม่ได้ถูกรับเชิญให้ขึ้นแสดงนับตั้งแต่ปี 2011 (Cha, 2017) ซึ่งแม้ว่าในภายหลัง NHK จะยืนยันว่าวง Twice จะยังได้แสดงในรายการก็เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันเหตุการณ์ที่เกิดการคว่ำบาตรสินค้าญี่ปุ่นในประเทศเกาหลีใต้จากเหตุการณ์การจำกัดการสิ่งออกวัสดุผลิตชิประหว่างประเทศญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในเดือนกรกฎาคมปี 2019 ถูกเจาะจงไปที่สินค้าอื่นที่แสดงถึงอัตลักษณ์ญี่ปุ่นอื่น ๆ มากกว่าอุตสาหกรรมบันเทิงหรืออุตสาหกรรมเคป๊อป เช่น เสื้อผ้า รถยนต์ หรือเบียร์ เป็นต้น (Suzuki, 2020) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวงการอุตสาหกรรมบันเทิงของญี่ปุ่นที่มีขนาดใหญ่กว่าแล้วจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ปัจจัยความแตกต่างในสองกรณีนี้ คือ ลักษณะของกลุ่มสินค้าที่ถูกนึกถึงอ้างอิงจากอัตลักษณ์ของประเทศนั้น ๆ

บทสรุป

โดยสรุป วัฒนธรรมเคป๊อปนั้นเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะสามารถสั่งสมได้ซึ่งเป็นการหลอมรวมวัฒนธรรมและรูปแบบของเพลงหลายแบบเข้าด้วยกันและถ่ายทอดออกมาผ่านศิลปินเกาหลี อุตสาหกรรมเกาหลียังได้มีทิศทางในการปรับรูปแบบวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงการดำเนินกิจกรรมเพลงในเข้ากับบริบทของกลุ่มเป้าหมายซึ่งทำให้อุตสาหกรรมเคป๊อปนั้นสามารถเติบโตอย่างก้าวกระโดด เพลงเคป๊อปถูกพัฒนาผ่านกระบวนการแปลวัฒนธรรมเป็นสินค้าไปเป็นแนวเพลงที่ถูกจำหน่ายเป็นสินค้าวัฒนธรรมที่นำเสนอถึงความเป็นเกาหลีซึ่งรัฐบาลได้เห็นความสำคัญและศักยภาพของอุตสาหกรรมเคป๊อปและได้มีส่วนในการเข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมเคป๊อป มากไปกว่านั้น รัฐยังได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเคป๊อปกับเอกลักษณ์ประจำชาติของเกาหลีโดยดึงอุตสาหกรรมเคป๊อปให้เข้ามาหลอมรวมกับความเป็นชาติและยกระดับอุตสาหกรรมเคป๊อปให้เป็นสินค้าประจำชาติ วัฒธรรมเคป๊อปจึงได้กลายมาเป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมและสินค้าประจำชาติเกาหลีอย่างมีนัยยะสำคัญ อุตสาหกรรมเคป๊อปจึงสัมพันธ์อยู่กับมาตราการทางการเมืองในแง่ของอาวุธวัฒนธรรมที่มักจะเป็นเป้าหมายลำดับแรก ๆ ในการคว่ำบาตรเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศ

• • •

เอกสารอ้างอิง

ชลนิภา รุ่งเรืองศรี และจารุณี มุมบ้านเซ่า. (2019). กระแสการชื่นชอบศิลปินเคป๊อป (K-Pop) เกาหลีในประเทศไทย. *การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติของนักศึกษาด้านมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 2* (น. 2127-2140). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ธีร์จุฑา มาศประสิทธิ์. (2020). *รายงานอุตสาหกรรมบันเทิงเกาหลีใต้*. สืบค้น กุมภาพันธ์ 2020, จาก https://www.ditp.go.th/ditp_web61/article_sub_view.php?filename=contents_attach/583457/583457.pdf&title=583457&cate=509&d=0.

สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ. (2015). *รายงานการหารือกับประธานสภาการสร้างแบรนด์แห่งชาติของเกาหลี*. สืบค้น สิงหาคม 2015, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/69676/55002298.pdf.

ประชาไท. (2020). *BTS สมบัติของชาติเกาหลีใต้ บอยแบนด์ที่ไปไกลกว่าคำว่า "ศิลปิน"*. สืบค้น 20 มกราคม 2020, จาก https://www.prachachat.net/spinoff/entertainment/news-412491.

Cha, E. (2017). *TWICE To Be First Korean Artist In 6 Years To Appear On Famous Japanese Year-End Show*, Retrieved November 16, 2017, from https://www.soompi.com/article/1078865wpp/twice-first-korean-artist-6-years-appear-famous-japanese-year-end-show.

Geoffrey, C. (2013). *How Korean Bureaucrats Turned K-pop Into a National Symbol*. Retrieved November 30, 2013, from https://www.pri.org/stories/2013-11-30/how-korean-bureaucrats-turned-k-pop-national-symbol.

Haksoon, Y. (2002). Cultural Identity and Cultural Policy in South Korea. *The International Journal of Cultural Policy,* 8 (1), 37-48.

Jimmyn Parc and HWY-Chang Moon. (2019). Accumulated and Accumulating Culture; The Case of Public and Public Initiative Toward K-POP. *Ateneo de Manila University,* 32, 431-452.

Oakeley, L. (2018). *How K-POP Became A Propaganda Tool*. Retrieved April 24, 2018, from https://theoutline.com/post/4269/k-pop-propaganda-south-korea-north-korea-demilitarized-zone?zd=1&zi=s752qspe.

Shinada, H. (2015). *How government backing put K-pop on the map,* Retrieved January 8, 2015, from https://asia.nikkei.com/Business/How-government-backing-put-K-pop-on-the-map.

Suk, L. Y. (2020). *Online concerts and government spending: How K-pop is riding out the COVID-19 pandemic*. Retrieved September, 2020, from https://www.channelnewsasia.com/news/asia/how-k-pop-is-riding-out-covid-pandemic-19-bts-13101212.

Vincent, B. (2019). *A Brief History of K-Pop: From Seo Taiji and Boys to Today's Biggest Stars Like BTS*. Retrieved October 21, 2019, from https://www.teenvogue.com/story/brief-history-of-k-pop.

Waitt, H. (2016). *Why Lee Soo Man's New Culture Technology is the Smartest and the Scariest Thing to Ever Happen in K-pop*. Retrieved January 29, 2016, from http://www.moonrok.com/why-lee-soo-mans-new-culture-technology-smartest-and-scariest-thing-ever-happen-k-pop/.

จริยธรรม ในการตีพิมพ์ ของวารสารสหวิทยาการ

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เขียน

1. ผู้เขียนรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานใหม่ของผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน และไม่เคยตีพิมพ์มาก่อนหรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่น
2. ผู้เขียนรับรองว่าผลงานที่ส่งมานั้นไม่มีการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดจากผลงานวิชาการทั้งของตนเองและผู้อื่น และมีการอ้างอิงผลงานอย่างถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารสหวิทยาการกำหนด
3. ผู้เขียนขอรับรองว่าได้รายงานข้อเท็จจริงที่ได้จากการทำวิจัยตามจริง ไม่มีการบิดเบือนหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จ
4. ในกรณีที่มีผู้เขียนร่วม ผู้เขียนร่วมทุกคนได้เห็นชอบกับต้นฉบับบทความและเห็นชอบกับการส่งต้นฉบับให้วารสารสหวิทยาการพิจารณา
5. ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบโดยตรงของผู้เขียนบทความและผู้เขียนร่วม
6. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะปฏิเสธการตีพิมพ์หากพบว่าบทความเดียวกันนี้ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ในแหล่งอื่นมาก่อนหรือเป็นการลอกเลียนเนื้อหาจากแหล่งอื่น

หน้าที่และความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

1. กองบรรณาธิการเป็นผู้พิจารณาว่าบทความที่ส่งมานั้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารสหวิทยาการหรือไม่ หากบทความนั้นไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวารสารฯ กองบรรณาธิการจะรีบแจ้งผู้เขียนบทความให้ทราบเพื่อนำบทความไปเสนอต่อวารสารอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. กองบรรณาธิการมีการตรวจสอบการพิมพ์ซ้ำซ้อน (duplication) และการลอกเลียนผลงานวิชาการ (plagiarism)
3. กองบรรณาธิการไม่เปิดเผยเนื้อหาหรือข้อมูลในบทความระหว่างที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์
4. กองบรรณาธิการไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบหรือเปิดเผยแก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในระหว่างที่บทความอยู่ในระหว่างการประเมิน
5. หากกรณีที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความทั้ง 2 ท่าน มีเห็นความขัดแย้งกัน กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาการดำเนินงานขั้นต่อไป
6. ลำดับของการตีพิมพ์บทความจะพิจารณาจากลำดับก่อนหลังในการส่งบทความให้แก่วารสาร ความน่าสนใจของบทความ และความเหมาะสมอื่น

หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประเมิน

1. ผู้ประเมินบทความต้องไม่เปิดเผยข้อมูลหรือเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งของบทความในระหว่างที่บทความนั้นยังไม่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่
2. ผู้ประเมินต้องประเมินบทความด้วยความเป็นกลางปราศจากอคติ และคำนึงถึงประโยชน์ที่ผู้อ่านบทความจะได้รับ ตลอดจนให้คำเสนอแนะและแนวทางแก้ไขปรับปรุงบทความในเชิงสร้างสรรค์
3. ผู้ประเมินส่งผลการประเมินตามกำหนดเวลาและรับผิดชอบต่อการประเมินของตน
4. หากภายหลังจากที่ผู้ประเมินตอบรับประเมินบทความใดบทความหนึ่งแล้วพบว่าไม่มีความเชี่ยวชาญเนื้อหาในระดับที่มากพอที่จะวิจารณ์บทความดังกล่าวได้อย่างมีคุณภาพ ผู้ประเมินบทความจะรีบแจ้งให้กองบรรณาธิการทราบเพื่อหาผู้ทรงคุณวุฒิอื่นที่มีความเชี่ยวชาญประเมินแทน

• • •

- ประเมินระดับความพร้อมของเทคโนโลยีอย่างไรเมื่อต้องยื่นขอทุนวิจัย

  วรางคณา ปัญญากรวงศ์ สุพัตรา ละออรัตนศักดิ์ และสุดารัตน์ ลือพงศ์พัฒนะ

- นวัตกรรมแผนที่ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานภาครัฐในยุค 4.0

  อภิญญา ดิสสะมาน

- การดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรค ในการบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชน (ศพค.)

  เรวดี ศรุตนนท์ และมาดี ลิ่มสกุล

- ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประชากรเป้าหมายทางสังคมนโยบายกับการสร้างเครือข่ายพันธมิตรนโยบาย: กรณีการต่อสู้เพื่อผลักดันหลักสูตรการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย

  ชัชวินธ์ ตันติเวชวาณิชย์

- การก่อตัวของวัฒนธรรมกระแสเคป๊อป และสินค้าวัฒนธรรมในฐานะอาวุธทางการเมือง

  อภัสณา อัศวรังสิตแสง